

לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 9

ביאור הדברים בענין א"ת בניך שהוא בחי' אהבה...

ביאור על "אל תקרי בניך"

אהבה (בניך, "ילדיך") בונה את המדות מתוך בינה, אך מלכות, ה"בית" שיוֹרד לעולמות התחתונים, צריכה להיבנות בידי בוניך — תורה ויראה ששורשן בחכמה, שהצמצום שבה מאפשר לאור ה' להאיר רק במקום שיש בו ביטול. למעלה משתיהן, הצדקה ממשיכה את עצמותו של ה', את המלך עצמו, אל דירה בתחתונים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/9

הנקודה

אהבה (בניך, "ילדיך") בונה את המדות מתוך בינה, אך מלכות, ה"בית" שיוורד לעולמות התחתונים, צריכה להיבנות בידי בוניך — תורה ויראה ששורשן בחכמה, שהצמצום שבה מאפשר לאור ה' להאיר רק במקום שיש בו ביטול. למעלה משתיהן, הצדקה ממשיכה את עצמותו של ה', את המלך עצמו, אל דירה בתחתונים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מבאר את דרשת חז"ל על הפסוק בישעיהו נד, יג: "אל תקרי בניך אלא בוניך". בניך היא אהבה, ששורשה בבינה; בוניך הם בניין המלכות, שצריך לבוא מן הגבורות, משום שהמלכות יורדת לעולמות שבהם יש קליפות. הצמצום הזה, "קו המידה" שמאפשר לאור ה' להאיר רק לפי מידת הביטול, בא מן החכמה; לכן הבונים הם תלמידי חכמים, ויראתם השלמה נעלית מן האהבה. מעשי התחתונים יכולים להוסיף אור, כשם שהחורבן סילק אותו. החלק השני דורש את "ורב שלום" על פי הטעם טיפחא: מתוך הרב — ריבוי של עשו — נעשה שלום, וה"יער" נעשה "עיר", משום שלקליפות אין אחיזה בחכמה. החלק השלישי מוסיף "בצדקה תכונני": הצדקה ממשיכה את האור המקיף המגן על העיר ומגיעה לכתר, שלמעלה מתפילה (בינה) ומתורה (חכמה). משל המטרוניתא שבמאמר חז"ל, ששמחתה שלמה רק כששב המלך עצמו, מראה שהצדקה ממשיכה את עצמותו של ה', שלמעלה מכל ה"בנים".

מבנה

1	בנים ובוניים	2-11
	אהבה (בניך) באה מבינה, ואילו המלכות נבנית מן הגבורות ששורשן בביטול שבחכמה — קו המידה המונע מן האור להגיע אל הקליפות. מעשי התחתונים יכולים להוסיף אור או לסלקו, ותורה עם יראה שלמה בונות מחדש את ירושלים ומוסיפות בה אור.	
2	שלום הנעשה מתוך ריבוי	7-31
	ורב שלום: ריבוי של עשו מתברר לאחדות באמצעות החכמה, שבה אין לקליפות אחיזה; העיין התלויה של יער והעיין הגדולה של שמע; התורה כ"צפון" וכ"זהב"; והצורך בבניך לפני בוניך.	
3	צדקה ואור מקיף	9-81
	הצדקה ממשיכה את האור המקיף המגן על העיר ומביאה "רב להושיע", כפי שמראים חגי תשרי; שלושת השלבים מקבילים לבינה, לחכמה ולכתר.	
4	משל המטרוניתא	14-101
	הכלות, הבנות וציון עצמה הן שלוש האהבות, ככל לבכר, ככל נפשך ובכל מאדך; רק בואו של המלך עצמו, הנמשך למטה באמצעות הצדקה, מביא שמחה שלמה ודירה לעצמותו של ה' בתחתונים.	
5	כתפוח בין עצי היער	151
	כשם שהארץ האצילות בולטת בין צבאות העולמות התחתונים, כך הארץ ה"דילוג" של אין סוף בולטת למעלה מהאצילות, והיא באה רק לאחר בניך ובוניך, באמצעות הצדקה.	

בניך ובוניך / בניך / בוניך

"ילדיך" ו"בניך": אהבה ששורשה בבינה, ובניין המלכות באמצעות תורה ויראה ששורשן בחכמה.

קו המידה / קו המדה

הגבורה דעתיק יומין המתלבשת בחכמה הסתומה, המחלקת את אור ה' לכל עולם ולכל מקבל לפי מידת הביטול שלו.

ביטול / ביטול

הנחת תחושת העצמיות של האדם לפני ה'; התנאי לקבלת אורו, שקיים בשלמות בחכמה ובמידה חלקית בעולמות התחתונים.

ורב שלום / ורב שלום

הפסוק נדרש בשני שלבים: "רב" – הריבוי והפירוד הקשורים לעשו; ו"שלום" הנעשה מתוך ריבוי זה כשהוא מתברר ונכלל באחדותו של ה'.

אור פנימי ואור מקיף / אור פנימי / אור מקיף

אור שמתקבל בפנימיות (תפילה ותורה, בינה וחכמה), ואור גדול מכדי שיוכל להתלבש בכלי, המגן מלמעלה (צדקה, כתר).

צדקה / צדקה

נתינת צדקה, שהיא הביטוי הכללי של כל המצוות; היא מגיעה לכתר וממשיכה למטה את עצמותו של ה'.

אנכי / אנכי

עצמותו הנסתרת של ה'; "טובה מעשרה בנים", המתגלית באמצעות הצדקה כדי לעשות דירה בתחתונים.

קטע 1 • 11-2

בנים ובונים

1 ביאור הדברים¹ בענין א"ת [אל תקרי] בניך שהוא בחי' אהבה שנק' בן² בחי' ז"א רובו מהחסדים אלא בוניך בנין הנוק' [הנוקבא] הוא מהגבורות כי מלכות יורדת כבי"ע ומחיה גם ק"נ [קליפת נוגה] ושלמטה מטה מנוגה.

ביאור הענין של "אל תקרי בניך" — בחינת אהבה, הנקראת "בן", בחינת ז"א, שרובו מן החסדים — אלא "בניך": בניין הנוקבא הוא מן הגבורות, מפני שמלכות יורדת לבי"ע ומחיה גם את קליפת נוגה ואת מה שלמטה ממנה, הרחק למטה.

המאמר הוא ביאור נוסף למאמר על הפסוק "וכל בניך למודי ה'", שחכמים דרשו: "אל תקרי בניך אלא בוניך". "בנים" מייצגים את האהבה, שהיא ז"א, הבנוי בעיקר מחסדים; "בונים" מייצגים את בניין המלכות (נוקבא), הנובע מן הגבורות — כוחות הריסון וההגבלה. הסיבה היא שמלכות יורדת לעולמות התחתונים ומחיה גם, מרחוק, את קליפת נוגה — "קליפה מאירה", תערוכת של טוב ורע — ואת הקליפות שלמטה ממנה.

והנה בקדושה בחינת ביטול משא"כ בלעומת זה בחי' יש ואעפ"כ [ואף על פי כן] מחמת שקבלת שפעם מבחי' מלי דקדושה ע"כ קרו ליה אלקא דאלקייא³

והנה, בקדושה יש בחינת ביטול, ואילו במה שמנגד לה יש בחינת ישות; ואף על פי כן, מכיוון ששפעו מתקבל מבחינת מלכות דקדושה, לכן "קוראים לו אלקא דאלקייא".

בקדושה האדם מכיר את עצמו כאין לפני ה' (ביטול); התחום שמנגד לקדושה חווה את עצמו כמציאות נפרדת ועצמאית (יש). ואף על פי כן, גם תחום זה מקבל את חיותו ממלכות דקדושה, ולכן, כדברי הגמרא, "קוראים לו אלקא דאלקייא": הם מכירים בו כמקור שמעל לכוחותיהם.

והנה מצד עצמות א"ס אין תופס מקום להפריש שלא יומשך השפע רק במי שבטל דוקא כי כולא קמיה כלא חשיב

והנה, מצד עצמות אין סוף אין מקום להבחין, כך שהשפע יימשך דווקא למי שבטל; שהרי "כולא קמיה כלא חשיב". מצד עצמותו של ה' אין סיבה להעדיף מקבל אחד על פני אחר, שכן לפניו הכול, הקדושה והטומאה כאחד, נחשב כאין. לכן הכלל שהשפע מגיע רק למי שבטל אינו יכול לנבוע מן העצמות עצמה.

ואם צדקת⁴ מה כו' ולכן שממית בידים תתפש⁵ וכמ"ש בד"ה ויאבק איש^{6,7} ובד"ה ויהי בשלח פרעה⁸. ו"אם צדקת מה" וגו'. ולכן "שממית בידים תתפש", כפי שמבואר במאמרים המתחילים "ויאבק איש" ו"יהי בשלח פרעה".

דברי אליהו באיוב, "אם צדקת מה תתן לו?", מבטאים את אותה נקודה: מעשי האדם אינם מוסיפים דבר לעצמותו של ה'. במשלי נאמר "שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך": אפילו ברייה שפלה נאחזת בהיכל המלך, משום שמצד העצמות אין דבר שנשלל; שני מאמרים נוספים, "ויאבק איש" (תורה אור, וישלח) ו"יהי בשלח פרעה", מפתחים עניין זה.

אך ע"י בחי' הגבורות שבמלי' הוא ענין שמאן דוחה שלא יומשך לחיצונים שאין בהם ביטול רק בצמצום משום דמ"מ קרו ל"י אלקא דאלקייא ועיקר השפע יומשך במי שבטל דהיינו בקדושה מלאכים ונשמות כו'

אולם, באמצעות בחינת הגבורות שבמלכות מתקיים העניין של "שמאל דוחה", כדי שהשפע לא יימשך לחיצונים, שאין בהם ביטול, אלא כמידה מצומצמת (צמצום) — שהרי בכל זאת "קוראים לו אלקא דאלקייא"; ואילו עיקר השפע נמשך למי שבטל, כלומר לקדושה: למלאכים ולנשמות וכו'.

ההגבלה נובעת מן הגבורות שבמלכות, כדברי חכמים: "שמאל דוחה" (וימין מקרבת); הנוסח המודפס "שמאן" הוא כנראה "שמאל", כפי שמצוטט בהערת קה"ת. הגבורות מעכבות את השפע מן הכוחות החיצוניים (הקליפות), שאין בהם ביטול, כך שהם מקבלים רק מידה מצומצמת ממנו. הם אינם מנותקים לגמרי, משום שגם הם "קוראים לו אלקא דאלקייא". עיקר השפע מגיע למי שבטל לפני ה': למלאכים ולנשמות שבקדושה.

ולכן בנין המלי' דוקא צ"ל מהגבורות לפי שירדת כבי"ע ששם יש קליפות אבל באצילות לא יגורך רע⁹ כו'

ולכן דווקא בניין המלכות צריך להיות מן הגבורות, משום שהיא יורדת לבי"ע, שבהם יש קליפות; אבל באצילות "לא יגורך רע" וכו'.

זו הסיבה שמלכות צריכה להיבנות מן הגבורות: היא יורדת לבריאה, יצירה ועשיה, שבהם נמצאות הקליפות, ולכן היא זקוקה לכוה המגביל והדוחה אותן. באצילות, עולם האצילות, אין רע כלל ("לא יגורך רע"), ולכן אין שם צורך בשמירה כזאת.

(ועי' מ"ש בד"ה להבין ענין הברכות¹⁰ גבי ברכה אחרונה שכנגד חוה שהיא המלי' חותם בברוך¹¹ מה"ט [מהאי טעמא] משא"כ בברכה ראשונה שכנגד אדם שהוא ז"א א"צ [אין צריך / אינו צריך] לחותם מטעם הנ"ל וזהו והתקין לו ממנו בנין כו' בוניך כו')

(ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "להבין ענין הברכות", לגבי הברכה האחרונה, המקבילה לחוה, שהיא מלכות, ומסתיימת ב"ברוך" מטעם זה; ואילו הברכה הראשונה, המקבילה לאדם, שהוא ז"א, אינה צריכה חתימה, מהטעם האמור לעיל. וזהו "והתקין לו ממנו בנין כו' — "בוניך" וכו').

הפניה מוסגרת למאמר בתורה אור על ברכות הנישואין. מבין שתי הברכות על יצירת האדם, זו המקבילה לחוה (מלכות) מסתיימת גם היא ב"ברוך", ואילו זו המקבילה לאדם (ז"א) פותחת בו בלבד; חתימת הברכה נצרכת למלכות משום שהיא יורדת למקום שבו יש קליפות. דברי הברכה "והתקין לו ממנו בנין" רומזים לבניין המלכות, שהוא "בוניך".

והארה זו במלי' באה מחכמה שהחכמה הוא בחי' ביטול ע"כ משם נמשך בחי' זו שלא יומשך אור א"ס רק במי שבטל כו'

והארה זו שבמלכות באה מחכמה, שכן חכמה היא בחינת ביטול; לכן ממנה נמשכת בחינה זו, שאור אין סוף יימשך רק למי שבטל וכו'.

הכוונות שבמלכות לכוון את השפע רק אל מי שבטל נובע מחכמה. חכמה עצמה היא ביטול — תחושת האדם שהוא אין לפני ה' — ולכן ממנה נובע הכלל שאור אין סוף שורה רק במקום שיש בו ביטול.

וכמ"ש ע"פ הרע"מ [הרע"א מהימנא] **פי' תשא אבנא למשקל בה** ¹² **דא יו"ד** ¹³ **כו' וזהו שהחכמה נק' דין כמ"ש החי"ט** ¹⁴ **כי זהו בחי' גבורות**

כפי שמבואר על [הפסוק של] רע"א מהימנא, פרשת [כי] תשא: "אבן לשקול בה — זו יו"ד" וכו'. זו הסיבה שחכמה נקראת "דין", כפי שכתב [רבי יהודה] חייט: מפני שזו בחינת גבורות.

רע"א מהימנא על מחצית השקל מפרש את "אבן לשקול בה" כיו"ד, האות של חכמה: חכמה היא המשקל שמודד את ההשפעה. לכן חכמה, אף שהיא מקור של חסד, נקראת גם דין, כפי שסבר המקובל רבי יהודה חייט; מדידה היא פעולה של גבורה.

והיינו בחי' קו המדה שהוא בחינת גבורה עילאה דע"י [דעתיק יומין] ¹⁵ המתלבשת בחכמה סתימאה שמשם שרש מדה זו שלא יומשך גילוי אור א"ס רק לפי ערך הביטול כו'

כלומר, זו בחינת קו המדה, שהיא בחינת גבורה עילאה דעתיק יומין, המתלבשת בחכמה סתימאה; משם שורשה של מדידה זו, שלפיה גילוי אור אין סוף נמשך רק לפי מידת הביטול וכו'.

כוח המדידה הזה הוא קו המדה: גבורה עילאה דעתיק יומין, הרובד הפנימי ביותר של כתר, מתלבשת בחכמה סתימאה. משם נובע העיקרון שאור ה' מתגלה רק לפי מידת הביטול של המקבל.

וזהו חכמת נשים בנתה ביתה ¹⁶ בחכמה יבנה בית ¹⁷ והמשכה ובנין זה ע"י עול תורה ובחי' יראה דאיתא ברע"מ [ברע"א מהימנא] **דד' מדרגות הן דחילו ורחימו מלי' וז"א ואח"כ רחימו ודחילו בינה וחכמה**

וזהו פירוש "חכמת נשים בנתה ביתה" ו"בחכמה יבנה בית". המשכה ובנין אלה נעשים באמצעות עול התורה ובחינת היראה; שהרי נאמר ברע"א מהימנא שיש ארבע מדרגות: דחילו ורחימו, שהן מלכות וז"א, ואחר כך רחימו ודחילו, שהן בינה וחכמה.

כך נאמר במשלי: "חכמת נשים בנתה ביתה" ו"בחכמה יבנה בית": הבית, מלכות, נבנה באמצעות חכמה. בעבודת האדם, בנין זה נעשה באמצעות קבלת עול התורה ובאמצעות יראה. רע"א מהימנא מונה ארבע מדרגות, דחילו ורחימו — בארמית, יראה ואהבה: היראה והאהבה התחתונות הן מלכות וז"א, והאהבה והיראה העליונות הן בינה וחכמה.

נמצא בחי' ז"א שנק' בניך בחי' בן אהבה שרשו מביני' [מבינה] שהיא ג"כ בחי' רחימו והיינו אהבה זוטא ששרשה מאהבה רבה אכן יראה תתאה מלי שרשה¹⁸ מיראה עיאלה בחי' חכמה שהוא ביטול שלמעלה מבחי' אהבה

נמצא שבחינת ז"א, הנקראת "בנייך" — בחינת בן ואהבה — שורשה בכינה, שהיא גם בחינת רחימו; כלומר, אהבה זוטא, ששורשה באהבה רבה. ואולם יראה תתאה, מלכות, שורשה ביראה עילאה, בחינת חכמה, שהיא ביטול שלמעלה מבחינת אהבה.

נמצא שאהבה, ז"א, ה"בן" ("בנייך"), מושרשת בכינה: אהבה זוטא צומחת מאהבה רבה. לעומת זאת, היראה התחתונה, מלכות, מושרשת ביראה עילאה, חכמה, שהיא ביטול שלמעלה מכל אהבה; לכן ה"בונים" של מלכות נמשכים משורש גבוה יותר מן ה"בנים".

ולכן בחי' בוניך דמלי' הן נק' תלמידי חכמים כי בחכמה דוקא יבנה בית וזהו בחכמה יסד ארץ¹⁹ ולכן בעלי בחינת "בנייך" של מלכות נקראים תלמידי חכמים, שהרי דווקא באמצעות חכמה "יבנה בית". וזהו "בחכמה יסד ארץ",

לכן בעלי בחינת "בנייך", הבונים את מלכות, נקראים תלמידי חכמים, שכן בית נבנה דווקא באמצעות חכמה. במשלי נאמר באותו עניין: "ה' יסד ארץ בחכמה"; הארץ מסמלת את מלכות.

אבל כונן שמים שהוא בחי' בניך הוא בתבונה וכמ"ש זה ג"כ ע"פ מאמר הזח"ג [הזהר חלק ג] כפי אמור (דף ק')

אבל "כונן שמים", שהיא בחינת "בנייך", נעשה "בתבונה". וגם עניין זה מבואר על פי מאמר הזהר חלק ג', בפרשת אמור (דף ק'),

בהמשך אותו פסוק נאמר שהוא "כונן שמים בתבונה": השמים, המדות של ז"א ("בנייך"), נובעים מבינה. הטקסט מוסיף שגם עניין זה מבואר על פי מאמר בזהר בפרשת אמור; בהערת קה"ת מצוין שהביאור נמצא בביאורי הזהר של אדמו"ר האמצעי.

ע"פ וגם אמנה^{20, 21} כו' ובפי' וירא²² ועי' בד"ה להבין הטעם שנשתנה יצירת האדם²³ כו' ע"ש על הפסוק "וגם אמנה" וכו', ובפרשת וירא. ועיינו במאמר המתחיל "להבין הטעם שנשתנה יצירת האדם" וכו'; עיינו שם.

מאמר הזהר הזה עוסק בדברי אברהם על שרה: "וגם אמנה אחותי היא", ויש לכך ביאור נוסף בפרשת וירא. כמו כן, הקורא מופנה למאמר בתורה אור העוסק בטעם לכך שיצירת האדם הייתה שונה; מאמר זה קושר בין שתי ברכות הנישואין לבין שני שלבי יצירת האדם.

והנה מבואר במ"א כפי' בונה ירושלים²⁴ הוי' שהוא בנין ע"ס [עשר ספירות] דמלי ממלכיות שבע"ס [שבע עשר ספירות] דז"א כו'

והנה מבואר במקום אחר בפירוש "בונה ירושלים הוי'", שזהו בנין עשר הספירות של מלכות מן המלכויות שבע עשר הספירות של ז"א וכו'.

במקום אחר מבואר ש"הוי' בונה ירושלים" מתייחס לבנין מלכות, המכונה כאן ירושלים: כל אחת מעשר הספירות של מלכות נבנית מבחינת המלכות שבספירה המקבילה לה בז"א.

אך כח שיהיה בנין זה נמשך דוקא ממקום עליון יותר ועמ"ש בד"ה יו"ט [יום טוב] של ר"ה [ראש השנה] שחל להיות בשבת^{25, 26}

אבל הכוח שממנו נמשכת בנייה זו בא דווקא ממקום נעלה יותר. ראו גם את מה שנכתב במאמר המתחיל "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת".

אולם הכוח המאפשר את הבנייה הזאת חייב לבוא ממקור נעלה יותר מז"א. המאמר בלקוטי תורה על המשנה העוסקת בראש השנה שחל בשבת מובא כמקור לכך.

(ועי' בזה"א [בזהר חלק א] כ"ח א' ע"פ ויבן קל"ד א' קל"ט א'. ובח"ג [ובחלק ג'] פנחס דרכ"א א' ובפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם).

(ראו גם זוהר חלק א, כח ע"א, על [הפסוק] "ויבן"; קלד ע"א; קלט ע"א; וכן חלק ג, פינחס, רכא ע"א, ואת פירוש הרמ"ז שם.)

הטקסט מביא מקומות נוספים בזהר העוסקים בבנייה זו, ובהם הקטע על "ויבן הוי' אלקים את הצלע" (בניית חוה), וכן פירוש הרמ"ז, רבי משה זכות, לקטע בזהר שבפרשת פינחס.

והנה יש ג"כ ירושלים של מעלה מלי דא"ס יראה עילאה כו' ובפרדס שער מהות והנהגה פיי"ג²⁷ דירושלים של מעלה הוא כינה א"כ י"ל [יש לומר] פי' בונה

והנה יש גם ירושלים של מעלה: מלכות דאין סוף, יראה עילאה וכו'. ובספר פרדס, שער מהות והנהגה, פרק יג, נאמר שירושלים של מעלה היא כינה. אם כן, אפשר לומר שפירוש "בונה

יש גם "ירושלים של מעלה", שהטקסט מזהה עם מלכות דאין סוף, יראה עילאה; פרדס רימונים, בשער הנקרא "מהות והנהגה", מזהה אותה עם כינה. כך או כך, היא למעלה מירושלים של מטה, והדבר מאפשר פירוש נוסף ל"בונה ירושלים".

ירושלים להמשיך תוספת אור מירושלים של מעלה מלי' דא"ס בירושלים של מטה מלי' דאצילות להיות כעיר שחוכרה לה יחדיו²⁸ היינו התחברות ירושלים של מעלה בירושלים של מטה כו'

ירושלים" הוא להמשיך תוספת אור מירושלים של מעלה, מלכות דאין סוף, אל ירושלים של מטה, מלכות דאצילות, כדי שתהיה "כעיר שחוכרה לה יחדיו", כלומר, חיבור ירושלים של מעלה עם ירושלים של מטה וכו'.

לפי פירוש זה, "בונה ירושלים" פירושו להמשיך תוספת אור מירושלים של מעלה, מלכות דאין סוף, אל ירושלים של מטה, מלכות דאצילות. המזמור מכנה את ירושלים "עיר שחוכרה לה יחדיו": ירושלים של מעלה וירושלים של מטה מתחברות כאחת.

והענין דהנה מבואר למעלה שיש בחי' קו המדה שעל ידו נמשך כל ההמשכות והמשכה זו לפי ערך הביטול

והענין הוא, כפי שהוסבר למעלה, שיש בחינת קו המידה, שעל ידו נמשכות כל ההמשכות, והמשכה זו היא לפי ערך הביטול.

כדי להראות כיצד תוספת כזאת אפשרית, הטקסט מזכיר את קו המידה: כל המשכה של אור אלוקי נמדדת באמצעותו, ותמיד לפי ערך הביטול של המקבל.

ולכן בחכמה דאצילות שורה אור א"ס לפי שהוא בבחי' ביטול ועד"ז בכל האצ"י מאיר בחי' חכמה²⁹

לכן אור אין סוף שורה בחכמה דאצילות, משום שהיא בבחינת ביטול; וכך גם בכל האצילות מאירה בחינת חכמה.

מאחר שחכמה דאצילות היא ביטול גמור, אור אין סוף שורה בה, ובחינת חכמה מאירה בכל האצילות; הערת קה"ת מפנה כאן לתיקוני זוהר.

אבל בבי"א [בבי"ע (בריאה יצירה עשיה)] שם אין מאיר הביטול ע"ד שהוא בחכמה דאצ"י ביטול אמיתי רק ביטול היש ע"כ מתמעט ג"כ גילוי אור א"ס כו' ולכן בחי' מלי' כשמתלבשת בבי"ע אין נמשך שם הגילוי אור א"ס כמו באצ"י.

אבל בבריאה, ביצירה ובעשיה, הביטול אינו מאיר כפי שהוא בחכמה דאצילות — ביטול אמיתי — אלא רק ביטול היש, של מציאות המרגישה את עצמה כיש. לכן גם גילוי אור אין סוף מצומצם יותר וכו'. משום כך, כאשר בחינת מלכות מתלבשת בבריאה, ביצירה ובעשיה, לא נמשך שם גילוי אור אין סוף כפי שהוא נמשך באצילות.

בבריאה, ביצירה ובעשיה אין הביטול האמיתי של חכמה דאצילות, אלא רק ביטול היש — ביטול של מציאות שעדיין חשה שהיא קיימת. בהתאם לכך, גילוי אור אין סוף שם מצומצם יותר; לכן, כאשר מלכות מתלבשת בעולמות אלה, היא אינה מביאה את הגילוי שיש לה באצילות.

אך הנה הגם שמאמר קו המדה נמדד איך שיהיה הגילוי בכל עולם לפי ערכו כנ"ל הנה כ"ז [כל זה] היה בתחלת ההשתלשלות

אולם אף שמאמר קו המידה קבע כיצד יהיה הגילוי בכל עולם, לפי ערכו, כפי שנאמר למעלה, כל זה היה בתחילת ההשתלשלות;

קו המידה קבע בתחילת ההשתלשלות כמה גילוי יקבל כל עולם, בהתאם למדרגתו. אבל הקצבה המקורית הזאת אינה סוף העניין.

אבל אח"כ מצד מעשה התחתונים יש שינויים בקו המדה לפעמי' [לפעמים] מאיר בתוספת גילוי אור בכל ההשתלשלות דאבי"ע [דאצילות בריאה יצירה עשיה] ע"י התגברות למטה תשובה ומע"ט [ומעשים טובים] ותורה

אך לאחר מכן, מכוח מעשיהם של הנבראים התחתונים, חלים שינויים בקו המידה: לעיתים הוא מאיר בתוספת גילוי אור בכל השתלשלות אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, בעקבות התגברות למטה — תשובה, מעשים טובים ותורה,

לאחר מכן, מעשיהם של הנמצאים למטה משנים את המידה: כשבני אדם מתחזקים באמצעות תשובה, מעשים טובים, תורה, תפילה וצדקה, מאיר אור נוסף בכל ארבעת העולמות — אצילות, בריאה, יצירה ועשיה.

ותפלה וצדקה וכמ"ש סד"ה ראה ריח בני^{30, 31} ולפעמים מאיר בגרעון יותר כשלא אכשור דרי וכמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים]³² בכוונת שבת שע"י חטא אדה"ר [אדם הראשון] ירדו העולמות הרבה כו'

תפילה וצדקה, כפי שמוסבר בסוף המאמר הפותח במילים "ראה ריח בני"; ולעיתים האור מאיר בצמצום גדול יותר, כשהדורות אינם ראויים, כפי שנכתב ב"פרי עץ חיים" בכוונות שבת, שבעקבות חטאו של אדם הראשון ירדו העולמות במידה רבה וכו',

הדבר מוסבר בסוף המאמר "ראה ריח בני". לעומת זאת, כשהדורות אינם ראויים, האור מתמעט עוד יותר: ב"פרי עץ חיים", בכוונות האר"י לשבת, נאמר שחטאו של אדם גרם לכל העולמות לרדת במידה רבה (הערת קה"ת מפנה לשער התפילה, פרקים ו' וז', ומציינת שהנוסח המדויק לא נמצא).

ואח"כ ע"י תשובתו ושבת נתקן כו' וכן בשעת חורבן ירושלים הסתלקות האור מזו"נ [מזעיר אנפין ונוקבא] כמ"ש קוב"כ [קודשא בריך הוא] סליק לעילא³³ לעילא כו'.^{34, 35, 36}

ולאחר מכן, באמצעות תשובתו ובאמצעות השבת, הדבר תוקן וכו'. וכך גם בזמן חורבן ירושלים הסתלק האור מז"א ומנוקבא, כפי שהקב"ה עלה למעלה למעלה וכו'.

באמצעות תשובתו של אדם ובאמצעות השבת תוקנה הירידה הזאת. בדומה לכך, בעת חורבן ירושלים הסתלק האור מז"א ומנוקבא, כפי שאומר הזוהר: "הקב"ה עלה למעלה למעלה" — מעשי בני האדם למטה משנים את מידת האור שמתגלית.

2 ועיי' לא נתמלאה צור אלא³⁷ כו' וזהו פי' בוניך בנין ירושלים להמשיך תוספת אור בבחי' מלי מקור דביי' עד שיהיה גם למטה גילוי אור איס ממש וכמ"ש לעי' [לעתיד לבוא]³⁸ ובאו במערות צורים מפני פחד³⁹ ה' כו'

ועל ידי כך "צור נתמלאה רק [מחורבנה של ירושלים]" וכו'. וזהו פירוש "בנייך": בניין ירושלים, להמשיך תוספת אור בבחינת מלכות, מקורם של בריאה, יצירה ועשיה, עד שגם למטה תהיה התגלות של אור אין סוף ממש, כמו שכתוב על זמן הגאולה: "ויבאו במערות הצורים מפני פחד הוי"ו וכו'.

כאשר האור הסתלק בזמן החורבן, הצד שכנגד התמלא: חז"ל אומרים שצור התמלאה רק מחורבנה של ירושלים. "בנייך", בניינה של ירושלים, הופך את המצב וממשיך תוספת אור למלכות, מקורם של בריאה, יצירה ועשיה, עד שאור אין סוף עצמו מתגלה גם למטה. ישעיהו מתאר את ההתגלות הזאת: מפני פחד גדולתו של ה', המתנגדים לו יסתתרו במערות הסלעים ("צורים", מילה המזכירה את "צור").

ובנין זה הוא עיי' עול תורה ועמ"ש עי"פ אריתי מורי עם בשמי⁴⁰ וזהו גי' ענין יראה שלם שנמשך עיי' התורה ועמ"ש עי"פ שימני כחותם^{41,42} בענין

ובניין זה נעשה באמצעות עול התורה; ועיין במה שכתוב על הפסוק "אריתי מורי עם בשמי". וזהו גם עניין "יראה שלם", הנמשכת באמצעות התורה; ועיין במה שכתוב על הפסוק "שימני כחותם", בענין

בניין זה נעשה באמצעות קבלת עול התורה, כפי שמוסבר במאמר על "אריתי מורי עם בשמי" (שיר השירים ה, א). הדבר נקרא גם "יראה שלם", שתי מילים שנשמעות באופן מסורתי בתוך השם "ירושלים", ויראה זו נמשכת באמצעות התורה. כאן מפנה המאמר למאמר על "שימני כחותם" (שיר השירים ח, ו).

חותם שוקע ויראה שממשיך מבחי' גבוה יותר מהמהשכה שעל ידי חותם כולט שמלמטה בחי' אהבה וזהו א"ת [אל תקרי] בניך בחי' אהבה אלא בוניך בחי' יראה שלם עיי' עסק התורה:

החותם השקוע והיראה, הממשיכה מבחינה גבוהה יותר מהמהשכה שעל ידי החותם הכולט, שמקורה מלמטה, בבחינת אהבה. וזהו [פירוש] "אל תקרי בניך אלא בוניך": לא בחינת אהבה, אלא בחינת יראה שלם, באמצעות לימוד התורה.

חותם יכול להיות שקוע, כשהאותיות חרוטות בו פנימה, או כולט, כשהאותיות מורמות; המאמר הוא קושר את החותם השקוע ליראה, הממשיכה מבחינה גבוהה יותר, ואת החותם הכולט לאהבה, שעולה מלמטה. לכן קריאת חז"ל "אל תקרי בניך אלא בוניך" מעבירה אותנו מאהבה ליראה השלמה שבאה באמצעות לימוד התורה.

קטע 2 • 31-7

שלום הנעשה מתוך ריבוי

3 ב והנה ע"י בחי' בוניך נמשך בחי' ורב שלום⁴³ שמבחי' ורב נעשה שלום וזהו שהנגינה בתיבת ורב הוא טפחא שיהיה מפורש ומוכן באומרו ורב שהוא כהבדל ענין בפ"ע [בפני עצמו] כידוע בטעם נגינת הטפחא שהוא הבדלת וסיום ענין

ב. והנה, באמצעות בחינת "בוניך" נמשכת בחינת "ורב שלום" — מתוך בחינת "ורב" נעשה שלום. לכן הטעם המוזיקלי על המילה "ורב" הוא טפחא, כדי שיהיה מפורש ומוכן, כאשר אומרים "ורב", שהיא עומדת בפני עצמה ונושאת ענין נפרד, כידוע שטעם הטפחא מפריד וחותר ענין.

החלק השני נפתח. "בוניך" מביא לידי "ורב שלום", כהמשך הפסוק: "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך". המאמר קורא את הפסוק בשני שלבים: מתוך "ורב" — ריבוי — נעשה שלום. לכך מובא הטעם המוזיקלי: על "ורב" יש טפחא, טעם המציין הפסק וחותר יחידה.

ואם לא היה נגינת הטפחא מבדלת היה הכונה דקאי ורב אל ענין השלום כפשוטו דהיינו שלום רב.

אילו הטפחא לא הייתה מפרידה, הכוונה הייתה ש"ורב" מתייחס לענין השלום כפשוטו, כלומר לשלום רב.

כלי ההפסק, "ורב" היה מתאר בפשטות את השלום כ"שלום רב", כלומר מידה גדולה של שלום. הטעם המפריד מראה של"ורב" יש גם משמעות בפני עצמה.

אבל עכשיו הפי' ורב הוא ענין בפ"ע [בפני עצמו] היינו בחי' עשו טורי דפרודא רשות הרבים אלא מבחי' ורב זה נעשה שלום שיתברר ויכלל בבחי' היחוד וזהו רב להושיע.⁴⁴

אבל כעת פירוש "ורב" הוא ענין בפני עצמו: בחינת עשו, "הרי הפירוד", רשות הרבים. אלא שמתוך בחינת "ורב" זו נעשה שלום — היא מתבררת ונכללת בבחינת האחדות. וזהו "רב להושיע".

כשקוראים את "רב" בפני עצמו, הוא מייצג ריבוי ופירוד: את עשו, המכונה "הרי הפירוד", ואת רשות הרבים — תחום של רבים ומפוזרים, בניגוד לאחדות הקדושה. ההבטחה היא שהריבוי עצמו יתברר ויכלל באחדות ה', ויהפוך לשלום. לכן ישעיהו, בתארו את בואו של ה' מאדום, ארצו של עשו, מכנה אותו "רב להושיע".

4 והנה ענין עתיד חזיר ליטהר⁴⁵ דהנה כתיב יכרסמנה חזיר מיער⁴⁶ והעי' [והעיי'] תלויה^{47, 48} היא בחי' ז"ת

[ז' תחתונות] דאימא ששם היה השבה"כ [השבירת הכלים]

והנה, [בעניין] "עתיד חזיר ליטהר": כתוב "יכרסמנה חזיר מיער", והעיי' [של "יער"] תלויה; היא בחינת שבע הספירות התחתונות של אמא, שבה אירעה שבירת הכלים,

כעת מוסבר מאמר חז"ל שלעתיד לבוא אפילו החזיר, סמל הטומאה, ייטהר. בפסוק "יכרסמנה חזיר מיער" העיי' של "יער" כתובה מעל לשורה, והמדרש דורש: "אם זכיתם — מן היאור; ואם לאו — מן היער". העיי' התלויה, שערכה שבעים, היא כנגד שבע הספירות התחתונות של אמא (בינה), שכל אחת מהן כלולה מעשר, ושם אירעה שבירת הכלים.

דהיינו בשם ס"ג [שם ס"ג] שבבינה ז' מלכין דתהו משא"כ בחכמה לא היה שבה"כ [שבירת הכלים] כמ"ש ימותו ולא⁴⁹ בחכמה כו' וזהו ג"כ ענין ע' רבתי דשמע ישראל⁵⁰

כלומר, בשם ס"ג שבבינה: שבעת מלכי התוהו. ואילו בחכמה לא הייתה שבירת הכלים, ככתוב: "ימותו ולא בחכמה" וכו'. וזהו גם עניינה של העיין רבתי שבישמע ישראל",

השבירה הייתה בשם ס"ג, בחינת בינה, שבה נשברו "שבעת מלכי התוהו" — המידות של עולם התוהו. בחכמה לא הייתה שבירה, כפי שאומר איוב: "ימותו ולא בחכמה". העיין המוגדלת במילה הראשונה של "שמע ישראל" קשורה אף היא לאותו עניין.

כי בבינה הם אתוון רברבין והיינו כשנתקן משה"כ [משבירת הכלים] שזהו פ"י שם ב"ן [שם ב"ן] ורפ"ח שנכללו בז"ת [בז' תחתונות] דאימא ע' רבתי כו'.

כי בבינה יש אותיות גדולות (אתוון רברבין); כלומר, כאשר מה שנוצר משבירת הכלים מתוקן. זהו פירושם של שם ב"ן ורפ"ח הניצוצות, שנכללו בשבע הספירות התחתונות של אמא: העיין רבתי וכו'.

בבינה האותיות הן "גדולות" (אתוון רברבין), ולכן העיין המוגדלת של "שמע" היא שבע הספירות התחתונות של בינה לאחר שתוקן הנזק של שבירת הכלים. התיקון הוא הכללת שם ב"ן, שערכו 52, ורפ"ח הניצוצות באותן שבע ספירות של אמא.

5 וגם הע' [העיין] דיער תלויה לפי שהחיצונים מקבלים בריחוק ע"י בחי' מקיף דלבונה שלכך יש י"א סממני קטרת^{51.52} ובקדושה עשר ולא תשע^{53.54}

גם העיין של "יער" תלויה, משום שהחיצונים מקבלים מרחוק, באמצעות בחינת המקיף של הלבונה. משום כך יש אחד-עשר סממני קטרת, ואילו בקדושה נאמר: "עשר ולא תשע".

סיבה נוספת לכך שהעיין של "יער" תלויה היא שהחיצונים, הקליפות, מקבלים את חיותם רק מרחוק, באמצעות אור מקיף שאינו נכנס לתוכם, הקשור כאן ללבונה. משום כך יש בקטרת אחד-עשר סממנים, אחד יותר מ"עשר ולא תשע" שבספר יצירה, הנאמר על הספירות: המידה הנוספת מבטאת את החיות המרוחקת הניתנת למה שמחוץ לקדושה.

וגם פ"י יער היינו עולם המלאכים או עולם העשייה⁵⁵ והנה לעייל [לעיתיד לבוא] בקץ הימין⁵⁶ כביא [במהרה בימינו אמן] שיקוים ואת רוח הטומאה אעביר⁵⁷ כו'

גם הפירוש של "יער" הוא עולם המלאכים או עולם העשייה. והנה, לעתיד לבוא, בקץ הימין, במהרה בימינו, אמן, כאשר יתקיים "ואת רוח הטומאה אעביר" וכו',

"יער", כלומר יער, מתפרש גם כעולם המלאכים או כעולם העשייה. בקץ הימין, כאשר ה' יקיים באמצעות זכריה את הבטחתו "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", הדבר ישתנה.

וזהו אז אהפוך אל⁵⁸ כו' זהו הפ"י שמבחי' רב נעשה שלום שיוכלל ביעקב גם המקיף הנ"ל.

וזהו "אז אהפוך אל" וכו'. זהו פירוש הדברים שמבחינת "ורב" נעשה שלום: שגם המקיף הנזכר לעיל ייכלל ביעקב.

נבואת צפניה, "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם הוי'", מתארת את השינוי הזה. זהו עומק הפירוש של "מבחינת רב נעשה שלום": גם האור המקיף, שנותן כעת חיות מרחוק למה שמחוץ לקדושה, ייכלל ביעקב, צד הקדושה.

6 ומזה יובן עוד דלהיות ורב שלום הוא דוקא ע"י בוניך כי בחכמה דוקא אתברירו לפי שמשם אין להם

יניקה שיניקתם מבחי' יער ז"ת [ז' תחתונות] דאימא

מכאן יובן עוד, ש"ורב שלום" בא דווקא באמצעות "בוניך": דווקא בחכמה מתבררים הדברים, משום שמשם אין להם יניקה. יניקתם היא מבחינת "יער" — שבע הספירות התחתונות של אימא,

הדברים מסבירים מדוע "ורב שלום" בא דווקא באמצעות "בוניך", הבונים שפועלים באמצעות חכמה. הקליפות יונקות את חיותן מ"יער" — שבע הספירות התחתונות של אימא, שבהן התרחשה השבירה — אך אין להן אחיזה בחכמה. לכן דווקא בחכמה אפשר לבררן, כמאמר הקבלי: "בחכמה אתברירו".

אבל לא בחכמה כו' לכן ע"י חכמה נעשה התיקון ומבחי' יער נעשה עיר כו' ועמ"ש ע"פ אסרי לגפן עירה^{60, 59} כו'.

אך לא בחכמה וכו'. לכן התיקון נעשה באמצעות חכמה, ומבחינת "יער" נעשית "עיר" וכו'. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "קושר את עירו לגפן" וכו'.

מכיוון שהקליפות אינן יכולות להגיע לחכמה, התיקון נעשה באמצעותה, ו"יער" נעשה "עיר" — אותן אותיות בסדר חדש. הדברים מפנים למאמר על ברכת יעקב ליהודה: "קושר את עירו לגפן", שבו "עירו" נקראת הן כחמור פרא והן כעירו של ה'.

7 ועפ"י [ועל פי זה] יובן מ"ש ברבות ע"פ רב לכם כו'⁶¹ פנו לכם צפונה⁶² ואין צפונה אלא דברי תורה⁶³

על פי זה יובן מה שנאמר במדרש רבה על הפסוק "רב לכם" וגו': "פנו לכם צפונה" — "צפונה" אינה אלא דברי תורה.

כשישראל הקיפו את ארצו של עשו, אמר להם ה': "רב לכם סב את ההר הזה" — הקפתם את ההר הזה די זמן; "פנו לכם צפונה". המדרש דורש "צפונה" מלשון הצפנה בתורה: אם עשו מאיים, הימלטו אל התורה, שהרי "צפונה" אינה אלא תורה. המאמר משתמש בכך כדי להראות שאת ריבוי של עשו, "רב", מנצחים באמצעות התורה.

והיינו כי מצפון זהב יאתה⁶⁴ בחינת יראה יראו את⁶⁵ ה' ראשית חכמה יראת⁶⁶ ה' והוא בחי' תורה שנא' [שנאמר] בה הנחמדים מזהב⁶⁷ וכמ"ש ברבות בראשית פי"ו⁶⁸

היינו, "מצפון זהב יאתה" — בחינת היראה, "יראו את ה'", "ראשית חכמה יראת ה'"; וזו בחינת התורה, שעליה נאמר "הנחמדים מזהב", וכמו שנאמר כבראשית רבה, פרק ט"ז,

הפסוק באיוב, "מצפון זהב יאתה", קושר בין צפון לזהב, וזהוהוא בחינת היראה, כמו בפסוקים "יראו את ה'" ו"ראשית חכמה יראת ה'". התורה היא "הנחמדים מזהב", ולכן צפון, זהב, יראה ותורה קשורים זה בזה; המאמר מפנה גם לבראשית רבה, פרק ט"ז.

כי אם אין חכמה אין יראה^{69,70} ועיקר בחינת זהב הוא תשבעפ שהיא בחי' כמעלת הזהב על הכסף כמ"ש במ"א בענין בינה יתירה ניתנה באשה⁷¹ כו'

שהרי "אם אין חכמה אין יראה". ועיקר בחינת הזהב הוא תורה שבעל פה, שהיא בבחינת מעלת הזהב על הכסף, כפי שמוסבר במקום אחר בענין "בינה יתירה ניתנה באשה" וגו',

כפי שאומרת המשנה באבות, "אם אין חכמה אין יראה": היראה תלויה בחכמת התורה. במוכנה העיקרי, הזהב הוא תורה שבעל פה, העולה על התורה שבכתב כשם שהזהב עולה על הכסף. המאמר מפנה להסבר במקום אחר על דברי חז"ל "בינה יתירה ניתנה באשה", כאשר האשה מסמלת את מלכות ואת התורה שבעל פה.

וכענין ערבים עלי⁷² דברי סופרים⁷³ בד"ה שחורה אני⁷⁴ ונאווה וסופר הוא בחינת חכמה אשר בחכמה אתברירו

וכענין "ערבים עלי דברי סופרים", במאמר המתחיל "שחורה אני ונאווה"; ו"סופר" הוא בחינת חכמה, שהרי "בחכמה אתברירו".

חז"ל אומרים גם ש"דברי סופרים" — מלמדי התורה שבעל פה — ערבים ומתוקים מדברי התורה, וענין זה מוסבר במאמר "שחורה אני ונאווה". "סופר" רומז לחכמה, שבאמצעותה מתבררים כל הדברים וממוינים.

ולכן מזה נמשך שיהיה בחי' רב לכם וע"ד שנזכר למעלה שהתורה נקרא עוז ותושיה כו'⁷⁵

ולכן נמשך מכך שתהיה בחינת "רב לכם", על דרך מה שנזכר לעיל, שהתורה נקראת "עוז ותושיה" וגו'.

באמצעות התורה מתהווה בחינת "רב לכם": הריבוי של עשו שוב אינו עומד כנגד ישראל. כפי שנאמר קודם, התורה נקראת "עוז ותושיה"; בהערת קה"ת מקשרים את "עוז" לנפש האלקית ואת "תושיה" לנפש הבהמית, ומביאים את הזוהר חדש, שאומר כי בתחילה התורה "מתשת" את האדם כשהוא נאבק ביצר הרע שלו, אך לאחר שהוא מתרגל אליה היא מביאה לו שמחה וכוח.

(ועיין בזח"ב [בזהר חלק ב'] תרומה קמ"ח א' ע"פ תפוחי זהב במשכיות כסף^{76,77,78} וברכות ר"פ ויגש ובפרש"י [ובפירוש רש"י / ובפירוש רש"י] במשלי סי' כ"ה י"א ובשל"ה [ובשני לוחות הברית] בתחלתו ד' ג' ע"א)

(ועיינו בזוהר, חלק ב', תרומה, קמ"ח ע"א, על הפסוק "תפוחי זהב במשכיות כסף"; ובמדרש רבה, בתחילת פרשת ויגש; ובפירוש רש"י למשלי, פרק כ"ה, פסוק י"א; ובשל"ה, בראשיתו, דף ג' ע"א.)

בסוגריים מובאת רשימת מקורות נוספים: הזוהר על "תפוחי זהב במשכיות כסף" (משלי כ"ה, י"א), מדרש רבה בתחילת פרשת ויגש, פירוש רש"י על הפסוק ותחילת השליה. דימוי הזהב המשובץ בכסף מתאים לשתי בחינות התורה שנידונו כאן.

פ"י הוא ענין אורייתא סתים וגליא⁷⁹ והכל אחד כי תשבעפ [תורה שבעל פה] נק' ארץ זבת חלב ודבש וכמש"ל [וכמה שלמטה] בד"ה היום הזה בפי' כי תבא.

הפירוש הוא ענין "אורייתא סתים וגליא", והכול אחד; שהרי תורה שבעל פה נקראת "ארץ זבת חלב ודבש", כפי שהוסבר לעיל במאמר המתחיל "היום הזה" בפרשת כי תבוא.

זהו מאמר הזוהר שהתורה "סתים וגליא", נסתרת וגלויה, ובכל זאת הכול אחד: עומקיה הנסתרים ולימודה הגלוי הם תורה אחת. תורה שבעל פה נקראת "ארץ זבת חלב ודבש", כפי שמוסבר במאמר "היום הזה" בפרשת כי תבוא.

וז"ש [וזהו שכתוב] בדוד אדמוני עם יפה עינים^{80, 81} כי בניך המלי' מהגבורה אדמוני אך מ"מ עם יפה עינים וזהו שנאמר על דוד: "אדמוני עם יפה עינים". בניך המלכות הוא מן הגבורות, ולכן הוא "אדמוני"; ואף על פי כן, הוא "עם יפה עינים".

כך מתאר הכתוב את דוד, המגלם את המלכות: "אדמוני עם יפה עינים". "אדמוני", הצבע האדום, הוא גבורה, שכן המלכות נבנית מן הגבורות; ואף על פי כן היו לו "עינים יפות".

כי גבורה זה אמיתית החסד וע"ד ענין קו המדה גבורה דע"י [דעתיק יומין] המתלבשת במו"ס [במוחא סתימאה] טלא דבדולחא⁸² כעין הבדולח גוון לבן אלא דגווני סומקי אתחזי ביה כו'.

מפני שגבורה זו היא חסד אמיתי. הדבר דומה לענין קו המידה: גבורה דעתיק יומין המתלבשת במוחא סתימאה, "טל של בדולח", כמראה הבדולח שצבעו לבן, אך "גוונים אדומים נראים בו" וכו'.

"הענינים היפות" מראות שגבורה זו היא, במהותה, חסד אמיתי: הריסון שבה נועד להיטיב. היא דומה לקו המידה — גבורה דעתיק יומין המתלבשת במוחא סתימאה, שהוזהר מתאר כ"טל של בדולח": לבן כבדולח, ובכל זאת נראים בו גוונים אדומים.

(ועיין זח"ג [זהר חלק ג] תזריע נ"א⁸³ א' נ"ו א' פ"ד⁸⁴ א' דרס"ב ע"ב) אך כדי להיות בוניך צ"ל תחלה בניך (וראו זוהר, חלק ג, תזריע, נא ע"א; נו ע"א; פד ע"א; רסב ע"ב). אך כדי שיהיו "בנייך", צריך תחילה שיהיו "בנייך",

הפניה בסוגריים למקומות נוספים בזוהר, חלק ג, נא ע"א, נו ע"א, פד ע"א ורסב ע"ב. לאחר מכן בא השלב הבא: "בנייך" — בנייה באמצעות תורה ויראה — מצריך תחילה את "בנייך", ה"בנים", בחינת האהבה.

שהוא בינה רצוא ושוב⁸⁵ שבתפלה כו' ברכו בתורה ברוך יסוד אבא⁸⁶ שיומשך בתוה ו' ששה מדות ז"א כו':

שהיא בינה: ה"רצוא ושוב" שבתפילה וכו'. "ברכו בתורה": "ברוך" הוא יסוד אבא, שיומשך בתורה — ו', שש המדות של ז"א וכו'.

"בנייך" היא בינה, המתבטאת ב"רצוא ושוב" שבתפילה: השתוקקות הנשמה למעלה ושיבתה לעבוד את ה' למטה, על פי לשון יחזקאל על החיות. המילים "ברכו בתורה" מזכירות את דברי חז"ל שהארץ אבדה משום שלא בירכו תחילה בתורה: "ברוך" הוא יסוד אבא, הערוך מחכמה שצריך להימשך בתורה, האות ו', שש המדות של ז"א. בהערת קה"ת מובא מתוך מילון המונחים הקבלי "מאורי אור": "ברוך הוא שמו של יסוד אבא, המתייחד בתוך יסוד אימא".

קטע 3 • 81-9

צדקה ואור מקיף

8 ג ואח"כ בצדקה תכונני⁸⁷ כי כ"ז [כל זה] הוא בנין המלי' בבחינת א"פ [אור פנימי] אבל להיות שמירה ישמור

עיר הוא המשכת מקיפים שנמשכים ע"י הצדקה רחמים כו'

3. ואחר כך, "בצדקה תכונני". כל זה הוא בניינה של מלכות בבחינת אור פנימי; אך כדי שתהיה שמירה, בבחינת "שומר עיר", נמשכים אורות מקיפים, הנמשכים באמצעות צדקה ורחמים וכו'.

החלק השלישי עובר לפסוק הבא: "בצדקה תכונני". "בנייך" ו"בנייך" בונים את מלכות כאור פנימי, אור שנכנס ונקלט; אך כדי לשמור על "העיר" מפני הכוחות החיצוניים, ככתוב "אם ה' לא ישמור עיר", דרושים אורות מקיפים, והם נמשכים באמצעות צדקה ורחמים.

והמקיף דוחה יניקת החיצונים⁸⁸ (ועיין ע"פ אם ה' לא יבנה^{89,90} כו' ישמר עיר^{91,92,93,94} ביוםא דייט

סע"ב [סוף עמוד ב]⁹⁵ וברבות בתחלת פתיחתא דאיכה זח"ב [זהר חלק ב'] פ' בא ל"ט א' תרומה קס"ד א'

פקודי רכ"ו א' ח"א [חלק א'] ויצא קנ"א ב')⁹⁶

והאור המקיף דוחה את יניקת החיצונים. (ועינינו על הפסוק "אם ה' לא יבנה" וכו', "ישמור עיר", ביוםא, בסוף י"ט ע"ב; ובמדרש רבה, בתחילת פתיחתא דאיכה; בזוהר, חלק ב', פרשת בא, ל"ט ע"א; תרומה, קס"ד ע"א; פקודי, רכ"ו ע"א; חלק א', ויצא, קנ"א ע"ב.)

גם האור המקיף, שאינו יכול להיכלל בכלי, דוחה את הכוחות החיצוניים ומונע מהם לינוק. הסוגריים מפנים למקומות העוסקים בפסוק "אם ה' לא יבנה בית" וכו', "אם ה' לא ישמור עיר": בגמרא ביוםא, שבה מסופר שהיו אומרים פסוק זה כדי להעסיק את הכהן הגדול במהלך הלילה שלפני יום הכיפורים; בתחילת המדרש על איכה; ובכמה מקומות בזוהר.

וזהו אני מדבר בצדקה רב להושיע⁹⁷ (בישעיה ס"ג [שם ס"ג]) פ"י אני מדבר זהו ענין התורה שהיא ודברי

אשר שמת' בפ"ך⁹⁸ וכדי שיבא לבחי' זו זהו ע"י וכל בניך למודי⁹⁹ הוי'.

וזהו פירוש "אני מדבר בצדקה רב להושיע" (בישעיה, פרק ס"ג). "אני מדבר" היינו עניינה של התורה, שעליה נאמר "ודברי אשר שמת' בפ"ך"; וכדי להגיע לבחינה זו, הדבר נעשה באמצעות "וכל בניך לימודי ה'".

את דברי ישעיהו "אני מדבר בצדקה רב להושיע" מפרשים כאן כך: "אני מדבר" היא התורה, דברי ה' שניתנו בפי ישראל, כפי שנאמר במקום אחר בישעיהו: "ודברי אשר שמת' בפ"ך". מגיעים לבחינה זו באמצעות "וכל בניך לימודי ה'" — לימוד התורה.

ואח"כ בצדקה תכונני ואזי רב להושיע והיינו ע"י בחי' רב שלום כנ"ל וזהו זורע צדקות ומצמיח

ישועות¹⁰⁰ ועיין בדי"ה המגביהי לשבת¹⁰¹ ועיין זח"ג [זהר חלק ג] אמור פ"ט א'.

ואחר כך "בצדקה תכונני", ואז "רב להושיע", כלומר באמצעות בחינת "רב שלום", כפי שנתבאר לעיל. וזהו "זורע צדקות ומצמיח ישועות". ועינינו בדרוש המתחיל "המגביהי לשבת", וכן בזוהר, חלק ג', אמור, פ"ט ע"א.

אחרי התורה באה הצדקה, ובעקבותיה "רב להושיע" — הישועה שבאה באמצעות "רב שלום", בירור הריבוי שנתבאר קודם. בברכה שלפני קריאת שמע של שחרית משבחים את ה' "זורע צדקות ומצמיח ישועות", וכך קושרים בין צדקה לישועה. הקטע מפנה גם לדרוש בתורה אור "המגביהי לשבת" ולזוהר.

וז"ש [וזהו שכתוב] לדוד ה' אורי וישעי^{102, 103} ממי אירא כו' כי דוד וירושלים בחינה א' כמ"ש לא בחרתי בעיר כו'

וזהו פירוש הכתוב: "לדוד, ה' אורי וישעי, ממי אירא" וכו'. שהרי דוד וירושלים הם בחינה אחת, כמו שכתוב "לא בחרתי בעיר" וכו'.

דוד אומר: "ה' אורי וישעי, ממי אירא". דוד וירושלים הם בחינה אחת — מלכות — וכך עולה מן הפסוקים הכורכים את בחירת דוד בבחירת ירושלים.

ואבחר בדוד¹⁰⁴ (במלכים א' ס"ח') וכתוב ואבחר בירושלים כו' ואבחר בדוד¹⁰⁵ (בד"ה ב' ס"ח')

"ואבחר בדוד" (במלכים א', פרק ח'); ונאמר "ואבחר בירושלים" וכו', "ואבחר בדוד" (בדברי הימים ב', פרק ו').

בספר מלכים נאמר שה' לא בחר בעיר, אלא בחר בדוד; ובספר דברי הימים נאמר שבחר בירושלים ובחר בדוד. כשקוראים את הפסוקים יחד, המלך והעיר מוצגים כאחד.

והנה ה' אורי היינו מה שנמשך בבחי' אור וגילוי ממש הוא בחי' א"פ [אור פנימי] וישעי הוא המשכת אור"מ [אור מקיף]¹⁰⁶ ועיי' רב להושיע.

והנה, "ה' אורי" הוא מה שנמשך בבחינת אור וגילוי ממש, בחינת אור פנימי; ו"ישעי" הוא המשכת אור מקיף. ועל ידי כך "ורב להושיע".

"אורי" הוא אור פנימי, גילוי שנקלט בפנים — בניין "בניין" ו"בניין"; "ישעי" הוא אור מקיף, המגן מבחוץ. באמצעות האור המקיף באה "רב להושיע", הישועה שנמשכת על ידי הצדקה.

(וע' מזה בזח"ג [בזהר חלק ג'] במדבר קי"ט א' וברכות אמור פכ"א).¹⁰⁷ והנה בר"ה [בראש השנה] הוא בנין עולם הדבור ועיי' ברכות

(ועיינו על כך בזהר, חלק ג', במדבר, קי"ט ע"א, ובמדרש רבה, אמור, פרק כ"א). והנה, בראש השנה נבנה עולם הדיבור. ועיינו במדרש רבה,

בזהר במדבר נדרש הפסוק "ה' אורי": מי שקשור לאור שלמעלה אינו ירא מן העליונים או מן התחתונים; והמדרש מפרש את "אורי" כראש השנה ואת "ישעי" כיום הכיפורים (בהערת קה"ת נאמר שהפרק שייך לאחר, ולא לאמור). בראש השנה נבנה מחדש "עולם הדיבור", מלכות, והקטע מפנה למקומות נוספים במדרש.

כי תשא פמ"ו וס"פ עקב ע"פ ועת כנוס אבנים¹⁰⁸ והוא בחי' בוניך בחכמה יבנה בית¹⁰⁹ ויבן את הצלע¹¹⁰ וגם כי פ"י יראה שלם ושלום

כי תשא, פרק מ"ו, ובסוף עקב, על הפסוק "עת כנוס אבנים". וזו בחינת "בניין": "בכחמה יבנה בית"; "ויבן את הצלע". וכן יש לבאר את משמעות המילים "יראה שלם ושלום":

בין המקורות מובא מדרש על "עת כנוס אבנים" (קהלת ג, ה) — כינוס האבנים לבניין. הבניין של ראש השנה הוא בחינת "בניין", ככתוב "בכחמה יבנה בית" ו"ויבן את הצלע" — בניין חוה, המייצגת את מלכות; לאחר מכן מתחיל הטקסט לבאר את שלוש המילים "יראה", "שלם" ו"שלום".

הנה יראה הוא בחי' ר"ה [ראש השנה] וע' זח"ג [זהר חלק ג] תרומה (קל"ה¹¹¹ א') ע"פ וזאת התרומה כו' זהב¹¹²
ברזא דיומא דראש השנה¹¹³ כו' מצפון זהב יאתה¹¹⁴ כו'.

"יראה" היא בחינת ראש השנה. ראו גם זוהר חלק ג, תרומה (קל"ה א'), על הפסוק "וזאת התרומה" וכו': "זהב, בסוד יום ראש השנה" וכו', "מצפון זהב יאתה" וכו'.

יראה היא ראש השנה. הזוהר על "וזאת התרומה... זהב" אומר שהזהב רומז ליום ראש השנה, ובאיוב נאמר "מצפון זהב יאתה"; הערת קה"ת מראה שמאמר זוהר זה נמצא בחלק ב, שבו מופיעה פרשת תרומה.

והוא בחי' יראה כנ"ל. ושלם בחי' יוהכ"פ [יום הכפורים] שאזי מתמלאים כל הפגמים ע"י המשכה עליונה ממקורא דכולא אנת הוא שלימותא דכולהו^{115, 116} וגם שלום לרחוק¹¹⁷ שנעשה קרוב¹¹⁸

וזו בחינת יראה, כנזכר לעיל. "שלם" הוא בחינת יום הכיפורים, שאז כל הפגמים מתמלאים באמצעות המשכה העליונה ממקור הכול, שעליו נאמר: "אתה הוא שלימותא דכולהו"; וכן "שלום לרחוק", שנעשה קרוב,

הזהב הוא בחינת יראה, כמבואר לעיל. "שלם", כלומר שלמות, הוא יום הכיפורים, שבו כל פגם מתוקן באמצעות המשכה ממקור הכול, שאליו פונה תיקוני הזוהר במילים "אתה הוא שלימותא דכולהו"; ו"שלום" הוא "שלום לרחוק", שהגיע לקרבת ה'.

דהיינו בחי' תשובה וכן מלמעלה למטה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ קראוהו בהיותו קרוב¹¹⁹
אלו עשיית [עשרת ימי תשובה]¹²⁰ וגם מזה נמשך בחי' סוכות שנק' סוכת שלומך¹²¹

כלומר, בחינת תשובה. וכך גם מלמעלה למטה: חז"ל אמרו על הפסוק "קראוהו בהיותו קרוב", שהכוונה לעשרת ימי תשובה. ומכך נמשכת גם בחינת סוכות, הנקראת "סוכת שלומך".

ההתקרבות מרחוק היא תשובה, וגם מלמעלה ה' מתקרב: חז"ל דורשים את הפסוק "קראוהו בהיותו קרוב" על עשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים. מכך נמשכת בחינת סוכות, שבתפילת ערבית נקראת "סוכת שלומך".

ולכן מקריבים בסוכות ע' [עיינן] פרים¹²² שהוא ע"ד בחי' ורב שלום וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ס"פ פינחס
גבי להשתחוות לה' בחג הסוכות¹²³

ולכן מקריבים בסוכות שבעים פרים, דבר המתאים לבחינת "רב שלום". ראו גם בהרמ"ז, סוף פרשת פינחס, בעניין "להשתחוות לה' בחג הסוכות".

השלום של סוכות הוא "רב שלום": שבעים הפרים המוקרבים במהלך החג מכוונים כנגד שבעים האומות, והגמרא אומרת שהם מביאים את הריבוי (רב) לידי שלום. הטקסט מפנה גם לדברי הרמ"ז על נבואת זכריה, שלפיה האומות יבואו להשתחוות לה' ולחוג את חג הסוכות.

וגם מרבים אז בצדקה עמ"ש בד"ה ושמתי כדכד¹²⁴ וסד"ה ציון כו' בצדקה¹²⁵ והיינו כדי להיות בצדקה תכונני.^{126, 127}

וגם אז מרבים בצדקה; ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ושמתי כדכד", ובסוף המאמר המתחיל "ציון" וכו', "בצדקה". כלומר, כדי שיתקיים "בצדקה תכונני".

בסוכות מרבים גם בצדקה, כפי שמבואר במאמרים על "ושמתי כדכד" ועל "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". כל זאת כדי שיתקיים "בצדקה תכונני".

9 והנה כללות ג' בחינות אלו בניך בוניך בצדקה תכונני¹²⁸ הם ג' בחי' כח"ב [כתר חכמה בינה] כסדרן מלמטה למעלה בניך בינה בן י"ה

כעת, שלוש הבחינות הללו בכללותן — "בניך", "בוניך" ו"בצדקה תכונני" — הן שלוש הבחינות כתר, חכמה ובינה, בסדרן מלמטה למעלה: "בניך" היא בינה, בן י"ה,

שלושת השלבים — "בניך", "בוניך" וצדקה — מקבילים לבינה, חכמה וכתר, בסדר עולה. "בניך" היא בינה: המילה "בינה" מורכבת מאותיות "בן" ו"י", השם המורכב מאותיות יו"ד וה"א.

והוא עסק התפלה בוניך חכמה עסק התורה והם בחי' או"פ [אור פנימי] ואח"כ בצדקה תכונני בחי' כתר כי תרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם תר"ך עמודי אור¹²⁹ שמבחי' כתר¹³⁰

והיא עבודת התפילה; "בוניך" היא חכמה, לימוד התורה; ואלה בחינת אור פנימי. ולאחר מכן, "בצדקה תכונני" היא בחינת כתר: שש מאות ושלוש עשרה מצוות התורה, יחד עם שבע מצוות חכמים, הן שש מאות ועשרים עמודי אור שמבחינת כתר,

בינה היא עבודת התפילה, שממנה נולדת אהבה; "בוניך" היא חכמה, לימוד התורה; שתיהן בחינת אור פנימי. צדקה היא כתר: שש מאות ושלוש עשרה מצוות התורה ושבע מצוות חכמים מצטרפות לשש מאות ועשרים, "עמודי האור" של כתר, שערכו המספרי שש מאות ועשרים.

והוא או"מ [אור מקיף] מלשון כותרת ונודע דכללות המצות¹³¹ נקרא צדקה ועמ"ש בד"ה כה תברכו^{132, 133} בענין ג' הברכות יברכך יאר ישא¹³⁴ והם ג"כ כענין ג' בחינות אלו.

והיא אור מקיף, מלשון "כותרת" — אות גדולה שצורתה ככתר. וידוע שכללות המצוות נקראת צדקה. וראו מה שנכתב במאמר הפותח במילים "כה תברכו", בעניין שלוש הברכות: "יברכך", "יאר", "ישא"; גם הן מקבילות לשלוש הבחינות הללו.

כתר הוא אור מקיף: המילה קשורה ל"כותרת" — אות גדולה דמוית כתר, הניצבת בראש עמוד ומקיפה אותו במקום להיכנס לתוכו. המצוות בכללותן נקראות צדקה (הערת קה"ת מזכירה שבתלמוד הירושלמי צדקה נקראת בפשטות "המצווה"), ושלוש ברכות הכהנים — "יברכך", "יאר" ו"ישא" — מקבילות לאותן שלוש בחינות.

ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] **פי' שלח** (דקנ"ט ¹³⁵ א') **גבי ויברא אלקים את האדם בצלמו** ¹³⁶ **תלת עלמין**
אית ליה לקוב"ה [לקודשא בריך הוא] **דאיהו גניז בגווייהו** ¹³⁷ **שהם ג"כ שלשה בחינות הנ"ל שכנגדם נאמר**
קדוש קדוש קדוש ¹³⁸ **יעו"ש** [יעויין שם].

וראו ברמ"ז על פרשת שלח (דקנ"ט א'), בענין "ויברא אלקים את האדם בצלמו": "לקודשא בריך הוא יש שלושה עולמות שבהם הוא גנוז"; גם אלה הן שלוש הבחינות שהוזכרו לעיל, וכנגדן נאמר "קדוש, קדוש, קדוש". ראו שם.

הטקסט מפנה לפירוש הרמ"ז על דברי הזוהר שלקבי"ה י"ש שלושה עולמות שבהם הוא גנוז. אלה הן אותן שלוש בחינות, ו"קדוש, קדוש, קדוש" הנאמר שלוש פעמים מקביל להן.

ועפ"י [ועל פי זה] **אפשר להבין המשל הנזכר כרבות כשה"ש** [בשיר השירים] **ס"פ נגילה ונשמחה בך** ¹³⁹
למטרונה כו' אמרו לה באו בניך אמרה מאי איכפת לי תשמחנה כלותי ¹⁴⁰ **כו' ע"ש**.

ועל פי זה אפשר להבין את המשל שהובא במדרש רבה על שיר השירים, בסוף [הקטע על] "נגילה ונשמחה בך":
"למטרונה וכו'. אמרו לה: "באו בניך". אמרה: "מה איכפת לי? תשמחנה כלותי" וכו'. ראו שם.

ההסבר הזה פותח את הדרך להבנת משל במדרש על הפסוק "נגילה ונשמחה בך": מטרונה שבעלה המלך נסע מעבר לים עם בניה וחתניה. כשאמרו לה "באו בניך", השיבה: "מה איכפת לי? תשמחנה כלותי". הפסקאות הבאות מפרשות את המשל על פי שלוש הבחינות.

קטע 4 • 10-14

משל המטרונות

10 והענין דהנה כתיב כשושנה בין החוחים ¹⁴¹ **כן רעיתי בין הבנות פי' שהנשמות נקראו בנות ירושלים או בנות ציון.**

הביאור הוא: נאמר "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". הכוונה היא שהנשמות נקראות "בנות ירושלים" או "בנות ציון",

הביאור למשל נפתח בפסוק "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". ה"בנות" הן הנשמות הפרטיות, הנקראות "בנות ירושלים" או "בנות ציון".

וכמ"ש בד"ה שחורה אני ונאווה בנות ירושלים ¹⁴² **וסד"ה צאינה וראינה בנות ציון** ¹⁴³ **אך רעיתי הוא כנס"י** [כנסת ישראל] **מקור הנשמות**

כפי שמוסבר במאמר המתחיל "שחורה אני ונאווה בנות ירושלים", ובסוף המאמר המתחיל "צאינה וראינה בנות ציון"; ואילו "רעיתי" היא כנסת ישראל, מקור הנשמות.

כך מוסבר במאמרים "שחורה אני ונאווה בנות ירושלים" ו"צאינה וראינה בנות ציון". לעומת זאת, "רעיתי" היא כנסת ישראל — כלל ישראל, המקור שממנו באות כל הנשמות.

ועמ"ש ע"פ אחת היא¹⁴⁴ כו' וביאור הדבר הוא כי ידוע שיש ג' אהבות בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך.¹⁴⁵

ועיין במה שנכתב על [הפסוק] "אחת היא" וכו'. ביאור העניין הוא כך: ידוע שיש שלוש אהבות — "בכל לבבך", "ובכל נפשך" ו"ובכל מאדך",

הטקסט מפנה למאמר על "אחת היא יונת", ולאחר מכן מציג את העיקר: בקריאת שמע מדובר בשלוש אהבות — "בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך" — שלוש דרגות של אהבה לה; העולות זו על גבי זו.

וכמ"ש ביאור ענינם בד"ה שמאלו תחת לראשי.¹⁴⁶ כי תשא את ראש בני ישראל.¹⁴⁷ ובד"ה השמים כסאי.¹⁴⁸

כפי שעניין זה מוסבר במאמר המתחיל "שמאלו תחת לראשי", [במאמר] "כי תשא את ראש בני ישראל", ובמאמר המתחיל "השמים כסאי".

שלוש האהבות האלה מוסברות במאמרים אחרים: "שמאלו תחת לראשי", "כי תשא את ראש בני ישראל" ו"השמים כסאי".

11 והנה בחי' בכל לבבך הוא בחי' כלה שארי ולבבי¹⁴⁹ נכספה וגם כלתה נפשי¹⁵⁰ לחצרות ה' וזהו הנק' כלותי ע"ש [על שם] בחי' כלה כלתה נפשי ועמ"ש מזה בד"ה וארשתיך לי.^{151, 152}

והנה, הבחינה של "בכל לבבך" היא הבחינה של "כלה שארי ולבבי", וכן "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי"ו". זהו הנקרא "כלותי", על שם הבחינה של "כלה" — "כלתה נפשי". וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "וארשתיך לי".

האהבה "בכל לבבך" היא כמיהת הנפש, כפי שנאמר "כלה שארי ולבבי" ו"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי"ו". לכן נשמות אלה נקראות "כלותי", מלשון "כלה" — להתכלות מתוך כמיהה. במאמר "וארשתיך לי" מוסבר מאותו טעם שכנסת ישראל נקראת "כלה": כלה ומתענגת לדבקות בה.

12 ומדרגת בכל נפשך בחי' אליך ה' נפשי אשא¹⁵³ וגם התקשרות כחות הנפש השכל ומדות ומחדומ"ע [ומחשבה דיבור ומעשה] בתורה ומצות ובעיון תפלה

ומדרגת "בכל נפשך" היא בחינת "אליך ה' נפשי אשא", וכן התקשרות כחות הנפש — השכל והמדות, והמחשבה, הדיבור והמעשה — בתורה ובמצוות ובעיון התפילה,

אהבה "בכל נפשך" היא בחינת "אליך ה' נפשי אשא": התקשרות כל כחות האדם — השכל והרגשות, המחשבה, הדיבור והמעשה — בתורה ובמצוות ובעיון התפילה.

שהוא ההתקשרות בחכמתו ורצונו ית' והוא בחי' עליונה יותר מבחי' לחצרות ה' כי אורייתא היא היכלא עילאה דקוב"ה [דקודשא בריך הוא]¹⁵⁴ בחי' בית המלכות שהמלך דר בו בקביעות

שהיא ההתקשרות בחכמתו וברצונו ית'. וזוהי בחינה עליונה יותר מבחינת "לחצרות ה'", שהרי התורה היא "היכלא עילאה דקודשא בריך הוא", בחינת בית המלכות שהמלך דר בו בקביעות,

כלומר, התקשרות בחכמתו וברצונו של ה', שהם התורה; לכן היא נעלית מן הכיסופים ל"לחצרות". הוזהר מכנה את התורה "היכלא עילאה דקודשא בריך הוא" — בית המלכות שבו המלך שוכן בקביעות.

היינו השראת אור א"ס ב"ה בחכמה עילאה מה שלמעלה מבחי' חצרות ה' שהמלך נכנס שם לפרקים לבד כענין רוכב על כרוב קל שלו ושאת בחי' אלפים עולמות.¹⁵⁵

דהיינו השראת אור אין סוף ברוך הוא בחכמה עילאה, שהיא למעלה מבחינת "חצרות ה'", שהמלך נכנס לשם רק לפרקים, כענין "רוכב על כרוב קל שלו ושאת בחי' אלפים עולמות".

בדימוי זה, בית המלך הוא השראת אור אין סוף בחכמה עילאה, ואילו ה"חצרות" הן מקומות שהמלך נכנס אליהם רק לעיתים, כמאמר הגמרא שה' בלילה "רוכב על כרוב קל שלו ושאת בחי' אלפים עולמות". התורה מעניקה קשר תמידי, ואילו בחצרות מדובר בביקור חולף בלבד.

אך חי' בכל מאדך היא בחינת מס"נ [מסירות נפש] ורעותא דלכא שלמעלה מהשכל שע"ז אמרו יש קונה עולמו בשעה^{156, 157} א' ועמ"ש בד"ה היום הזה כו'

אך בחינת "בכל מאדך" היא בחינת מסירות נפש ורעותא דלכא, שלמעלה מן השכל, ועל כך אמרו: "יש קונה עולמו בשעה אחת". ועיין במה שכתוב בד"ה "היום הזה" וכו',

אהבה "בכל מאדך" — מאד, למעלה ממידה — היא מסירות נפש ו"רעותא דלכא", הרצון שכלב שלמעלה מן השכל. עליה אמרו חז"ל: "יש קונה עולמו בשעה אחת", והכוונה למאמר המתחיל "היום הזה ה' אלקיך מצוך".

מצוך¹⁵⁸ וע"ז נאמר כן רעיתי בין הבנות¹⁵⁹ יפה את¹⁶⁰ כתוצאה הוא בחי' רצון העליון שלמעלה מהחכמה וע"ז אמרו לא זו מחבבה עד שקראה אמי¹⁶¹ בעטרה שעטרה לו אמו¹⁶² שכינתא עילאה.

"מצוך". ועל כך נאמר: "כן רעיתי בין הבנות"; "יפה את כתוצאה" — בחינת הרצון העליון שלמעלה מחכמה. ועל כך אמרו: "לא זו מחבבה עד שקראה אמי", "בעטרה שעטרה לו אמו" — שכינתא עילאה.

על אהבה זו נאמר "כן רעיתי בין הבנות": היא "יפה את כתוצאה" — לשון הקשורה לרצון, הרצון העליון שלמעלה מחכמה. המדרש אומר שה' "לא זו מחבבה עד שקראה אמי", מעבר למדרגת "בת" ו"אחות", כפי שנאמר "בעטרה שעטרה לו אמו" — השכינה העליונה.

13 וזהו ענין המשל למטרונה וכלותי ובנותי.¹⁶³ ואמרו באו בניך היינו בחי' ירידות והמשכות נשמות

דאצילות וכל בניך למודי¹⁶⁴ הוי' ששרש גילוי זה היא מבחי' בינה דאצילות תשמחנה כלותי

וזהו עניינה של המשל על המטרונה, "כלותי ובנותי". והן אמרו: "באו בניך" — כלומר, בחינת הירידה וההמשכה של נשמות אצילות; "וכל בניך לימודי הוי'" — ששורש הגילוי הזה הוא בבחינת בינה דאצילות. "תשמחנה כלותי":

כאן מתבאר המשל: "באו בניך" היא ירידתן של נשמות אצילות; "וכל בניך לימודי הוי'" — גילוי ששורשו בבינה דאצילות. תשובת המטרונה, "תשמחנה כלותי", מציינת את המקבלות של הגילוי.

היינו בחינת הנשמות דבי"ע שאהבתן בבחי' כלתה נפשי לחצרות¹⁶⁵ ה' ע"כ תשמחנה ותתרווה צמאונן בגילוי זה שמבחי' וכל בניך אשר בינה נקראת חצר הפנימית הפונה קדים.¹⁶⁶

כלומר, בחינת נשמות ב"ע, שאהבתן היא בבחינת "כלתה נפשי לחצרות ה'". לכן הן ישמחו, וצימאונן ירווה בגילוי זה, שמקורו בבחינת "וכל בניך", שכן בינה נקראת "החצר הפנימית הפונה קדים".

"הכלות" הן נשמות ב"ע, שאהבתן היא בבחינת הכמיהה המתוארת במילים "כלתה נפשי לחצרות ה'"; גילוי "בניך", שמקורו בבינה, מרווה את צימאונן. בינה נקראת "החצר הפנימית הפונה קדים", ולכן היא בדיוק אותה "חצר" שאליה הן נכספות.

14 ואח"כ אמרו לה באו חתנך¹⁶⁷ לכאורה בניך עדיפי וא"כ מה מוסיף אלא כי חתנך זהו מארי

דאורייתא¹⁶⁸ בחי' בוניך וכענין ביום חתונתו¹⁶⁹ זה מתן תורה

אחר כך אמרו לה: "חתניך באו". לכאורה, בניה עדיפים; ואם כן, מה מוסיף הדבר? אלא "חתניך" הם בעלי התורה, בחינת "בוניך", כמו שנאמר: "ביום חתונתו" — זה מתן תורה.

לאחר מכן באה האמירה "חתניך באו". מאחר שלכאורה בנים קרובים יותר מחתנים, מה מוסיפה האמירה? התשובה היא שהחתנים הם בעלי התורה, "בוניך", שכן חז"ל דורשים את "יום חתונתו" כמתן תורה.

והוא ההמשכה מחכמה עילאה והוא אצילות בכלל ולמעלה מהבינה שהוא בחי' מקור הבריאה וגם חכמה היא היכלא עילאה דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] שלמעלה גם מחצר הפנימית¹⁷⁰ כנ"ל ומ"מ השיבה תשמחנה בנותי היינו נפש דאצילות כנזכר בד"ה

וזהו ההמשכה מחכמה עילאה, שהיא אצילות בכללותה ונעלית מבינה, בחינת מקור הבריאה. גם חכמה היא "היכלא עילאה דקודשא בריך הוא", הנעלמת אף מהחצר הפנימית, כפי שנתבאר לעיל. ואף על פי כן השיבה: "תשמחנה בנותי" — כלומר, נפש דאצילות, כנזכר במאמר המתחיל

התורה נמשכת מחכמה עילאה, שהיא אצילות בכללותה ונעלית מבינה, מקור הבריאה; היא "היכלא עילאה", הנעלם אף מן החצר הפנימית. ואף על פי כן, המטרונה אומרת רק "תשמחנה בנותי": הבנות הן נפש דאצילות, כמבואר במאמר "כי תצא".

כי תצא¹⁷¹ בענין ייחבין ליה ברתא דמלכ א ועי' אמרו לא זו מחבבה עד שקראה בתי והנה אבא יסד ברתא¹⁷² ועי' תשמחנה בגילוי זה שמבחי' חכמה הנמשך ע"י התורה

"כי תצא", בענין ייחבין ליה ברתא דמלכא; ועל כך אמרו: "לא זו מחבבה עד שקראה בתי". והנה, "אבא יסד ברתא", ולכן בנותיה שמחות בגילוי זה, הנמשך מבחינת חכמה באמצעות התורה.

המאמר מבאר את הביטוי "ייחבין ליה ברתא דמלכא", והמדרש אומר שהקב"ה חייב את ישראל עד שקרא להם "בתי". מאחר שהזוהר מלמד ש"אבא יסד ברתא", הבנות הן ששמחות בגילוי החכמה הנמשכת באמצעות התורה.

אבל בחי' ציון עצמה היא בחי' שכינתא עילאה לא זו מחבבה עד שקראה אמי^{173, 174, 175} אחת היא יונת¹⁷⁶

אבל בחינת ציון עצמה היא בחינת שכינתא עילאה: "לא זו מחבבה עד שקראה אמי"; "אחת היא יונת".

ציון עצמה, המטרונה, היא שכינתא עילאה. עליה אומר המדרש שהקב"ה לא חדל לחבבה עד שקרא לה "אמי". היא "אחת היא יונת" — אהבה יחידה ונעלית מאהבת הבנות.

והוא רעותא דלבא בכל מאדך¹⁷⁷ בחי' יחידה המקבלת מבחי' יחיד^{178, 179} שלמעלה מבחינת בניך ובוניך וכנזכר במ"א בענין חסידים הראשונים שהיו שוהים בתפלתם תשעה שעות ביום¹⁸⁰ כו' ע"ש (ועיין זח"ב [זחר חלק ב'] ר"פ משפטים צ"ד ב' קכ"ב א')

וזוהי רעותא דלבא, "בכל מאדך" — בחינת יחידה, המקבלת מבחינת יחיד, הנעלית מבחינת בניך ובוניך. וכמבואר במקום אחר בענין חסידים הראשונים, שהיו שוהים בתפלתם תשע שעות ביום וכו', עיין שם. (ועיין זח"ב ר"פ משפטים צ"ד ב' קכ"ב א').

אהבתה היא רעותא דלבא, אהבה "בכל מאדך" — בחינת יחידה, הנקודה הפנימית והיחידה שבנפש, המקבלת מבחינת יחיד, הקב"ה כפי שהוא יחיד, הנעלה מבניך ומבוניך. החסידים הראשונים, שהיו שוהים בתפלתם תשע שעות ביום, הם דוגמה לאהבה כזאת.

ולכן לא נתרואה צמאונה בגילוי זה של הנשמות שמבחי' חכמה וכמ"ש במ"א סד"ה מים רבים שע"ז נאמר אם יתן איש זה הקב"ה את כל הון ביתו באהבה¹⁸¹ והוא חכמה עילאה שנק' הון ביתו בוז יבוזו לו ולכן צמאונה אינו נרוה בגילוי זה של הנשמות שמבחינת חכמה, וכמבואר במקום אחר בסוף המאמר המתחיל "מים רבים": על כך נאמר "אם יתן איש" — זה הקב"ה — "את כל הון ביתו באהבה", שהיא חכמה עילאה הנקראת "הון ביתו", "בוז יבוזו לו".

לכן גילוי החכמה באמצעות התורה אינו מרווה את צמאונה. המאמר "מים רבים" דורש את הפסוק "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, בוז יבוזו לו" על הקב"ה הנותן חכמה, "הון ביתו", לנשמה שאהבתה היא אליו בלבד, והיא דוחה כל דבר פחות ממנו.

והיינו אהבה רבה דבכל מאדך למהותו ועצמותו ית' דוקא אשר גם החכמה עצמה כעשיי [כעשיה] נחשבת¹⁸² לגבי אור א"ס ב"ה ממש בשגם שבחי' ביום חתונתו זה מ"ת [מתן תורה]¹⁸³ הרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] נובלות חכמה שלמעלה תורה¹⁸⁴ אלא עיי¹⁸⁵

והיינו אהבה רבה של "בכל מאדך" למהותו ועצמותו יתברך דווקא, שלגביה אף חכמה עצמה נחשבת כעשיה ביחס לאור אין סוף ממש. כל שכן, שהרי על הבחינה של "כיום חתונתו" — זה מתן תורה — אמרו חז"ל: "נובלות חכמה שלמעלה תורה", אלא על ידי

זוהי אהבה רבה "בכל מאדך", המכוונת למהותו ועצמותו של הקב"ה, שלגביה אפילו חכמה נחשבת כעשיה. על אחת כמה וכמה התורה: אף שמתן תורה נקרא "יום חתונתו", חז"ל מכנים את התורה "נובלות חכמה שלמעלה" — תולדה פחותה ממנה.

הנה מלכך יבא לך¹⁸⁶ צדיק ונושע הוא בחי' הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים¹⁸⁷ הוא ההמשכה מבחי' אניכ מי שאנכי¹⁸⁸

"הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא" — זוהי בחינת "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים", ההמשכה מבחינת אנכי, מי שאנכי,

מה שמרווה את צימאונה הוא "הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא": המלך עצמו, ולא בניו או חתניו. זו הבחינה שבדברי אלקנה לחנה: "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים" — המשכה מבחינת אנכי, "מי שאנכי", הקב"ה כפי שהוא בעצמותו.

דהיינו ההמשכה מאור א"ס ב"ה ממש שלמעלה מעלה מבחי' אצילות להיות דירה בתחתונים מה שלמעלה מעלה מבחינת הנשמות כי הוא גילוי אור א"ס ב"ה ממש שאין לנשמות ערוך אליו כלל

כלומר, ההמשכה מאור אין סוף ממש, שלמעלה מעלה מבחינת אצילות, כדי שתהיה דירה בתחתונים. המשכה זו היא למעלה מעלה מבחינת הנשמות, שכן זהו גילוי אור אין סוף ממש, שאין לנשמות כל ערך ביחס אליו.

זהו אור אין סוף ממש, שלמעלה מאצילות, שמתגלה כדי שתהיה לה' דירה בתחתונים. הוא נעלה לאין ערוך מכל מה שהנשמות יכולות להשיג, שכן אין להן כל ערך ביחס אליו.

והיינו עיי' הכתר עליון מלי' דא"ס המחבר גילוי אור א"ס ב"ה ממש אל הנאצלים ועז, נאמר הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים (בשמואל א' ס"א)

כלומר, באמצעות כתר עליון, מלכות דאין סוף, המחבר את גילוי אור אין סוף ממש אל הנאצלים. ועל כך נאמר: "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים?" (שמואל א', פרק א').

הדבר נעשה באמצעות כתר עליון, מלכות דאין סוף, המדרגה המקשרת בין אור אין סוף עצמו לבין הספירות הנאצלות. זהו פירוש הפסוק: "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים?"

פ"י אנכי מי שאנכי סתימו דכל סתימין הרי המשכה זו טוב לך מההמשכה שמבחי' חו"ב [חכמה ובינה] ע"י בניך ובניך וכמ"ש בפסיקתא ע"פ הלא אנכי טוב לך אני אין כתיב כאן

הפירוש הוא: "אנכי" — מי שאנכי, סתימו דכל סתימין, הסתום מכל הסתומים. המשכה זו טובה לך מן ההמשכה שמבחינת חכמה ובינה באמצעות "בניך ובניך"; וכמו שכתוב בפסיקתא על הפסוק "הלוא אנכי טוב לך": "אני" לא נאמר כאן,

"אנכי" הוא עצמותו הנעלמת של ה', "סתימו דכל סתימין"; המשכה ממנו טובה מכל מה שנמשך מחכמה ובינה באמצעות "בניך ובניך", עשרת הבנים. המדרש לומד זאת גם מלשון הפסוק: נאמר בו "אנכי" ולא "אני".

אלא אנכי כו' כמד"א [כמה דאת אמר] אנכי הוי' אלקיך עכ"ל [עד כאן לשוננו] וכן הוא בשוחר טוב (בשמואל ספ"א [סוף פרק א'] ובילקוט) ועמ"ש בד"ה טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם.¹⁸⁹

אלא "אנכי" וכו', כמו שנאמר: "אנכי הוי' אלקיך". עד כאן לשון הציטוט. וכך הוא גם בשוחר טוב (על שמואל, סוף פרק א', ובילקוט). ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם".

המדרש ממשיך: "כמו שנאמר: אנכי הוי' אלקיך" — המילה שבה התגלה ה' במעמד הר סיני, ובה אמר לחנה, כביכול, שיוצרה יהיה חלקה. מובאים כאן מקורות מקבילים, וכן הפניה למאמר על הפסוק "טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם".

והנה על ענין גילוי זה השיבה הא חדותא שלימא כו' שיהיה דירה בתחתוני [בתחתונים] וזהו שוש אשיש בהי¹⁹⁰ ותגל נפשי כו'

והנה, על גילוי זה השיבה: "הא חדותא שלימא" וכו' — שתהיה דירה בתחתונים. וזהו "שוש אשיש בהוי", תגל נפשי וכו';

כשנאמר לה שהמלך עצמו בא, אומרת המטרוניא: "הא חדותא שלימא" — שמחה שלמה. כלומר, נוכחותו של ה' עצמו, דירה בתחתונים. דברי ישעיהו "שוש אשיש בהוי" מבטאים שמחה בהי עצמו.

ע"ש וזהו ע"י בצדקה תכונני¹⁹¹ שע"י נמשך בחי' צדיק ונושע ועמ"ש סד"ה מים רבים הנ"ל ובד"ה

ראה שם. והדבר נעשה באמצעות "בצדקה תכונני", שעל ידי כך נמשכת בחינת "צדיק ונושע". ועיין במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "מים רבים" הנזכר לעיל, ובמאמר המתחיל

גילוי זה בא באמצעות "בצדקה תכונני": הצדקה ממשיכה את בחינת "צדיק ונושע", המלך עצמו. כאן מובאת שוב הפניה למאמר "מים רבים", וכן למאמר נוסף.

והנה מנורת זהב¹⁹² בענין זה איך שהמצות בשרשן הם למעלה מהתורה ומ"ש מזה סד"ה וה' הולך לפניו יומם¹⁹³ שעי"ז נאמר שם

"והנה מנורת זהב", בעניין זה שהמצוות בשורשן נעלות מן התורה; וכן מה שכתוב על כך בסוף המאמר המתחיל "והוי' הולך לפניו יומם", שעל כך נאמר שם

המאמר "והנה מנורת זהב" מבאר כיצד המצוות בשורשן נעלות מן התורה. משום כך הצדקה, שהיא כלל המצוות, מגיעה למעלה מלימוד התורה. גם המאמר "והוי' הולך לפניו יומם" אומר זאת ומחיל על כך את הפסוק "שם נשמחה בו".

נשמחה בו¹⁹⁴ ממש ועי' מענין צדיק ונושע ברבות משפטים ספ"ל¹⁹⁵ ועמ"ש בד"ה בכ"ה בכסליו¹⁹⁶ בענין וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו¹⁹⁷ וסד"ה וילבש צדקה.^{198, 199, 200}

"נשמחה בו" ממש. ועיין בענין "צדיק ונושע" במדרש רבה, משפטים, סוף פרק ל'; וכן במה שכתוב במאמר המתחיל "בכ"ה בכסליו", בענין "וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו", ובסוף המאמר המתחיל "וילבש צדקה".

"בו" פירושו בה' עצמו, ולא רק במה שנמשך ממנו: זו השמחה השלמה שעליה מדברת המטרוניא. מובאות כאן גם הפניות למקורות על "צדיק ונושע" ועל "וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו", שבהם נקשרים הצדקה והישועה.

קטע 5 • 151

כתפוח בין עצי היער

15 וזהו כתפוח בעצי היער²⁰¹ כן דודי בין הבנים. פי' כענין אכלתי יערי עם דבשי²⁰² שבחי יערי זהו ענין יוצר אור ששם מבואר מענין המלאכים וכולם עומדים ברום עולם ודבשי הוא ק"ש [קריאת שמע] שמע ישראל²⁰³

וזהו [פירוש] "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים". כלומר, בדומה לענין "אכלתי יערי עם דבשי": בחינת "יערי" היא ענין [ברכת] "יוצר אור", שבה מתוארים המלאכים, "וכולם עומדים ברום עולם"; ו"דבשי" הוא קריאת שמע, "שמע ישראל",

הכתוב אומר כעת: "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים". ה"יער" מוסבר באמצעות הפסוק "אכלתי יערי עם דבשי": "יערי", שמורכב מאותן אותיות כמו "יער", הוא ברכת "יוצר אור" שלפני שמע, המתארת את המלאכים, "כולם עומדים ברום עולם"; ואילו "דבשי" הוא קריאת שמע עצמה.

כי האהוי"ר [האהבה ויראה] של נש"י [נשמות ישראל] נקי דבשי שהוא מבחי' פנימיות ויש בו מתיקות ועמ"ש מזה בד"ה באתי לגני וכד" ה אני ישנה²⁰⁴ גבי רעיתי ועמ"ש בד"ה כנשר יעיר קנו^{205, 206} בענין עליות המלאכים ע"י נש"י [נשמות ישראל] לאשתאבא בגופא דמלכא^{207, 208}

כי האהבה והיראה של נשמות ישראל נקראות "דבשי", מפני שהן מבחינת פנימיות ויש בהן מתיקות. ראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "באתי לגני", ובמאמר הפותח במילים "אני ישנה", בעניין "רעיתי"; וכן ראו מה שנכתב במאמר הפותח במילים "כנשר יעיר קנו", על עליית המלאכים באמצעות נשמות ישראל, "לאשתאבא בגופא דמלכא".

האהבה והיראה של נשמות ישראל נקראות "דבשי", משום שמקורן בפנימיות והן מתוקות, בשונה מהמלאכים שבכרכת "יוצר אור". כאן מצוינים כמה מאמרים, ובהם "כנשר יעיר קנו", העוסק באופן שבו נשמות ישראל מעלות את המלאכים "לאשתאבא בגופא דמלכא", להיבלע בגופו של המלך.

וזהו ענין כתפוח בעצי היער וגם כי תפוח יש בו תלת גוונים^{209, 210} שהם ג' מדות אהוי"ר [אהבה ויראה] ורחמים שמבחי' ג' אבות²¹¹ וג"כ ג' קוין תורה ועבודה וגמ"ח [וגמילות חסדים]^{212, 213} ופי' בעצי היער וזהו ענין "כתפוח בעצי היער". נוסף על כך, לתפוח שלושה צבעים, שהם שלוש המדות — אהבה, יראה ורחמים — מבחינת שלושת האבות; וכן שלושת הקווים: תורה, עבודה וגמילות חסדים. ופירוש "בעצי היער"

התפוח בין עצי היער מסמל אפוא את עבודת הנשמות בקרב המלאכים. שלושת צבעי התפוח, אומר הזוהר, הם שלוש המדות — אהבה, יראה ורחמים — כנגד דרכיהם של שלושת האבות; והם גם שלושת הקווים שעליהם עומד העולם, כדברי המשנה: תורה, עבודה וגמילות חסדים.

היינו שעיי' נתקן ג"כ בחי' יער הנ"ל כמשנ"ת [כמו שנתבאר] למעלה בענין שמע שם ע' [עיי'ן] והנה כמו שתפוח גבהה²¹⁴ מעלתו מעצי היער ורשום וניכר בהם כי הוא שעל ידי כך מתקנת גם בחינת היער הנזכרת לעיל, כפי שנתבאר לעיל בעניין שמע — העיי'ן שם. והנה, כשם שהתפוח גבוה בקומתו מעצי היער והוא כולט וניכר ביניהם, כך

באמצעות הדבר מתוקן ה"יער" עצמו, כפי שנתבאר לעיל בעניין העיי'ן הגדולה של שמע. וכשם שהתפוח גבוה מעצי היער וכולט וניכר ביניהם, כך גם גילוי זה כולט.

הנה איתא תפוח גימ' [גימטריא] צבאות^{215, 216} והוא ענין שהמלאכים אומרים קדוש²¹⁷ קדוש קדוש הוי' צבאות אות הוא בצבא שלו^{218, 219}

נאמר שתפוח בגימטריה צבאות, וזהו ענין אמירת המלאכים: "קדוש קדוש קדוש הוי' צבאות" — "אות הוא בצבא שלו",

כאן מובאת המסורת שלפיה "תפוח" בגימטריה "צבאות", השם שבדברי המלאכים "קדוש קדוש קדוש הוי' צבאות". חז"ל דורשים את הציורף "הוי' צבאות": "אות הוא בצבא שלו" — ה' כולט בקרב מלאכיו, כפי שהתפוח כולט ביער.

והיינו המשכת והתגלות הארת האצילות בבייע²²⁰ שהוא עצום מאד לכל צבא בייע וזהו ענין כתפוח בעצי היער

כלומר, המשכת והתגלות הארת אצילות בבריאה, יצירה ועשיה, שהיא עצומה מאוד ביחס לכל צבא בריאה, יצירה ועשיה; וזהו ענין "כתפוח בעצי היער".

אות זה הוא הארת אצילות המתגלה בבריאה, יצירה ועשיה, והיא נישאת מעל כל צבאות העולמות הללו. זהו התפוח בין עצי היער.

כמו כן ויתר מכן לאין קץ הוא בחי' דודי בין הבנים פי' הבנים היינו בחי' בניך ובנויך שהוא ההמשכה מחו"ב [מחכמה ובינה] דאצילות

וכך, וביתר שאת לאין קץ, היא בחינת "דודי בין הבנים". פירוש "הבנים" הוא בחינת "בניך ובנויך", שהיא ההמשכה מחכמה ובינה דאצילות;

כך גם, וביתר שאת לאין קץ, "דודי בין הבנים". ה"בנים" הם "בניך ובנויך" — ההמשכה מחכמה ובינה דאצילות.

אבל בחי' דודי היא ההמשכה שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות וכמ"ש קול דודי הנה זה בא²²¹ מדלג על ההרים מקפץ כו'

אבל בחינת "דודי" היא ההמשכה שלמעלה הרבה מאוד מסדר השתלשלות, וכמו שנאמר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ וגו',

אבל "דודי" הוא המשכה שמקורה למעלה הרבה מכל סדר העולמות. בשיר השירים נאמר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". ההמשכה אינה יורדת שלב אחר שלב, אלא באה בדילוג.

דהיינו הדילוג מלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות וכמ"ש [וכמה שלמטה] בשה"ש [בשיר השירים] ע"פ קול דודי²²² ע"ש בענין מדלג ומקפץ כו' דהיינו המשכת הארת המאציל א"ס ב"ה כשנמשך באצילות

כלומר, הקפיצה ממעלה למעלה, מעל סדר ההשתלשלות, כפי שמבואר להלן בשיר השירים, על הפסוק "קול דודי"; עיינו שם בענין "מדלג" ו"מקפץ" וכו': כלומר, המשכת הארת המאציל, אין סוף, ברוך הוא, כאשר היא נמשכת באצילות.

הקפיצה הזאת, המבוארת במאמר בלקוטי תורה על "קול דודי", היא הארת המאציל עצמו, אין סוף, הנמשכת באצילות בלי לעבור דרך סדר המדרגות.

כי יתר משאין ערוך ביי"ע לאצילות יותר מזה לאין קץ אין ערוך האצילות לגבי א"ס ב"ה. ולכן בהתגלות הארה זו הוא עצום מאד לכל האצילות.

שהרי כשם שאין ערוך בין בריאה, יצירה ועשיה לבין אצילות, כך, לאין קץ, אין ערוך בין אצילות לבין אין סוף, ברוך הוא. לכן, כאשר הארה זו מתגלה, היא אדירה ביותר ביחס לכל האצילות.

אין ערוך בין בריאה, יצירה ועשיה לבין אצילות, ובמידה לאין קץ גדולה יותר, אין ערוך בין אצילות לבין אין סוף. לכן, כאשר הארתו של אין סוף עצמו מתגלה, היא מתנשאת מעל כל האצילות כפי שאצילות מתנשאת מעל העולמות התחתונים, ואף לאין קץ יותר.

ועמ"ש סד"ה ואתה מרובות ^{223, 224} גבי אות הוא ברבבה שלו ועיין בזח"ג [בזהר חלק ג] האזינו (רפ"ו ב') כתפוח כו' כך כו' אות הוא בכל חילא דלעילא. ²²⁵

ועיינו במה שכתוב בסוף המאמר הפותח במילים "ואתה מרובות", בעניין "אות הוא ברבבה שלו"; וכן עיינו בזהר חלק ג, האזינו (רפ"ו ב'): "כתפוח וכו', "כך" וכו', "אות הוא בכל חילא דלעילא".

חז"ל דורשים את הפסוק "ואתה מרובות קודש" כ"אות הוא ברבבה שלו", והדבר מבואר בסוף המאמר על פסוק זה. הוזהר בהאזינו מחיל את אותו עניין על התפוח: כך ה' "אות הוא בכל חילא דלעילא".

אך עכ"ז [עם כל זה] כתיב כן דודי בין הבנים שצריך להיות בתחלה וכל בניך למודי ²²⁶ הוי כניל ואח"כ בחי' א"ת [אל תקרי] בניך אלא בוניך ואזי אח"כ בצדקה תכונני ²²⁷ להיות קול דודי כו' מדלג כו' כניל:

אך אף על פי כן נאמר "כן דודי בין הבנים", שכן תחילה צריכים להיות "וכל בניך לימודי הוי", כנזכר לעיל; ואחר כך בחינת "אל תקרי בניך אלא בוניך", ואז, לאחר מכן, "בצדקה תכונני", כדי שיהיה "קול דודי" וכו', "מדלג" וכו', כנזכר לעיל.

ובכל זאת, הפסוק אומר "דודי בין הבנים": הדוד מופיע רק כשהבנים כבר נמצאים. הסדר הוא תחילה "וכל בניך לימודי הוי", אחר כך "אל תקרי בניך אלא בוניך", ולאחר מכן "בצדקה תכונני", המביא ל"קול דודי ... מדלג".

בעבודה

המאמר מציג סדר בעבודת ה': תחילה אהבה בתפילה (בניך), אחר כך עול התורה והיראה שבה (בונך), ולבסוף צדקה בשפע, כבחג הסוכות; באמצעות הצדקה ממשיכים לעולם לא רק את אור ה' אלא את ה' עצמו, ועושים לו דירה בתחתונים.

שאלות לשיחה

1. מדוע המלכות, בניגוד לזעיר אנפין, צריכה להיכנות מן הגבורות, וכיצד קו המידה מגן על הקדושה?
2. כיצד יכולים מעשי התחתונים להוסיף אור לעולמות או למעט אותו?
3. מה מלמד הטיפוח שב"ורב שלום" על הדרך שבה נעשה שלום מתוך ריבוי?
4. מדוע הצדקה, כלל המצוות, מגיעה במאמר זה למעלה גבוהה יותר מלימוד התורה?
5. במשל המטרוניתא, מדוע לא הבנים ולא החתנים מביאים לה שמחה שלמה?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 ביאור הדברים

ביאור זה מופיע שם ברשימת מאמרי של אדמו"ר האמצעי, תחת הכותרת "ביאור שני, באופן אחר"; בעמוד 324 מובא ביאור נוסף לאותו עניין.

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ז ע' של ורשום עליו "ביאור שני באופן אחר". ובע' שכד' יש עוד ביאור. הוספות באוה"ת פ' ראה ע' תשפו. מה שנתבאר כאן בענין בנין המלכות מצוין בביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' תתקנו "בנין המלכות מהגבורות (ע' ביאור וכל בנין, ובד"ה ויקחו אליך פרה איתא במשניות פ"א [= לקו"ת פ' חקת] דף ס' סע"א. ובד"ה והניף את העומר פ"א ב' אמור דף לו סע"א. ובפ' במדבר בד"ה וספרתם לכם פ"א. וביאור ע"פ כה תברכו ספ"א. וביאור ע"פ שובה ישראל דרוש הראשון, ובת"א פ' וארא בד"ה וידבר אלקים כו' וארא. ובסידור ע"פ אד' שפתי תפתח).

2 ויבן

הזוהר על "ויבן הוי' אלקים את הצלע" (Genesis 2:22), בניית חוה מאדם. הטקסט מצטט זאת בהקשר של בניית מלכות.

Zohar, Bereshit 25:273-27:283 ספר הזהר, בראשית כ"ה:ע"ג-כ"ז:רפ"ג

3 קרו לי אלקא דאלקייא

על הפסוק "כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמ"י" (מלאכי א, יא), אומר רב שהאומות "קוראים לו אלקי האלקים", ובכך מכירים בו כמי שנעלה על הכוחות שהם עובדים. כאן מוסבר מדוע גם התחום המתנגד לקדושה מקבל שפע מסוים ממלכות דקדושה.

Menachot 110a:11-13 מנחות ק"י א:י"א-י"ג

אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ויקרא ז, לו) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם אמר רבי יצחק מאי דכתיב (ויקרא ו, יח) זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות קי, א.

4 ואם צדקת

אליהוא אומר לאיוב: "אם צדקת מה תתן לו, או מה מידך יקח". הדברים מובאים כאן כדי להראות שמבחינת עצמותו של ה' אין הבדל בין מקבל אחד לאחר.

Job 35:7 איוב ל"ה:ז

אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveiveth He of thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לה, ז.

5 שממית בידים תתפש

"שממית בידים תתפש והיא כהיכלי מלך". כאן הפסוק ממחיש שמבחינת עצמותו, גם הדבר השפל ביותר נאחז בחיות מלמעלה.

Proverbs 30:28 משלי ל:כ"ח

שִׁמְמִית בַּיָּדִים תִּתְפֹּשׁ וְהִיא כְּהִיכָלִי מֶלֶךְ:

The spider thou canst take with the hands, Yet is she in kings'palaces

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ל, כח.

6 בד"ה ויאבק איש

המאמר מסביר את מאבק יעקב כרצונו לברר את עשו, שהיה עדיין במצב של שבירה, ולחבר את האור המקיף של תהו עם האור הפנימי של תיקון, כדי שאור אין סוף יתגלה. הוא מצוין כאן בין המקומות המפתחים את הנושא שבחלק זה.

הערת קה"ת

תו"א כה, א.

7 ויאבק איש

"ויאבק איש עמו עד עלות השחר", מאבקו של יעקב עם המלאך. מילים אלה פותחות את המאמר בתורה אור שאליו מפנה הטקסט.

Genesis 32:25 בראשית ל"ב:כ"ה

וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְכַדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֹלֹת הַשָּׁחַר:

And Jacob was left alone; and there wrestled a man with him until the breaking of the day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 ויהי בשלח פרעה

"ויהי בשלח פרעה את העם". מילים אלה פותחות מאמר נוסף שהטקסט מפנה אליו.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

וַיְהִי בִשְׁלַח פְּרָעָה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פְּנֵי־יִצְחָק הָעַם בְּרָאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 לא יגורך רע

"כי לא אל חפץ רשע אתה, לא יגורך רע". הדברים מיושמים על אצילות, שבה אין רע, ולכן אין צורך בגבורות שישמרו על מלכות.

Psalms 5:5 תהילים ה:ה'

כִּי לֹא אֱלֹ־חַפֵּץ־רָשָׁע אַתָּה לֹא יִגְרֶךְ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים ה, ה.

10 בדי"ה להבין ענין הברכות

הקטע מסביר שהתורה שבעל פה, החכמה התחתונה, נקראת חוה, משום שמשמעות המילה היא גילוי ואמירה: היא מוציאה מן ההעלם אל הגילוי, כשפסוק אחד מן התורה שבכתב נעשה למסכת שלמה. זו חוה שברכתה, כפי שנאמר כאן, מסתיימת ב"ברוך".

הערת קה"ת
תו"א ו, ד.

11 חותם בברוך

ההערה מפנה לשם לעיון נוסף בברכה המסתיימת ב"ברוך".

הערת קה"ת
ראה אוה"ת בא ע"י שב.

12 וכמ"ש ע"פ . . אבנא למשקל בה

ההערה מזהה את "מה שמבואר ברעיא מהימנא" עם "ביאורי זוהר" של הצמח צדק, שבו מתבאר הקטע "אבן למשקל בה — דא יו"ד".

Zohar II, 187b זח"ב קפז, ב

הערת קה"ת
ביאורו"ז להצ"צ. זח"ב קפז, ב.

13 אבנא למשקל בה דא יו"ד

ברעיא מהימנא" על מחצית השקל נאמר: "אבן שלמה משקל, דא יו"ד". היו"ד היא חכמה, השוקלת את מידת כל שפע.

Zohar, Ki Tisa 2:4-6 ספר זוהר, כי תשא ב:ד-ו'

14 שהחכמה נק' דין כמ"ש החי"ט

גם שם נקראת חכמה דין: בניגוד למקובלים קדמונים שסברו שהיא חסד בלבד, חיאת סבר שיש בה גם דין, והארי"י שיבח זאת, משום שהבירורים המפרידים את הרע מן הטוב נעשים באמצעות חכמה, וההפרדה היא פעולת גבורה.

הערת קה"ת

מובא גם בתו"א ה, ד. ושם מוסיף "ושבחו הארי"י ז"ל". וראה לעיל חקת נט, א.

15 בחי' קו המדה שהוא בחינת גבורה עילאה דע"י

שם מבואר קו המידה, הבוציא דקרינותא, כחכמה הנסתר שבה מתלבשת גבורה דעתיק יומין; היא קובעת גבול ומידה לכל המשכת האורות והכלים ולכמות המתבררת, והקטע מצטט גם את דברי הרעיא מהימנא "אבן למשקל בה — דא יו"ד".

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' נשא כז, ג.

16 חכמת נשים בנתה ביתה

"חכמות נשים בנתה ביתה". ה"בית", מלכות, נבנה באמצעות חכמה.

Proverbs 14:1 משלי י"ד:א'

חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאוֹלֶת בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסֶנּוּ:

Every wise woman buildeth her house; But the foolish plucketh it down with her hands

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
משלי יד, א.

17 בחכמה יבנה בית

"בחכמה נבנה בית, ובתבונה ייכון". הטקסט מפרש זאת כבניית מלכות

מחכמה.

Proverbs 24:3 משלי כ"ד:ג'

בְּחָכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבְתַבּוּנָה יִתְכַּוֵּן:

Through wisdom is a house builded; And by understanding it is established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 יראה תתאה מלי שרשה מיר"ע

הרבי מציין שם שיראה תתאה, שבגילוייה היא למטה אפילו מאהבה הקטנה, מושרשת ביראה עילאה, שלמעלה אפילו מאהבה רבה.

הערת קה"ת

וגם יר"ת (שבגילויי היא למטה גם מאהבה זוטא) שרשה ביר"ע (שלמעלה גם מאה"ר) — לקו"ש ח"ה ע' 367 הערה 102.

19 בחכמה יסד ארץ

"הי' יסד ארץ בחכמה; כונן שמים בתבונה". הארץ (מלכות, "כונייך") באה מחכמה, והשמים (ו"א, "כונייך") מבינה.

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בְּחָכְמָה יִסַּד-אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יט.

20 ע"פ מאמר הזח"ג . . ע"פ וגם אמנה

שם נדפס הביאור לדברי זוהר על "ועוד באמת" שאליהם מתייחס הטקסט.

הערת קה"ת

ביאורו"ז לאדה"א פ, ג ואילך.

21 וגם אמנה

אברהם אומר על שרה: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא". הטקסט מפנה לביאור על מאמר זוהר בפסוק זה.

Genesis 20:12 בראשית כ':י"ב

וְגַם-אֶמְנָה אֶחָתִי בְּתֹאֲבִי הִוא אֶךְ לֹא בְתֹאֲמִי וְתִהְיֶינִי לְאִשָּׁה:

And moreover she is indeed my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother; and so she became my wife

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 ובפ' וירא

הביאור "בפרשת וירא" שהטקסט מזכיר נמצא שם.

הערת קה"ת

ביאורו"ז לאדה"א י, ב. ביאורו"ז להצ"צ ע' מב ואילך.

23 בדי"ה להבין הטעם שנשתנה יצירת האדם

המאמר מסביר שמתוך שתי ברכות הנישואין על יצירת האדם, הראשונה פותחת ב"ברוך" ואינה מסתיימת בו, ואילו השנייה פותחת ומסתיימת בו; הדבר מקביל לשתי יצירותיו של אדם: תחילה נברא בעל שני פנים, ולאחר מכן הופרדה ממנו חוה. אדם וחוה רומזים לתורה שבכתב, לניצוץ של חכמה עילאה, ולתורה שבעל פה.

הערת קה"ת

תו"א ו, ג.

24 בונה ירושלים הוי'

"הוי' בונה ירושלים; נדחי ישראל יכנס". הדברים מתפרשים כבניית מלכות, ולאחר מכן כהמשכת אור מירושלים של מעלה לירושלים של מטה.

Psalms 147:2 תהילים קמ"ז:ב'

בִּזְנוֹהַ יְרוּשָׁלַם הִי נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס׃

The L-RD doth build up Jerusalem, He gathereth together
the dispersed of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 בד"ה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת

המאמר פותח במשנה שלפיה כאשר חל ראש השנה בשבת תקעו בשופר רק במקדש, ושואל מדוע חכמים ביטלו את מצוות השופר והלולב מחשש שמא אדם יטלטל אותם. הטקסט מפנה לשם לעניין המקור העליון שממנו נמשך הכוח לבנות את המלכות.

הערת קה"ת

לקמן נו, א ואילך.

26 יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת

המשנה פוסקת שכאשר חל ראש השנה בשבת, תקעו בשופר במקדש אך לא במדינה. מילים אלה פותחות את המאמר בלקוטי תורה שאליו מפנה הטקסט.

Mishnah Rosh Hashanah 4:1 משנה ראש השנה ד':א'

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעים, אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר רבי אלעזר, לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא כבינה בלבד. אמרו לו, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין:

The festival day of Rosh Hashanah which coincided with Shabbat: they would blow [the shofar] in the Temple, but not in the [rest of the] country. After the destruction of the Temple, Rabban Yochanan ben Zakai, ordained that they should blow in every place in which there is a court. Rabbi Eleizer said, "Rabban Yochanan ben Zakai only made this ordinance with respect to Yavneh alone." [The Sages] said [back] to him, "It was the same for Yavneh as for any other place in which there was a court"

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

27 ובפרדס שער מהות והנהגה פ"ג

לפי ההערה, קטע זה בפרדס נזכר גם שם, יחד עם ביאור השלי"ה; הוא דן בפסוק "שמי עם י"ה" ובאופן שבו מדרגות י"ה הנסתרות נמשכות למטה על ידי ההימנעות מן החטא.

הערת קה"ת

נזכר לעיל פ' פקודי ד, א. ושם מעתיק גם פ' השלי"ה. ובענין הפרדס ראה אוה"ת בראשית כרך ג תקלה, ב. פ' נצבים ע' אירכא.

28 כעיר שחוכרה לה יחידו

"ירושלים הבנויה כעיר שחוכרה לה יחידו". הדברים מתפרשים כחיבור ירושלים של מעלה עם ירושלים של מטה.

Psalms 122:3 תהילים קכ"ב:

יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻכְרָהּ לָהּ יַחֲדוּ׃

Jerusalem, that art builded as a city that is compact
together

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכב, ג.

29 בכל האצ"י מאיר בחי' חכ'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ו ת"ו.

30 סד"ה ראה ריח בני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א כ, ד.

31 ראה ריח בני

ברכת יצחק ליעקב: "ראה, ריח בני כריח שדה אשר ברכו הוי'". מילים אלה פותחות את המאמר שהטקסט מפנה אליו, העוסק בכך שמעשי התחתונים מוסיפים אור.

Genesis 27:27 בראשית כ"ז:כ"ז

וַיֵּשׁ וַיִּשְׁקְלוּ וַיֵּרַח אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיִּכְרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאָה רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שָׂדֶה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ הִי

And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the L-RD hath blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 וכמ"ש בפע"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שי' התפלה פ"ו ובפ"ו. ובדיוק כמ"ש כאן ל"מ. [כ].

33 קוב"ה סליק לעילא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב (ז, ב. ב, כ, ב). [כ].

34 ובד"ה ויהי בשלח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א סא, א.

35 שמאל דוחה

חז"ל מלמדים שתמיד תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. כאן ה"שמאל", הגבורות של מלכות, מעכבת את השפע מן הכוחות החיצוניים.

Sotah 47a:6-7 סוטה מ"ז א:ו-ז'

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזו בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי מתלמידיו בשתי ידיו. אלישע מאי היא, דכתיב: "ויאמר נעמן הואל קח כפרים", וכתיב: "ויאמר אליו לא לבי הלה פאשר הפך איש מעל מרפכתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן וקר וצבדים ושפחות".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 107b:8-9 סנהדרין ק"ז ב:ח-ט'

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידים. גחזי, דכתיב: "ויאמר נעמן הואל וקח כפרים ויפרץ בו ויצר כפרים כסף וגוי". "ויאמר אליו אלישע מאין גחזי ויאמר לא הלה עבדך אנה ואנה. ויאמר אליו לא לבי הלה כאשר הפך איש מעל מרפכתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן וקקו ועבדים ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב.

36 | הערת קה"ת מפנה לDeuteronomy 11:26-16:17 למילים האלה.

Deuteronomy 11:26-16:17 דברים י"א:כ"ו-ט"ז:י"ז

פסוקה 2

37 | לא נתמלאה צור אלא

על התרברבותה של צור ביחזקאל כ"ו:ב, "אמלאה החרבה", מלמדת הגמרא שירושלים ויריבתה אינן משגשגות יחד: כשזו מלאה, זו חרבה. כאן מתואר כיצד הסתלקות האור בזמן החורבן מילאה את הצד שכנגד.

Megillah 6a:16 מגילה ו' א:ט"ז

קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם: תרבו שתיהן — אל תאמן. לשבו שתיהן — אל תאמן. תרבה קסרי וישבה ירושלים, תרבה ירושלים וישבה קסרי — תאמן, שנאמר: "אמלאה החרבה". אם מליאה זו — תרבה זו, אם מליאה זו — תרבה זו.

Caesarea and Jerusalem [are rivals]. If one says to you that both are destroyed, do not believe him; if he says that both are flourishing, do not believe him; if he says that Caesarea is waste and Jerusalem is flourishing, or that Jerusalem is waste and Caesarea is flourishing, you may believe him, as it says, "I shall be filled, she is laid waste" (Ezekiel 26:2); if this one is filled, that one is laid waste, and if that one is filled, this one is laid waste

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

Zohar II, 236a זח"ב רלו, א

הערת קה"ת

מגילה ו, א. וש"נ. זח"ב רלו, א.

38 | וכמ"ש לע"ל

"ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה, בקומו לערוץ הארץ". הטקסט מפרש זאת כהתגלות אור אין סוף למטה לעתיד לבוא.

Isaiah 2:19 ישעיהו ב':י"ט

ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערוץ הארץ:

And men shall go into the caves of the rocks, And into the holes of the earth, From before the terror of the L-RD, And from the glory of His majesty, When He ariseth to shake mightily the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, יט. [כ].

39 | במערות צורים מפני פחד ה' כו'

ההערה מתעדת שבמקום "כו" מופיעה כאן הקריאה "וגוי", ומוסיפה שגם אור התורה על ראה, שמדפיס את הקטע הזה, גורס "כו" ומביא הגהה במקום זה.

הערת קה"ת

וגוי. [כ]. אבל באוה"ת פ' ראה ע' תשפ נכתב ג"כ "כו". ושם יש הגהה לכאן.

40 | אריתי מורי עם בשמי

"באתי לגני אחותי כלה, אריתי מורי עם בשמי". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה בעניין הבניין שנוצר באמצעות עול התורה.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יצרי עם דבשי שתיי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 | ע"פ שימני כחותם

המאמר על "שימני כחותם" נדפס בהמשך לקוטי תורה, בכרך על שיר השירים. כפי שנאמר כאן, הוא מבאר את החותם השקוע והיראה, הממשיכים ממדרגה גבוהה יותר מחותם האהבה הכולט.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש.

42 | שימני כחותם

"שימני כחותם על לבי, כחותם על זרועי, כי עזה כמות אהבה". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה, שבו משווים בין החותם השקוע והחותם הכולט ליראה ולאהבה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו

שימני כחותם עלי לבי כחותם עלי זרועי כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

43 | ורב שלום

"וכל בניך יהיו לימודי הוי', ורב שלום בניך". המאמר מפרש את "ורב" — "וגדול" — כדבר העומד בפני עצמו: ריבוי שממנו נעשה השלום.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 | רב להושיע

"מי זה בא מאדום ... אני מדבר בצדקה, רב להושיע". גם כאן המאמר מפרש

את "רב" כריכויו של עשו, שנהפך לישועה.

Isaiah 63:1 ישעיהו ס"ג:א

מִי־זֶה בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוֹץ בְּגָדִים מְבֻצָּרָה זֶה הָדוּר בְּלִבּוֹשׁ צֹעָה בָּרֶב כְּחוֹ
אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I that speak in
—'.victory, mighty to save

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

45 ענין עתיד חזיר ליטהר

ההערה מציינת שהמקורות למאמר שלעתיד לבוא החזיר עתיד להיטהר מובאים שם.

הערת קה"ת

נסמן בלקו"ש ח"ב ע' 175.

46 יכרסמנה חזיר מיער

"חזיר מיער מכרסם בה, וחיות השדה רועות בה" — נאמר על גפן ישראל. העי"ן שבמילה "מיער" כתובה תלויה, והמאמר קורא אותה כשבע הספרות התחתונות של אמא.

Psalms 80:14 תהילים פ"ד:יד

יְכַרְסֶּמֶנָּה חֲזִיר מִיַּעַר וְזִז שְׂדֵי יִרְעָנָה:

The boar out of the wood doth ravage it, That which moveth
in the field feedeth on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פ, יד.

47 והעי תלויה

התלמוד מציין שהעי"ן שבמילה "יער" בפסוק זה היא אמצע אותיות ספר תהילים. הערת קה"ת מביאה זאת כמקור למעמדה המיוחד של אות זו.

Kiddushin 30a:11 קידושין ל"א:יא

לְפִיכָּה נִקְרְאוּ רְאוּשָׁנִים "סוּפְרִים", שֶׁהָיוּ סוּפְרִים כָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: וְאִי דִּי־נְחוּן— חֲצִיזָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֶפֶר תּוֹרָה. "דָּרֵשׁ דָּרֵשׁ" - חֲצִיזָן שֶׁל תִּיבּוֹת. "וְהַתְגַּלְחָה" - שֶׁל פְּסוּקִים. "יְכַרְסֶּמֶנָּה חֲזִיר מִיַּעַר" - עִיזוֹ דִּיעֵר חֲצִיזָן שֶׁל תְּהִלִּים. "וְהָיָה רְחוּם יְכַפֵּר עוֹן" - חֲצִיזוֹ דְּפִסּוּקִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ויקיר פי שמיני פי יג: "עיין תלויה אם זכיתם מן היאור ואם לאו מן היער" — יהל אור עי רפג. וראה קידושין ל, א. ועיין מענין עי תלויה באוה"ת ויקרא כרך א עי רמב.

48 יכרסמנה חזיר מיער והעי תלויה

המדרש מציין שהעי"ן שבמילה "מיער" תלויה, ודורש את הפסוק בשני האופנים: "אם זכיתם — מן היאור; ואם לאו — מן היער". המאמר מבסס על כך את הסברו לעי"ן התלויה.

Vayikra Rabbah 13:5 ויקרא רבה י"ג:ה'

49 ימותו ולא בחכי

"הלא נסע יתרים בם, ימותו ולא בחכמה". המאמר מפרש זאת כמשמעות

שה"מוות" של השבירה לא הגיע לחכמה.

Job 4:21 איוב ד':כ"א

הֲלֹא־נִסַּע יִתְרָם בָּם יָמוּתוּ וְלֹא בְּחֻכְמָה:

Is not their tent-cord plucked up within them? They die, and
'that without wisdom

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב ד, כא.

50 שמע ישראל

"שמע ישראל הוי אלקינו הוי אחד", שהמילה הראשונה בו כתובה בעי"ן רבתי. המאמר מפרש את העי"ן הגדולה כשבע הספרות התחתונות של בינה לאחר תיקון.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד'

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִינוּ הָאֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

51 יש י"א סממני קטרת

בברייתא על פיטום הקטורת נמנים אחד-עשר סממניה, ובהם הלבונה. הטקסט מסביר מדוע לקדושה, שהיא עשר, יש בקטורת סממן אחד-עשר.

Keritot 6a:22-23 כריתות ו' א:כ"ב-כ"ג

אֵלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּאֶחָד מִסְּמַמְנֵי הַקְּטֹרֶת. תִּנּוּ רִבְנָה: קְטֹרֶת הָיְתָה נַעֲשִׂית שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וּשְׁמוֹנֶה מֵנָה, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה כִּנְגָד יָמוּת הַחֲמָה, שְׁלֹשָׁה מְנִין יְתִירִין, שְׁמֹנֶה מְכַנִּים כִּהֵּן גְּדוּל מֵלָא חֲפְנִין יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְהַשָּׂאָר נִתְּנָת לְאוּמָנִין בְּשִׁכְרִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

כריתות ו, א. ירושי יומא פ"ד, ה"ה.

52 י"א סממני קטרת

התלמוד הירושלמי מביא את אותה רשימה של סממני הקטורת. בהערת קה"ת מציינים אותו לצד כריתות.

Jerusalem Talmud Yoma 4:6-7 תלמוד ירושלמי יומא ד':ו'-ז'

משנה: בכל יום היו שם אַרְבַּע מַעֲרֻכּוֹת וְהָיוּ חֲמֵשׁ דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר בְּכָל יוֹם שֶׁל וְהָיוּ חֲמֵשׁ דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה בּוֹ לֹא תִקְבֶּה זֶה מַעֲרֻכַּת קִיּוּמֵי אֵשׁ. וּבְעֵר עֲלֶיהָ הִכְהֵן זֶה מַעֲרֻכַּת אֵיכוֹל אֵיבָרִין וּפְדֻרִים. וְעֵרָה עֲלֶיהָ הַעוֹלָה זֶה מַעֲרֻכָּה גְּדוּלָּה. וְהַקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים זֶה קְטוֹרֶת. וְלִית לְרַבִּי יוֹסֵה מַעֲרֻכַּת אֵיכוֹל אֵיבָרִין. וְלִית לְרַבִּי יְהוּדָה מַעֲרֻכַּת קִיּוּמֵי אֵשׁ. מֶה מְקַיִּים ...

MISHNAH: Every day there were four arrangements and this day five, the words of Rabbi Meir. Rabbi Yose says, everyday three and this day four. Rabbi Jehudah says, every day two and this day three. HALAKHAH: What is Rabbi Meir's reason? And the fire on the altar shall be lit there, you shall not extinguish, that is the arrangement which keeps the fire. And the Cohen shall burn on it, that is the arrangement for disposal of limbs and fat. And arrange on it the elevation
... sacrifice, this is the

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and

commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015
(CC-BY)

53 עשר ולא תשע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ס"י פ"א, מ"ד.

54 עשר ולא תשע

"עשר ספירות בלי מה: עשר ולא תשע, עשר ולא אחת-עשרה". הטקסט מבחין בין הקדושה, שהיא עשר בדיוק, ובין אחד-עשר סממני הקטורת.

Sefer Yetzirah 1:4 ספר יצירה א"ד

עשר ספירות בלימה עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה, הן כחמה וחכם בכינה, בחון בהם וחקור מהם והעמד דבר על בוריו והשב יוצר על מכונן:

Ten are the numbers out of nothing, and not the number nine, ten and not eleven. Comprehend this great wisdom, understand this knowledge, inquire into it and ponder on it, render it evident and lead the Creator back to His throne again.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

55 יער . . או עולם העשיי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
מא"א אות י"ד, ס"ב.

56 קץ הימים

"ואתה לך לקץ... ותעמוד לגורלך לקץ הימים". הטקסט משתמש בביטוי הזה לתיאור הגאולה העתידה.

Daniel 12:13 דניאל י"ב:י"ג

ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגרלך לקץ הימים:

But go thou thy way till the end be; and thou shalt rest, and 'shalt stand up to thy lot, at the end of the days

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ואת רוח הטומאה אעביר

"וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". הטקסט מפרש זאת כסופה של החיות הרחוקה שהכוחות החיצוניים מקבלים כעת.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב

והנה ביום ההוא נאם ה' צבאות אֶכְרִית אֶת־שְׁמוֹת הָעִצְבִּים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעְבִּיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
זכריה יג, ב.

58 אז אהפוך אל

"כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם הוי', לעבדו שכם אחד". הטקסט מפרש זאת כהכללת מה שהיה מחוץ לקדושה בתוך

הקדושה.

Zephaniah 3:9 צפניה ג:ט

כִּי־אָז אֶהְפֹּךְ אֶל־עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקָרֵא כָלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שָׁכֶם אָחָד:

For then will I turn to the peoples A pure language, That they may all call upon the name of the L-RD, To serve Him with one consent.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

59 ע"פ אסרי לגפן עירה

שם, היו"ד של "אוסרי" היא חכמה עילאה — הביטול שקושר את האדם ל"גפן" של עבודת ה' בשמחה. "עירה" יכולה להתפרש כחמור פרא, כאדם שמידותיו הן כפי שגולד, או כעירו של ה'; באמצעות הקשירה הראשונה נהפכת לשנייה, כשהאדם פועל בניגוד לטבעו מתוך אהבה ויראה לה.

הערת קה"ת
תו"א מז, א.

60 אסרי לגפן עירה

ברכת יעקב ליהודה: "אוסר את עירו לגפן ואת בן אתונו לשרקה". הטקסט מפנה למאמרו על פסוק זה, שבו "עירה" נקשרת ל"עיר".

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לְגַפְן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אֶתְנֶנּוּ כַּסֵּס בִּינִי לְכֶשֶׁוּ וּבָדָם־עֲנָבִים סוֹתָה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

61 מ"ש רבבות ע"פ רב לכם כו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
רבבות דברים פ"א, יט.

62 רב לכם כו' פנו לכם צפונה

"הקפתם את ההר הזה די זמן; פנו צפונה" — נאמר כשישראל עברו בשטחם של צאצאי עשו בשעיר. הכתוב דורש את המילים "רב לכם" ו"צפונה" באמצעות המדרש.

Deuteronomy 2:3 דברים ב:ג

רְב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנוּ לָכֶם צָפוֹנָה:

Ye have compassed this mountain long enough; turn you' northward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 פנו לכם צפונה ואין צפונה אלא דברי תורה

המדרש אומר שאם עשו יבקש להילחם בהם, על ישראל להסתתר בתורה ("הצפינו"), "שאין צפונה אלא תורה", כמו שנאמר: "יצפן לישרים

69 אם אין חכמה אין יראה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, יז.

70 אם אין חכמה אין יראה

רבי אלעזר בן עזריה: "אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה".
המאמר משתמש בכך כדי להראות שהיראה תלויה בחכמת התורה.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבים ושרשיו מעטים, והרוח בצה ופוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

71 בינה יתירה ניתנה באשה

מן הפסוק "ויבן ה' את הצלע" לומד התלמוד שהקב"ה נתן לאישה בינה יתרה מן האיש. המאמר מפנה להסברו של מאמר זה על דברי חז"ל, כדי להראות את מעלתה של תורה שבעל פה.

Niddah 45b:11-12 נדה מ"ה ב:י"א-י"ב

אמר רב חסדא: מאי טעמא דרבי? דקתיב "ויבן ה' [אלקים] את הצלע", מלמד שנתן הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש. ואידך, הוהא מבצי לקה לכדריש לקיש, דאמר ריש לקיש משום רבי שמעון בן מנסא: "ויבן ה' [אלקים] את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם" — מלמד שקלעה הקדוש ברוך הוא לתוה ובהיאה אצל אדם הראשון, שכן בכרפי הים קורין לקלעיתא — בנייתא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה מה, ב.

72 ערבים עלי ד"ס

התלמוד דורש את אותו פסוק: כנסת ישראל אומרת, "דברי דודיך מתוקים לי מיין התורה". הערת קה"ת מצטטת זאת לצד המדרש.

Avodah Zarah 35a:6 עבודה זרה ל"ה א"ו

השיאו לדבר אחר וכו'. מאי "כי טובים דידך מיני"? כי אַתָּא רב דימי אָמר: אַמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֵי דְבָרֵי דודיך יוֹתֵר מִיֵּינָה שֶׁל תוֹרָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שהש"ר א ע"פ כי טובים דודיך (ב). וראה ע"ז לה, א.

תושיה". המאמר משתמש בכך כדי להראות ש"רב" של עשו מתגברים כאמצעות התורה.

Devarim Rabbah 1:19 דברים רבה א:י"ט

64 מצפון זהב יאתה

"מצפון זהב יאתה; על אלקים נורא הוד". המאמר קושר בין צפון (תורה) לזהב (יראה).

Job 37:22 איוב ל"ז:כ"ב

מִצְפּוֹן זָהָב יֵאָתֶה עַל־אֱלֹהִים נֹרָא הוֹד:

Out of the north cometh golden splendour, About G-d is terrible majesty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לו, כב.

65 יראו את ה'

"יראו את הוי' קדושו, כי אין מחסור ליראיו". הפסוק מובא ביחס למדרגת היראה שהזהב מייצג.

Psalms 34:10 תהילים ל"ד:י

יִרְאוּ אֶת־ה' קְדֹשׁוֹ כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו:

O fear the L-RD, ye His holy ones; For there is no want to them that fear Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, י.

66 ראשית חכמה יראת ה'

"ראשית חכמה יראת הוי'". המאמר קושר בין יראה לחכמה ולתורה.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:י

רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' שְׁכֹל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְיֶה עֹמֶדֶת לְעַד:

The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיא, י.

67 הנחמדים מזהב

על דברי התורה נאמר: "הנחמדים מזהב ומפו רב". המאמר משתמש בכך כדי לזהות את הזהב עם התורה.

Psalms 19:11 תהילים י"ט:יא

הַנְּחַמְדִּים מִזָּהָב וּמִפֹּזָב רַב וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים:

More to be desired are they than gold, yea, than much fine gold; sweeter also than honey and the honeycomb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יט, יא.

68 ברכות בראשית פי"ו

ההערה אומרת שהנוסח של הקטע מבראשית רבה שמצטט המאמר מועתק שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת פ' תצוה ע' אתריג. וראה יהל אור ע' עא.

Therefore the ancients said that "man should rather be a tail to lions than a head to foxes" (Pirke Aboth 4, 20). For the part bears the designation of the whole; since the tail of a lion is certainly lion, without any separation. Similarly, the head of a fox is still fox. Thus, as we see, it first calls both the ... Sun and the Moon "great lights", but

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

78 תפוחי זהב במשכיות כסף

הטקסט עצמו מפנה לפירושו רש"י על פסוק זה. הוא מצוטט בהקשר של דימוי הזהב המשובץ בתוך הכסף.

Rashi on Proverbs 25:11 רש"י על משלי כ"ה:י"א

תפוחי זהב. כעין כפתורין מצירין על משכיות כסף. משכיות כלים המצפין בכסף, כמו "ושכתי כפי" (שמות לג:כב): דָּכָר דְּכוּר על אֶפְנִי. על כנו, ודוגמתו "נשאתי אימיה אפונה" (תהלים פח:טז) – מְבַסֶּסֶת ומְלַשֶּׁבֶת בְּקֶרְבִּי. ואין זה מגזרת 'אופן וגלגל' (ישעיהו כח:כז), שאלו כן. הִיא נְקוּדַת פִּתְיָח תַּחַת הַפִּי כְמוֹ הָאוֹפָנִים" (מלכים א ז:לב), ולא יפל בו נקדת חֲטָף קִמְץ:

golden apples Like knobs depicted on silverplated vessels. silverplated vessels Heb you with My (ושכתי) ver, as in (Ex. 33:22): "and I will cover on its ba-אפניו, hand." a word spoken with proper basis Heb sis. An example of it is (Ps. 88:16): "I bear your terrors, it is based and settled within me. ",[in my heart] settled wheel, and גלגל, This is not from the root of (Isa. 28: 27f) for, were it so, it would be vowelized with a "pattach" under

...

Vocalized Edition (CC0) • The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

79 אורייתא סתים וגליא

הזוהר מלמד שהתורה נסתרת וגם גלויה. הטקסט משתמש בכך כדי להראות שמדרגות התורה, המסומלות בזהב ובכסף, הן אחת.

Zohar III, 98b זח"ג צה, ב

Zohar II, 95a זח"ב צה, א

הערת קה"ת

זח"ג צה, ב. וראה זח"ב צה, א.

80 אדמוני עם יפה עינים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שמואל-א ט, מב.

81 אדמוני עם יפה עינים

כששמואל מושח את דוד: "והוא אדמוני, יפה עיניים וטוב מראה". הטקסט מפרש את "אדמוני" כגבורה שממנה נבנית מלכות, ואת "יפה עיניים" כחסד שבתוך אותה גבורה.

I Samuel 16:12 שמואל א ט"ז:י"ב

וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אֲדָמוֹנִי עִם-יָפֶה עֵינָיִם וְטוֹב רֹאִי וַיֹּאמֶר ה' קוֹם מִשְׁחָהוּ כִּי-זֶה הוּא:

And he sent, and brought him in. Now he was ruddy, and withal of beautiful eyes, and goodly to look upon. And the 'L-RD said: 'Arise, anoint him; for this is he

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 ערבים עלי דברי סופרים

על "כי טובים דודיך מיין" אומר המדרש שדברי סופרים חביבים מדברי תורה. הטקסט משתמש בכך ביחס לתורה שבעל פה, שהיא הזהב העולה על הכסף.

Shir HaShirim Rabbah 1:8 שיר השירים רבה א:ח'

צֵאִי לך בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבְּנָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִתְרַה שְׁנָטְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם מִמַּצְרַיִם אָכְלוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשִׁים וְאַחַד יָמִים, דָּאֵמַר רַבִּי שִׁילָא שְׁשִׁים וּשְׁתַּיִם סְעוּדוֹת אֶת יוֹדֵעַ שֶׁהָיוּ לְיִשְׂרָאֵל מִתְרַה ז, מָה אֲנִי עוֹשֶׂה לָּהֶם בְּסוֹף בְּעֶקֶב, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים עב, טז): הִיאִיר מֶה דָּאֵת אֲמַר (שמות יג, כא): וְהָ הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם לֹא יָמִישׁ עֲמוּד הָעֵנָן יוֹמָם, אֶת יוֹדֵעַ מָה אֲנִי ...

If you do not know, fairest among women, go out in the "footsteps of the flock, and herd your kids by the tents of the shepherds" (Song of Songs 1:8). "Go out in the footsteps of [be'ikvei] the flock." Rabbi Eliezer, Rabbi Akiva, and the Rabbis, Rabbi Eliezer says: From the coal-baked loaf that the Israelites took in their hands from Egypt, from which they ate for thirty-one days, as Rabbi Shila said: You know that there were sixty-two meals for the Israelites from this coal-baked loaf, [you know] what

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

74 בדיה שחורה אני

שם מוסבר "שחורה אני ונאווה": הנשמה היורדת לעולמות התחתונים היא "שחורה", אך באמצעות המצוות והדקדוקים של הסופרים – גדרים וסייגים הנמשכים מן הגבורות הקדושות – נדחית הסטרא אחרא, ובעתיד הדבר מביא לגילוי עצמותו ממש של ה'.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש ט, ג.

75 שהתורה נק' עוז ותושיה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

עוז לנה"א ותושי' לנה"ב. ע' בזהר חדש במדה"נ בראשית (ו, ב. [ה, ב]) התורה נק' תושיה בתחילה ואח"כ גבורה כו בתחלה [.] מתשת כחו של אדם מפני שיש לו להלחם עם יצה"ר ולכתת כל גופו בבית המדרש עד שירגיל אותו בתורה כיון שהוא רגיל כו יש לו שמחה וגבורה כו. ע"ש. [כ].

76 תפוחי זהב במשכיות כסף

"כמו תפוחי זהב בתוך מסגרות של כסף, כך דבר הנאמר כראוי". הטקסט מצטט דיונים בפסוק זה ביחס לזהב שבתוך הכסף.

Proverbs 25:11 משלי כ"ה:י"א

תפוחי זהב בְּמִשְׁכִּיּוֹת כֶּסֶף דְּכָר דְּכָר עַל-אֶפְנִי:

A word fitly spoken Is like apples of gold in settings of silver

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 תפוחי זהב במשכיות כסף

הטקסט עצמו מפנה לזוהר בפרשת תרומה על פסוק זה. הוא מצוטט בהקשר של היחס בין זהב לכסף.

Zohar, Terumah 34:396-35:406 ספר הזהר, תרומה ל"ד:שצ"ו-ל"ה:ת"ו

but as soon as the above and the below part, and are separate, the one is called "great" and the other "small".

82 במו"ס טלא דבדולחא

ההערה אומרת שטל הבדולח שבמוח הסתום מוסבר שם.

הערת קה"ת

מבואר בבאיה"ז להצ"צ כרך ב ע' שלח. וראה אוה"ת נ"ך כרך ב ע' אינו.

83 עיין זח"ג תוריע נ"א א' נ"ו א'

ההערה אומרת שהנוסח של קטעי הזוהר האלה מועתק שם.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת פ' תרומה ע' א'תקא.

84 פ"ד א'

ההערה מפנה לשם בעניין קטע הזוהר בדף פ"ד ע"א. הקטע המובא מדבר על שער החמישים, היובל, כממוצע בין אין ליש, ועל הברורים של ששת ימי החול העולים בשבת.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' שלח מג, א.

85 רצוא ושוב

"והחיות רצו ושוב, כמראה הזקן". הטקסט משתמש בביטוי לתיאור תנועת הנשמה בתפילה, בחינת "בנייק".

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּ וְשׁוּב כְּמֵרָאָה הַבֶּזֶק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

86 ברוך יסוד אבא

האמירה מספר מאורי אור, "ברוך הוא שם היסוד דאבא המתייחד בתוך יסוד דאמא, ונקרא נתיב ודרך הנכנס בתוכו", מובאת שם עם הגהות.

הערת קה"ת

"ברוך נקי יסוד אבא המיוחד תוך יסוד אימא ונקי שביל ונתיב דאעיל בה" — מא"א אות ב, לט, מובא באוה"ת בראשית כרך ג תקנא, ב עם הגהות, ונוכח לעיל פ' תוריע כב, ג.

פסקה 8

87 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני; רחמי מעושק". הפסוק הבא אחרי "וכל בנייך" מציג את השלב השלישי, והטקסט מפרש אותו כצדקה.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:י"ד

בְּצִדְקָה תִּכּוֹנְנִי רַחְמֵי מַעֲשָׂק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמָּחַתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ:

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

88 והמקיף דוחה יניקת החיצונים

באור התורה על ראה, שבו נדפס הקטע, מובאת הגהה על מילים אלו, העוסקת בכך שהאור המקיף דוחה את הכוחות החיצוניים.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ראה ע' תשפ יש הגהה לכאן.

89 אם ה' לא יבנה

"אם הוי' לא יבנה בית, שווא עמלו בוניו בו; אם הוי' לא ישמור עיר, שווא שקד שומר". הטקסט מבחין בין הבנייה — האור הפנימי — לבין השמירה

— האור המקיף.

Psalms 127:1 תהילים קכ"ז:א

שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְשִׁלְמָה אִם־הִ' לֹא־יִבְנֶה בַּיִת שָׁוְא עֲמְלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ אִם־הִ' לֹא־יִשְׁמְרֶנּוּ עִיר שָׁוְא שָׁקֵד שׁוֹמְרָ:

A Song of Ascents; of Solomon. Except the L-RD build the house, They labour in vain that build it; Except the L-RD keep the city, The watchman waketh but in vain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קכז, א.

90 בלילה שלפני יום הכיפורים העסיקו את הכהן הגדול בדברים "אם הוי' לא יבנה בית". הטקסט מצטט פסוק זה בין המקומות העוסקים בו.

Yoma 19b:14 יומא י"ט ב:י"ד

וּמַעֲסִיקִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּגִיעַ זְמַן שְׁחִיטָה (וכו'). תנא: לא הוּא מַעֲסִיקִין אוֹתוֹ לֹא בְּנִבֵּל וְלֹא בְּכֹהֵן, אֶלָּא בְּפֶה. וְמָה הִיוּ אוֹמְרִין — "אִם הִ' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שָׁוְא עֲמְלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

91 אם ה' לא יבנה כו' ישמר עיר

הטקסט עצמו מפנה לזוהר בפרשת בא על פסוק זה. הוא מצוטט לעניין שמירת העיר.

Zohar, Bo 6:141-7:151 ספר זוהר, בא ו':קמ"א-ז':קנ"א

However, hebel is here to be understood in the literal sense, namely "breath", and conveys a very precious lesson. From the "breath" which issues out of the mouth the voice is formed, and according to the well-known dictum the world is upheld only by the merit of the "breath" of little school children who have not yet tasted sin. Breath is itself a mixture, being composed of air and moisture, and through it the world is carried on. Esoterically speaking, the breath of ... the little ones becomes "voice", and spreads

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

92 אם ה' לא יבנה כו' ישמר עיר

הטקסט עצמו מפנה לזוהר בפרשת תרומה על פסוק זה. הוא מצוטט לעניין שמירת העיר.

Zohar, Terumah 68:685-70:694 ספר זוהר, תרומה ס"ח:תרפ"ה- ע':תרצ"ד

Then he began to expound to them this verse: A song of degrees for Solomon (li-shelomoh). Except the L-rd build the house, they labour in vain that build it; except the L-rd guard the city, the watchman waketh but in vain (Ps. 127, 1-2). Said he: 'Was it Solomon who composed this Psalm when he built the Temple? (for li-shelomoh could be understood to mean "of Solomon"). Not so. It was King David who composed it, about his son Solomon, when Nathan came to him ... (David) and told him that

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

93 אם ה' לא יבנה כו' ישמר עיר

הטקסט עצמו מפנה לזוהר בפרשת פקודי על פסוק זה. הוא מצוטט לעניין שמירת העיר.

Zohar, Pekudei 14:96-15:105 ספר זוהר, פקודי י"ד:צ"ו-ט"ו:ק"ה

They labour in vain that build it": this alludes to the "streams that come forth and enter the House in order to fur-

nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י נט, כא.

99 וכל בניך לימודי הוי

"וכל בניך לימודי הוי". הטקסט מציג את לימוד התורה כדרך להגיע למדרגת "אני המדבר".
Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:יג
וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:
And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 זורע צדקות ומצמיח ישועות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ברכת יוצר.

101 בדי"ה המגביהי לשבת

שם מוסבר "המגביהי לשבת" באמצעות צדקה: הדל"ת, העני שאין לו משלו כלום, נעשית היא כאשר מכניסים לתוכה יו"ד; והצדקה מעלה את היו"ד הזאת אל אור אין סוף, כדי שהי יבוא "לדור" למטה. המצוות הן העלייה למלמטה, ואילו התורה היא ההמשכה מלמעלה.
הערת קה"ת
ראה תו"א לה, ד.

102 ה' אורי וישעי

הזוהר, כפי שהוא מצוטט בהערת קה"ת, אומר שכאשר אדם מביט באור שלמעלה ומתאחד עמו, וה' מאיר עליו, הוא אינו ירא לא מהעליונים ולא מהתחתונים. הטקסט מביא זאת בהקשר לפסוק "הוי אורי וישעי".
Zohar, Bamidbar 3:38-5:46 ספר זוהר, במדבר ג:ל"ח-ה:מ"ו
In all his deeds it behoves a man to imitate the celestial model, and to realize that according to the nature of a deed below there is a responsive stirring on high.' R. Phineas, having heard this discourse, kissed R. Eleazar. He wept and laughed, saying: 'Happy is my portion in this world and in the world to come.' The same R. Phineas then quoted the verse: "The L-rd is my light and my salvation, whom shall I ... fear?" (Ps. 27, 1). 'When a man', he said, 'turns his
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

103 ה' אורי וישעי

חז"ל דורשים שהמזמור מדבר על ראש השנה ויום הכיפורים: "אורי" בראש השנה, ו"ישעי" ביום הכיפורים. הטקסט משתמש בכך כדי לקשור את שלושת השלבים לחגי תשרי.
Vayikra Rabbah 21:4 ויקרא רבה כ"א:ד

104 לא בחרתי בעיר כוי ואבחר בדוד

שלמה מצטט את דברי ה': "לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית... ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל". הטקסט מצרף לכך את הפסוק המקביל בדברי הימים, כדי להראות שדוד וירושלים הם אחד.
I Kings 8:16 מלכים א ח:ט"ז
מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַיהוָה שָׁמָּה וְאֶבְחַר בְּדָוִד לְהוֹיֹת עַל־

nish it with all its needs; try as they may, yet except the L-rd of the supernal world make the House and put it in proper order, they labour in vain. "Except the L-rd keep the city", etc. (Ibid.). This is in harmony with the verse: "The eyes of the L-rd thy G-d are always upon it, from the beginning of ... the year even unto the end of
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

94 אם ה' לא יבנה כוי ישמר עיר

הטקסט עצמו מפנה לזוהר בפרשת ויצא על פסוק זה. הוא מצוטט לעניין שמירת העיר.
Zohar, Vayetzei 13:86-14:92 ספר זוהר, ויצא י"ג:פ"ו-י"ד:צ"ב
Said R. Jesse: 'We all know this, and so it is written: "Except the L-rd keep the city, the watchman waketh in vain" (Ps. 127, 1), as much as to say: "It is those who labour in the Torah who preserve the Holy City, and not the warriors and men of might".' AND HE LOOKED, AND BEHOLD A WELL IN THE FIELD, ETC. R. Judah discoursed on the verse: A psalm (mizmor= song, hymn) of David when he fled from ... Absalom his son (Ps. 3, 1). 'The companions', he said
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

95 ביומא די"ט סע"ב

ההערה מציינת שנוסח הגמרא ביומא על "אם ה' לא יבנה בית" מצוטט שם, בפירוש הצמח צדק לתהילים.
הערת קה"ת
הלשון מובא ביהל אור ע' תצנ.

96 וברכות . . ויצא קנ"א ב'

ההערה מפנה את הקורא לפירוש הצמח צדק לתהילים קכ"ז, למובאות מהמדרש ומהזוהר המנויות כאן.
הערת קה"ת
ראה יהל אור ע' תצד ואילך.

97 "מי זה בא מאדום... אני מדבר בצדקה, רב להושיע". הטקסט מפרש את "אני מדבר" כתורה, ואת "בצדקה, רב להושיע" כישועה שבאה באמצעות הצדקה.

Isaiah 63:1 ישעיהו ס"ג:א
מִי־זֶה בָּא מֵאֲדוֹם חָמוֹץ בְּגָדִים מְבַצֵּרָה זֶה הַדּוֹר בְּלָבוֹשׁ צֹעָה בָּרַב כְּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I that speak in —'.victory, mighty to save
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 ודברי אשר שמתו בפיו

"רוחי אשר עליך, ודבריי אשר שמתו בפיו, לא ימוש מפיו". הטקסט משתמש בפסוק כדי לזהות את "אני המדבר" עם התורה.
Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א
וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּךָ אֲמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדִבְרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמָּוֶשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וּמִפִּי יֵרָע וְיֵרָע אֲמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth,

עמי ישראל:

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 ואבחר בירושלים כו' ואבחר בדוד

"ואבחר בירושלים להיות שמי שם, ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל". כאן הבחירה בעיר ובמלך מופיעות זו לצד זו.

II Chronicles 6:6 דברי הימים ב ו':

וְאֶבְחַר בִּירוּשָׁלַם לְהִיט שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לְהִיט עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: but I have chosen Jerusalem, that My name might be there; and have chosen David to be over My people Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 אורי . . בחי' א"פ וישעי הוא המשכת או"מ

אותו פירוש, שלפיו "אורי" הוא אור פנימי ו"ישעי" הוא אור מקיף, מופיע גם שם.

הערת קה"ת

כ"ה גם בביאורו "לאדה"א פז, ג. מובא ביהל אור עי צח ושם מוסיף פי' האלשיך שפי' וישעי להושיע מיצה"ר ע"ש.

107 וברכות אמור פכ"א

נוסח המדרש מובא שם, והוא מצוטט שם בשם פרשת אחרי; ההערה אומרת שגם כאן צריך להיות כתוב כך.

הערת קה"ת

ראה הלשון ביהל אור עי צו. (ושם מציין לפי אחרי וכן צ"ל כאן).

108 ועת כנוס אבנים

"עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים". הטקסט מפנה למדרש על פסוק זה בהקשר לבניינו של ראש השנה.

Ecclesiastes 3:5 קהלת ג':

עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעַת כְּנוֹס אֲבָנִים עַת לְחַבֹּק וְעַת לְרַחֵק מִחֶבֶק: A time to cast away stones, and a time to gather stones together; A time to embrace, and a time to refrain from embracing;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 בחכמה יבנה בית

"בחכמה נבנה בית, ובתבונה יתכונן". בניית ראש השנה היא "בונניך" – בנייה באמצעות חכמה.

Proverbs 24:3 משלי כ"ד:

בְּחִכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכַוֵּן:

Through wisdom is a house builded; And by understanding it is established;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

110 ויבן את הצלע

"ויבן הוי' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה". בניית חוה היא בניית מלכות.

Genesis 2:22 בראשית ב':כ"ב

וַיִּבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל־הָאָדָם: And the rib, which the L-RD G-d had taken from the man, made He a woman, and brought her unto the man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, כב.

111 זח"ב תרומה קל"ה א'

ההערה מפנה לשם לדין נוסף בוהר הזה על זהב וראש השנה.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת פ' וישב רנג, ב.

112 וזאת התרומה כו' זהב

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם: זהב וכסף ונחושת". הטקסט מתייחס לפירוש הוהר על הזהב שבפסוק זה.

Exodus 25:3 שמות כ"ה:ג'

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתֶם זֶהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת:

And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 וזאת התרומה כו' זהב ברא דיומא דראש השנה

הוהר, על התרומה למשכן, מפרש את "זהב" כרמו ליום ראש השנה. הטקסט מביא זאת כדי להראות שיראה היא עניינו של ראש השנה.

Zohar, Terumah 13:153-14:164 ספר זוהר, תרומה י"ג:קנ"ג-י"ד:קס"ד GOLD AND SILVER, AND BRASS, AND BLUE AND PURPLE, AND SCARLET, AND FINE LINEN, AND GOATS' HAIR, AND RAMS' SKINS DYED RED, AND SEALSKINS, AND ACACIA WOOD. Gold symbolizes New Year's Day, the day of "gold", because it is a day of judgement, and the side of judgement, symbolized by gold, dominates it; as it is written, "gold cometh from the north" (Job 37, 22), and "evil will be opened from the north" (Jer. 6, 2). Silver symbolizes the Day ... of Atonement, when the sins of Israel are made "white The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

114 מצפון זהב יאתה

"מצפון זהב יאתה". זהב, שמקורו בצפון, הוא יראה, כפי שהוסבר קודם.

Job 37:22 איוב ל"ז:כ"ב

מִצְפּוֹן זָהָב יֵאָתֶה עַל־אֱלֹהִים נוֹרָא הוֹד:

Out of the north cometh golden splendour, About G-d is terrible majesty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 אנת הוא שלימותא דכולהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

116 אנת הוא שלימותא דכולהו

בתפילת אליהו (פתח אליהו) פונים אל ה': "אתה הוא שלימו דכולהו, וכד אנת תסתלק מנייהו, אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא". הטקסט מביא זאת כדי להסביר את שלמות יום הכיפורים, הנמשכת מן המקור של הכול.

Tikkunei Zohar 17b:2-3 תקוני זוהר י"ז ב:ב'-ג'

וכל ספירן כל חד אית ליה שם ידיע. ובהון אתקריאו מלאכיא. ואנת לית לך שם ידיע. דאנת הוא ממלא כל שמהן. ואנת הוא שלימו דכלהו וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא נשמתא. אנת

| בעשרת ימי תשובה.

Yevamot 49b יבמות מ"ט ב

הערת קה"ת

יבמות מט, ב, וש"נ.

121 סוכת שלומך

| המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת השכיבה.

122 מקריבים בסוכות ע' פרים

| קרבנות סוכות מתחילים בשלושה עשר פרים ביום הראשון, ופוחתים בפר אחד בכל יום — שבעים בסך הכול במשך שבעת הימים. הטקסט רואה בהם את הבחינה של "ורב שלום".

Numbers 29:13 במדבר כ"ט:י"ג

| וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אֶשֶׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֵילִם שָׁנִים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:

and ye shall present a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the L-RD: thirteen young bullocks, two rams, fourteen he-lambs of the first year; they shall be without blemish

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Sukkah 55b סוכה נ"ה ב

הערת קה"ת

ראה במדבר כט, יג. ואילך. סוכה נה, ב.

123 להשתחוות לה' בחג הסוכות

| לעתיד לבוא, הנשארם מכל האומות ייעלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך, הו"י צבאות, ולחוג את חג הסוכות". הטקסט מפנה להערתו של הרמ"ז על כך.

Zechariah 14:16 זכריה י"ד:ט"ז

| וְהָיָה כָּל־הַנּוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת וְלַחַג אֶת־חַג הַסּוּכּוֹת:

And it shall come to pass, that every one that is left of all the nations that came against Jerusalem shall go up from year to year to worship the King, the L-RD of hosts, and to keep the feast of tabernacles

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 ושמתי כדכד

| "ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח". מילים אלה פותחות את המאמר שהטקסט מפנה אליו בעניין צדקה.

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

| וְשָׁמַתִּי כְּדָכָד שְׁמִשְׁתִּיךָ וְשַׁעְרֶיךָ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאַבְנֵי־חַפְצִי:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 ציון כו' בצדקה

| "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". מילים אלה פותחות את המאמר האחר שהטקסט מפנה אליו בעניין צדקה.

Isaiah 1:27 ישעיהו א':כ"ז

| צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה:

חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהוג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

117 שלום לרחוק

| "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר הוי"י". הטקסט מפרש "שלום" כמי שהיה רחוק ונעשה קרוב באמצעות תשובה.

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

| בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב אָמַר הָאֵלֹהִים וּרְפָאֵתִי:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 שלום לרחוק שנעשה קרוב

| הגמרא דורשת את הפסוק "שלום לרחוק ולקרוב" ומקדימה את מי שהיה רחוק והתקרבו. הטקסט מביא זאת ביחס לתשובה.

Berakhot 34b:17-18 ברכות ל"ד ב:י"ז-י"ח

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא וְכוּ': מָנָא הָנִי מִיָּלִי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: דְּאָמַר קָרָא: "בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאֵתִי". אָמַר רַבִּי חֲיִיָּא בַר אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְנַבֵּא אֱלָא לְמַשִּׁיחַ בְּתוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, וְלַעֲוֹשָׁה פְּרָקְמָטִיא לְתַלְמִיד חָכָם, וְלַמְהַנֵּה תַלְמִיד חָכָם מִנְּכֻסִּי. אֲכַל תַּלְמִידֵי חָכְמִים עֲצָמָן — "עֵין לֹא רִאֲתָהּ אֱלָקִים וּזְלָתָהּ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לֹוִי".

They declared concerning R. Hannina b. Dosa, etc. Whence is this? R. Joshua b. Levi said :For the Scriptures state, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near, saith the L-rd that createth the fruit of the lips; and I will heal him" (Is.lvii. 19). R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan : Every prophet prophesied only to marry his daughter to a disciple of the wise, and for him who transacts ... the affairs of a disciple of the wise

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

119 קראוהו בהיותו קרוב

| "דרשו את הו"י בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב". הטקסט מפרש זאת כהתקרבותו של ה' מלמעלה.

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו'

| דְּרֹשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בְּהִיּוּתוֹ קָרוֹב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him ;while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 קראוהו בהיותו קרוב אלו עשיית

| הגמרא אומרת שליחיד הזמן שבו ה' "נמצא" הוא עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. הטקסט מביא זאת לעניין קרבתו של ה' מלמעלה

שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלוכח
חסד ...

Pardes Rimonim (Public Domain)

131 דכללות המצות נקי צדקה

בתניא, פרק ל"ז, מוסבר שבאמצעות כל מצווה האדם ממשיך את אור אין
סוף לתוך דברים גשמיים שהיו נתונים תחת קליפת נוגה, וביניהם מטבעות
הצדקה; ההערה מצטטת זאת ביחס לכך שבתלמוד הירושלמי צדקה נקראת
"המצווה".

Tanya, Likkutei Amarim 37:11-12 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים
ל"ז:י"א-י"ב

... "נאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"; ורמ"ח מצות עשה - להמשיך
אור-אין-סוף ברוך-הוא למטה, להעלות לו ולקשר ולקייח בו כללות
הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף, ביחוד גמור להיות לאחדים ממש,
כמו שעלה ברוחו יתברך להיות לו דירה בתחתונים, והם לו למרכבה
כמו האבות. ומאחר שכללות נפש החיונית שכללות ישאל תהיה
מרכבה קדושה לה' - אזי גם כללות החיות של עולם הזה, שהיא קליפת
נוגה עכשיו, תצא אז מטומאתה ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)
הערת קה"ת

בכל תלמוד ירושלמי. (תניא פל"ז).

132 כה תברכו

המאמר "כה תברכו" נדפס קודם לכן בלקוטי תורה, בפרשת נשא; לפי
הטקסט, הוא מסביר את שלוש ברכות הכהנים באופן המקביל לשלוש
הבחינות הללו.

הערת קה"ת
לעיל פי' נשא.

133 כה תברכו

"כה תברכו את בני ישראל". מילים אלה פותחות את המאמר שהטקסט
מפנה אליו, העוסק בשלוש הברכות.

Numbers 6:23 במדבר ו:כ"ג

דבר אל-אֶהֱרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye'
shall bless the children of Israel; ye shall say unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 יברכך יאר ישא

ברכת כהנים: "יברכך הוי'... יאר הוי' פניו אליך... ישא הוי' פניו אליך".
הטקסט אומר ששלוש הברכות שבה מקבילות לשלוש המדרגות.

Numbers 6:24-26 במדבר ו:כ"ד-כ"ו

יְבָרְכֶךָ Havayah וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר Havayah פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשָּׂא
Havayah פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׂם לְךָ שְׁלוֹם:

The L-RD bless thee, and keep thee; The L-RD make His face
to shine upon thee, and be gracious unto thee; The L-RD lift
up His countenance upon thee, and give thee peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 ועיין בהרמ"ז פי' שלח דקנ"ט א'

ההערה אומרת שגם פירוש הרמ"ז מצוטט שם. הקטע המובא מסביר שכל
השבים שהנבראים יכולים לשבח בהם את ה' על בריאת העולמות נוגעים

Zion shall be redeemed with justice, And they that return of
her with righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 לדוד ה' אורי

"לדוד: הוי' אורי וישעי, ממי אירא?" הטקסט מפרש את "אורי" כאור פנימי
ואת "ישעי" כאור מקיף.

Psalms 27:1 תהילים כ"ז:א'

לְדָוִד ה' אֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אֵירָא ה' מְעוֹזִי חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד:
of David. The L-RD is my light and my salvation; [A Psalm]
whom shall I fear? The L-RD is the stronghold of my life; of
whom shall I be afraid

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כז, א.

127 בוח"ג קי"ט א'

דברי זוהר על "ה' אורי וישעי", שמי שמתאחד עם האור שלמעלה אינו
ירא לא מן העליונים ולא מן התחתונים, מצוטטים ומתבארים שם.

הערת קה"ת

"פתח ואמר ה' אורי וישעי וגו' כיון דברנש אסתכל ואתאחד בנהורא
דלעילא וקובי"א אנהר עליה לא דחיל מעלאין ותתאין כד"א ועליך יורה ה'
וכבודו וגו'" — ביאור"ז לאדה"א פז, ג. מובא גם ביהל אור ע' צח.

פסקה 9

128 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני". הטקסט מציב את השלב השלישי הזה במדרגת כתר.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:י"ד

בְּצִדְקָה תִּכְוֶנֶנִּי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמָּחַתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ:
In righteousness shalt thou be established; be thou far from
oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it
shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 תרי"ג . . תר"ך עמודי אור

לצד הפרסד, ההערה מפנה ללקוטי תורה על בחוקותי, שם נדונים גם שש
מאות ועשרים עמודי האור, ומצינים מקורות נוספים.

הערת קה"ת

פרסד ש"ח, פ"ג. ע"ל בחקותי (מז, ב). וש"נ. [כ].

130 תר"ך עמודי אור שמבחי כתר

רבי משה קורדובירו כותב שבכתר יש 620 עמודי אור, כמניין כתר,
לימוד שנחשף לראשונה בתפילת רבי נחוניא בן הקנה. הטקסט מזהה אותם
עם תרי"ג המצוות ושבע מצוות דרבנן.

Pardes Rimmonim 8:5-6 פרסד רמונים ח':ה'-ו'

... וני"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד
והלוכח ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל
תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלוכח והוא גוון אודם
ולוכח מעורב. ר"ל כי כענין ג' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי ג'
הראשונות הם שרשים וג' אבות ענפים להם ומן הענפים נדון
להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלכן ולכן
נקרא עתיק יומין שהוא כח הלוכח והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו

אמרה: "ישמחו בנותי"; וכשבישרו לה שהמלך הגיע, אמרה: "זו שמחה שלמה". המאמר מפרש את המשל באמצעות שלוש הבחינות.

Shir HaShirim Rabbah 1:11-12 שיר השירים רבה א:י"א-י"ב

תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ. תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ, זו בַּת הַיָּם. עַם נִקְדוּת הַכֶּסֶף, זו בַּת מִצְרַיִם. שֶׁשֶׁמֶךְ בֵּין כֶּסֶף לְזָהָב, כִּי יֵשׁ שִׁבְחַת מְמוֹן הַיָּם מִבְּנוֹת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טז, ז): וַתִּבְאֵי בַּעֲדֵי עֲדֵיִים, בַּעֲדֵי, זו בַּת מִצְרַיִם. עֲדֵיִים, זו בַּת הַיָּם. דְּבַר אַחֵר, תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ, זו התורה שֶׁלֹּמֶד אֱלֹקִימֵינוּ בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. עַם נִקְדוּת הַכֶּסֶף, רַבִּי אֲבָא בַר כְּהָנָא אָמַר, אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת. רַבִּי אֶחָא אָמַר אֵלּוּ הַתְּבוֹת. דְּבַר אַחֵר, תורי זָהב נַעֲשֶׂה ...

We will make you golden rings with studs of silver" (Song of Songs 1:11). "We will make you golden rings." "We will make you golden rings," this is the plunder at the sea; "with studs of silver," this is the plunder of Egypt. Just like the difference between silver and gold, so was the property at the sea more valuable than the plunder of Egypt, as it is stated: "You came with ornaments upon ornaments [ba'adi adayim]" (Ezekiel 16:7). Ba'adi, this is the plunder of Egypt, adayim, ... this is the

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 10

141 כשושנה בין החוחים

"כשושנה בין החוחים, כן רעייתי בין הבנות". הטקסט מפרש את "הבנות" כנשמות, ואת "רעייתי" ככנסת ישראל.

Song of Songs 2:2 שיר השירים ב:ב

כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחֻחִים כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת:

.As a lily among thorns, So is my love among the daughters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ב.

142 שחורה אני ונאווה בנות ירושלים

"שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים". מילים אלו פותחות מאמר המסביר את הנשמות כ"בנות ירושלים".

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה

שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱוָה בָּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְלִי קֶדֶר כִּירְעוֹת שְׁלֹמֶה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 צאינה וראינה בנות ציון

"צאינה וראינה בנות ציון, במלך שלמה". מילים אלו פותחות מאמר המסביר את הנשמות כ"בנות ציון".

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בָּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֶה בְּעֶטְרָה שְׁעִטְרָה־לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׁמִחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

רק ל"מעשה ידיך" — כמו לשבח חכם גדול על כתב ידו — ולא לעצמותו ממש.

הערת קה"ת

מובא גם לעיל פי' קדושים ל', ג. וראה ביהל אור ע' תנד ההפך בין פי' הרחי"ו להרמ"ז ע"ש.

136 ויברא אלקים את האדם בצלמו

"ויברא אלקים את האדם בצלמו". מובא פירוש הרמ"ז על הוזהר לפסוק זה, בנוגע לשלושת העולמות שבהם אלקים נסתר.

Genesis 1:27 בראשית א:כ"ז

וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצִלְמֵ אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

And G-d created man in His own image, in the image of G-d created He him; male and female created He them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 תלת עלמין אית ליה לקוב"ה דאיהו גניז בגוויהו

הטקסט מצטט את הוזהר בפרשת שלח, עם פירוש הרמ"ז שם, שלקב"ה יש שלושה עולמות שבהם הוא נסתר. הוא מזהה אותם עם בינה, חכמה וכתר.

Zohar, Sh'lach 6:39-8:49 ספר הוזהר, שלח לך ו':ל"ט-ח':מ"ט

Now, as for your question. The Holy One, blessed be He, has three words in which He is enshrouded. The first1Aziluth. is a supernal recondite one which is known only to Him who is concealed therein

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

138 קדוש קדוש קדוש

השרפים קוראים: "קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות". הטקסט אומר ששלוש אמירות ה"קדוש" מקבילות לשלוש המדרגות.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וַיִּקְרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מִלֵּא כְלִי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 נגילה ונשמחה בך

"משכני אחרך גרוצה... נגילה ונשמחה בך". על מילים אלה מובא משל המטורניאט שבמדרש.

Song of Songs 1:4 שיר השירים א:ד

מְשַׁכְנִי אַחֲרֶיךָ גְרוּצָה הִבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ נִזְכִּירָה לְדִידִי מִיִּשְׂרָיִם אֶהְבֹּדָה:

Draw me, we will run after thee; The king hath brought me into his chambers; We will be glad and rejoice in thee, We will find thy love more fragrant than wine! Sincerely do they love thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 נגילה ונשמחה בך למטרונה כו' אמרו לה באו בניך אמרה מאי

איכפת לי תשמחנה כלותי

בעלה של הגבירה, המלך, בניה וחתניה נסעו מעבר לים. כשבישרו לה שבניה הגיעו, אמרה: "ישמחו כלותי"; כשבישרו לה שחתניה הגיעו,

144 אחת היא

"אחת היא יונתי תמתי". הטקסט מפנה למאמר שלו על פסוק זה.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו:ט'

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילדתה ראיה בנות
ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her
mother; She is the choice one of her that bore her. The
daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens
.and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". הטקסט מפרש
ביטויים אלו כשלוש מדרגות של אהבה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
.with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

146 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". מילים אלו פותחות אחד המאמרים
המסבירים את שלוש האהבות.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand em-
.brace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 כי תשא את ראש בני ישראל

"כי תשא את ראש בני ישראל". מילים אלו פותחות מאמר נוסף מאותם
מאמרים.

Exodus 30:12 שמות ל:י"ב

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה'
בפקד אתם ולא ייהיה בהם נגף בפקד אתם:

When thou takest the sum of the children of Israel, accord-
ing to their number, then shall they give every man a ran-
som for his soul unto the L-RD, when thou numberest them;
that there be no plague among them, when thou numberest
.them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 השמים כסאי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי". מילים אלו פותחות מאמר שלישי על
שלוש האהבות.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי'
ואיזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth
is My footstool; where is the house that ye may build unto
?Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 11

149 כלה שארי ולבבי

"בשרי ולבי כלים; ה' הוא צור לבבי וחלקי לעולם". הטקסט מפרש את
"כלה" כמיהתה של הנשמה לה'.

Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו

כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי אלקים לעולם:

My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my
.heart and my portion for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כו.

150 נכספה וגם כלתה נפשי

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי'". הטקסט קושר בין "כלתה"
ל"כלות", ה"כלות" שבמשל, ומציין שכמיהה זו היא ל"חצרות".

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג'

נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אליהי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the
L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, ג.

151 בד"ה וארשתיך לי

שם נקראת כנסת ישראל, מקור כל נשמות ישראל, "כלה" על שם "כלתה"
נפשי: כמיהתה היא להידבק במקורה באהבה מכלה של הנפש. גם כל
נשמה פרטית, "נר ה'", עולה בטבעה כלפי מעלה כלהבת אש, כדי להידבק
בו.

Numbers 8:2 במדבר ח:ב'

דבר אל־אַהֲרֹן וְאֶמְרָתָּ אֵלָיו כְּהַעֲלֹתָ אֶת־הַנֵּר אֶל־מֹול פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
וְאִירוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest'
the lamps, the seven lamps shall give light in front of the
'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לעיל במדבר ח, ב.

152 וארשתיך לי

"וארשתיך לי לעולם". מילים אלה פותחות את המאמר שהטקסט מפנה
אליו בעניין כמיהתה של הנשמה.

Hosea 2:21 הושע ב:כ"א

וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים:

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth
thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lov-
ingkindness, and in compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 אליך הי נפשי אשא

"אליך, הוי, נפשי אשא". הטקסט מפרש זאת כאהבה "בכל נפשך".

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א

לְדוֹד אֱלִיךָ הִי נַפְשִׁי אֲשָׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

154 אורייתא היא היכלא עילאה דקוב"ה

הערת קה"ת מפנה לזוהר הזה, המתאר את התורה כהיכלו העליון של הקדוש ברוך הוא. הטקסט מביא אותו כדי להעמיד את הקשר באמצעות התורה למעלה מהכיסופים ל"חצרות".

Zohar II, 200a זח"ב ר, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב ר, א.

155 רוכב . . ושאת בחי' אלפים עולמות

כששאלו מה הי' עושה בלילה, השיב התלמוד שהוא רוכב על כרוכ האור שלו וצף על פני שמונה עשר אלף עולמות. הטקסט מביא זאת ביחס ל"חצרות", שהמלך נכנס אליהן רק לעיתים.

Avodah Zarah 3b:13 עבודה זרה ג' ב:י"ג

ובליליא מאי עבדי? איבעית אימא: מעין ימא, ואיבעית אימא: רוכב על כרוכ קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות, שנאמר: "רוכב אלפים רבתיים אלפי שנאן", אל תקרי "שנאן" אלא "שאינן", ואיבעית אימא: יושב ושומע שירה מפי חיות, שנאמר: "יומם יצוה הי' חסדו ובלילה שירה עמי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז ג, ב.

156 יש קונה עולמו בשעה א'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"ז י, סע"ב.

157 יש קונה עולמו בשעה א'

כאשר קטיעה בר שלום מסר את נפשו, בכה רבי ואמר: "יש קונה עולמו בשעה אחת". הטקסט מביא זאת ביחס למסירות נפש, לאהבה "בכל מאודך".

Avodah Zarah 10b:15-16 עבודה זרה י' ב:ט"ו-ט"ז

יצתה בת קול ואמרה: קטיעה בר שלום מזומן לחי' העולם הבא. בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים. אנטונינוס שמשיה לרבי, אדרבן שמשיה לרבי. כי שכיב אנטונינוס, אמר רבי: נתפרדה חבילה. כי שכיב אדרבן, אמר רבי:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

158 היום הזה כו' מצורך

"היום הזה הוי' אלקיך מצורך לעשות את החוקים האלה". מילים אלה

פותחות את המאמר שאליו מפנה הטקסט.

Deuteronomy 26:16 דברים כ"ו:ט"ז

היום הזה הי' אלקיך מצורך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך:

This day the L-RD thy G-d commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 כן רעייתי בין הבנות

"כן רעייתי בין הבנות". הטקסט מחיל זאת כעת על האהבה העליונה ביותר, המייחדת את כנסת ישראל מן הנשמות הפרטיות.

Song of Songs 2:2 שיר השירים ב':ב'

כְּשׁוֹשָׁנָה בֵּין הַחוֹתִים כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת:

.As a lily among thorns, So is my love among the daughters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 יפה את רעייתי כתוצה

"יפה את רעייתי כתוצה". הטקסט מפרש את "תוצה" כרצון, הרצון העליון שלמעלה מחכמה.

Song of Songs 6:4 שיר השירים ו':ד'

יָפָה אֶת רַעֲיָתִי כְּתוֹצָה נָאנָה כִּירוּשָׁלַם אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת:

Thou art beautiful, O my love, as Tirzah, Comely as Jerusalem, Terrible as an army with banners

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ו, ד.

161 לא זו מחבבה עד שקראה אמי

על הפסוק "העטרה שעטרה לו אמו", מספר המדרש על מלך שאהב את בתו כל כך, עד שקרא לה תחילה "בת", אחר כך "אחותי" ולבסוף "אמי". הטקסט מפרש את "אמי" כרמה העליונה ביותר של הקשר.

Shir HaShirim Rabbah 3:11 שיר השירים רבה ג':יא

162 בעטרה שעטרה לו אמו

"בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". הטקסט מפרש את "אמו" כשכינה העליונה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בָנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחַת לְבָו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 למטרונה וכלותי ובנותי

משל המדרש על הגבירה, שבניה, חתניה ובעלה המלך חוזרים מעבר לים. כעת הטקסט מסביר כל שלב במשל.

Shir HaShirim Rabbah 1:11 שיר השירים רבה א':יא

תוֹרֵי זָהָב נֶעֱשֶׂה לָהּ. תוֹרֵי זָהָב נֶעֱשֶׂה לָהּ, זוּ בָּת הֵימָּן. עַם נִקְדוּת הַכֶּסֶף, זוּ בָּת מִצְרִים. כֶּשֶׁם שֶׁהַפֶּרֶשׁ בֵּין כֶּסֶף לְזָהָב, כֵּךְ יֵשׁ שִׁבַּח מִמּוֹן הֵימָּן

פסוקה 14

167 אמרו לה באו חתנך

במשל, כשבאים החתנים אומרת המטרוניתא: "ישמחו בנותי", וכשהמלך בא היא אומרת: "זוהי שמחה שלמה". הטקסט מפרש כל שלב כנגד אחת משלוש הבחינות.

Shir HaShirim Rabbah 1:11 שיר השירים רבה א':א

תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ. תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ, זו בַּת הַיָּם. עַם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, זו בַּת מִצְרַיִם. שְׁנֵאֲמָר (יחזקאל טז, ו): וּתְבֹאֵי בַעֲדֵי עֲדֵיִים, בַּעֲדֵי, זו בַּת מִצְרַיִם. עֲדֵיִים, זו בַּת הַיָּם. דָּבָר אַחֵר, תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ, זו התורה שֶׁלֹּמֶד אֶלְקוּלָאִין בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. עַם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא אָמַר, אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת. רַבִּי אֲחָא אָמַר אֵלּוּ הַתְּבוֹת. דָּבָר אַחֵר, תורי זָהב נַעֲשֶׂה ...

We will make you golden rings with studs of silver" (Song of Songs 1:11). "We will make you golden rings," this is the plunder at the sea; "with studs of silver," this is the plunder of Egypt. Just like the difference between silver and gold, so was the property at the sea more valuable than the plunder of Egypt, as it is stated: "You came with ornaments upon ornaments [ba'adi adayim]" (Ezekiel 16:7). Ba'adi, this is the plunder of Egypt, adayim, ... this is the

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

168 מארי דאורייתא

בהקדמה לתיקוני זוהר נמנים "בעלי תורה" בין הכינויים של ישראל. הטקסט מזהה אותם עם החתנים.

Tikkunei Zohar 1b:4-5 תקוני זוהר א' ב:ד-ה'

... וּבְגִין דָּא דִּיּוּ לְעֵבֶד לְמַהֲוִי כְּרַבִּיָּה, וְלִית לָחֵם אֵלָא אוֹרִייתָא, הָאִי גַרְם לְמֵאֲרִי תוֹרָה דְּאֵלִין מִתְמַרְכִּין. וְכָאֵה אִיהוּ מֵאֲרִי מִתְיָבֵתָא מֵאֲרִי מְדַרְשׁ מֵאֲרִי תוֹרָה, דְּגַם צְפוּר מְצָאָה בֵּית (תהלים פד ד), בֵּית דְּנִשְׁמָעִין בִּקְהָה פְּתִיגְמִי אוֹרִייתָא, דְּכֹאֲתֵר דְּאִית תִּמְן תוֹרָה דְּאִיהוּ עֲמוּדָא דְּאִמְצָעִיתָא, גַּם צְפוּר מְצָאָה בֵּית תִּמְן, וּבְגִין דָּא אוֹקְמוּהָ רַבְּנֵן כָּל בֵּית שְׁאִין נִשְׁמָעִין בּוּ דְּבָרִי תוֹרָה לְסוּף תַּחֲרַב, וְאֵלִין דְּנִשְׁמָעִין דְּבָרִי תוֹרָה כְּהוֹן אֲתַקְרִיאוּ בִּיעִים אֶפְרָחִים בָּנִים, בִּיעִים מֵאֲרִי ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (א, ב).

169 ביום חתונתו

"בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". חז"ל דורשים את "יום חתונתו" כיום מתן תורה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלָּה שְׁלֹמָה בְּעֵטְרָה שְׁעֵטְרָה לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֵחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מְבוֹת מִצְרַיִם, שְׁנֵאֲמָר (יחזקאל טז, ו): וּתְבֹאֵי בַעֲדֵי עֲדֵיִים, בַּעֲדֵי, זו בַּת מִצְרַיִם. עֲדֵיִים, זו בַּת הַיָּם. דָּבָר אַחֵר, תורי זָהב נַעֲשֶׂה לָךְ, זו התורה שֶׁלֹּמֶד אֶלְקוּלָאִין בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. עַם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא אָמַר, אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת. רַבִּי אֲחָא אָמַר אֵלּוּ הַתְּבוֹת. דָּבָר אַחֵר, תורי זָהב נַעֲשֶׂה ...

We will make you golden rings with studs of silver" (Song of Songs 1:11). "We will make you golden rings," this is the plunder at the sea; "with studs of silver," this is the plunder of Egypt. Just like the difference between silver and gold, so was the property at the sea more valuable than the plunder of Egypt, as it is stated: "You came with ornaments upon ornaments [ba'adi adayim]" (Ezekiel 16:7). Ba'adi, this is the plunder of Egypt, adayim, ... this is the

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

164 וכל בניך למודי הוי

"וכל בניך לימודי הוי". הטקסט מזהה את "הבנים" שבמשל עם "בניך".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:יג

וְכָל־בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

165 כלתה נפשי לחצרות ה'

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי". הטקסט מפרש זאת כאהבת הנשמות של בריאה, יצירה ועשיה, שהן "הכלות".

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג'

נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחֻצֹת ה' לִבִּי וּבִשְׁרֵי יִרְגְּנוּ אֶל אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 חצר הפנימית הפונה קדים

"שער החצר הפנימית הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה". הטקסט מזהה את החצר הפנימית עם בינה.

Ezekiel 46:1 יחזקאל מ"ו:א'

כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי ה' שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפְּנֶה קִדְּיִם יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִת יִפְתָּח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

Thus saith the L-rd GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ing of his heart" (Song of Songs 3:11). When was this verse stated? On the day that the Tabernacle was set up, when there was great celebration in Israel because the Holy One blessed be He rested amongst them. "Daughters of Zion ... [tziyon] - the children who are

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

175 לא זו מחבבה עד שקראה אמי

אותו משל מובא גם על "העטרה שעטרה לו אמו". הערת קה"ת מציינת אותו בין המקבילות.

Shir HaShirim Rabbah 3:11 שיר השירים רבה ג:יא

176 אחת היא יונתי

"אחת היא יונתי, תמתי". הטקסט מחיל זאת על ציון, אהבת היחידה.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו:ט

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילדתה ראונה בנות ונאשרונה מלכות ופילגשים ויהללוה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

177 בכל מאדך

"ובכל מאדך". הטקסט מזהה את האהבה העליונה ביותר הזאת עם רצון הלב ועם היחידה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 יחידה המקבלת מבחי' יחיד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע (שעמ"ב), פ"א.

179 יחידה המקבלת מבחי' יחיד

האריז"ל מתאר ניצוץ ועיר של אלוקות, הנמשך מהמדרגה הנמוכה ביותר של הבורא ומתלבש בניצוץ הדק ביותר של הנשמה, הנקרא יחידה, ובו כלולים שורשי כל מדרגותיה. הערת קה"ת מפנה אליו ביחס ליחידה שמקבלת מן היחיד.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג

... אמנם לבי הפי' הנ"ל שביארנו בענין מקום מעמד הקליפה צ"ע כי הרי העגולים והאורות המקיפים שע"ג הלבושים הם סובבים מבי קצוות הראש של העולם ההוא כי הרי המקיפים והלבושים סובבים ע"ג ראש הבריאה כנודע וא"כ איך הקליפה הם עומדים ומתלבשים יחד זו בזו אצילות בבריאה כנוכח בענין הנהו ב' צפרין דבוהר ויחי. ונלע"ד שזה יובן במ"ש במ"א כי במה יוכר בחי' מעלת אבא על אבא וכן שאר הבחינת בבחינת העגולים והרי חצי העגולים הראשונים יהיו כסדר

...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

170 חצר הפנימית הפונה קדים

"שער החצר הפנימית הפונה קדים". הטקסט מציב את חכמה, ההיכל העליון, למעלה אפילו מחצר פנימית זו, בינה.

Ezekiel 46:1 יחזקאל מ"ו:א

כה'אמר אדני ה' שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וקיום השבת יפתח וקיום החדש יפתח:

Thus saith the L-rd GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל מו, א.

171 בד"ה כי תצא

המאמר "כי תצא" עוסק במלחמת הנפש נגד הצד שכנגד: הניצחון מגלה את "נקודת הלב", ששורשה באור המקיף את כל העולמות ואינה בהישג ידם של האויבים, ובכך הרע נהפך לטוב. כאן מפנה הטקסט לשם בעניין נפש דאצילות ויברתא דמלכא.

הערת קה"ת

לקמן לו, א.

172 אבא יסד ברתא

הרעיא מהימנא מלמד שאבא, חכמה, ייסד את ה"בת". הטקסט משתמש בכך כדי להסביר מדוע ה"בנות" שמחות בהתגלות חכמה.

Zohar III, 256b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

זח"ג רנו, ב (רע"מ).

173 לא זו מחבבה עד שקראה אמי

מלבד מקורות המדרש, ההערה מפנה למאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה, ניצבים, שבו נידון מדרש זה גם כן.

הערת קה"ת

שמו"ר ס"פ נב. ובילקוט שה"ש ר' תתקפו. ופסד"כ ויהי ביום כלות משה. ועי' מדרש חזית שה"ש (ספ"ג). ובמד"ר (פ"י"ב סי' יו"ד [כ]). ועל"ק נצבים (מד, ד). [כ].

174 לא זו מחבבה עד שקראה אמי

מלך אהב את בתו היחידה כל כך, עד שקרא לה תחילה "בתי", אחר כך "אחותי" ולבסוף "אמי"; כך קרא ה' לישראל בת, אחות ואם. הטקסט מפרש את "אמי" כשכינה העליונה, ציון עצמה.

Shemot Rabbah 52:5 שמות רבה נ"ב:ה

... משל למלך, שהיתה לו בת יחידה, והיה מחבבה ביותר מדאי, והיה קורא אותה בתי. לא זו מחבבה, עד שקראה אחותי, ועד שקראה אמי. כך הקב"ה, בתחילה קרא לישראל בת, שנאמר (תהלים מה): שמעי בת וראי והטי אונך ושכחי עמך ובית אביך, לא זו מחבבן עד שקראן אחותי, שנאמר (שיר ה): פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה, לא זו מחבבן, עד שקראן אמי, שנאמר (ישעיה נא): הקשיבו אלי עמי ולאמי אלי האזינו כי תורה מאתי תצא ומשפטי לאור עמים ארגיע. עמד רשב"י ונשקו על ...

Another matter, "they brought the Tabernacle" - that is what is written: "Emerge, daughters of Zion, and look at King Solomon, with the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the rejoic-

184 נובלות חכמה שלמעלה תורה

רבי אבין מונה בין "נובלות" של דברים עליונים את "נובלות חכמה של מעלה — תורה". הטקסט מביא זאת כדי להראות שהתורה, אף שהיא נמשכת מחכמה, נחותה מעצמות ה'.

Bereshit Rabbah 44:17 בראשית רבה מ"ד:יז

... נובלות מיתה - שינה, נובלות נבואה - חלום, נובלות העוה"ב - שבת. ר' אבין מוסיף תרתין: נובלות אורה של מעלה - גלגל חמה, נובלות חכמה של מעלה - תורה. והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו אימה, זו בכל, דכתיב (דניאל ג): באדין נבוכדנצר התמלי חמא. חשיכה, זו מדי, שהחשיכה עיניהם של ישראל, בצום ובתענית. גדולה, זו יון. ר' סימון ורבנן רבי סימון אמר: מאה ועשרים דוכסים, מאה ועשרים אפרכון, מאה ועשרים אסטרטליטין. ורבנן אמרי: משישים שישים, דכתיב (דברים א): נחש שרף ועקרב. נחש, זו בכל. שרף, זו מדי. עקרב, ...

It was as the sun was setting, and a slumber fell upon "Abram, and, behold, dread, a great darkness, fell upon him" (Genesis 15:12). "It was as the sun was setting, [and a slumber fell]" - Rabbi Yehoshua of Sikhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall is sleep, as when one sleeps one does not toil in Torah study, when one sleeps one does not do any work. Rav said: There are three kinds of ... slumber - the slumber of sleep, the slumber of prophecy Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

185 נובלות חכ' שלמע' תורה

מלבד בראשית רבה, ההערה מפנה ללקוטי תורה על בחוקותי, שם נידונה גם התורה כ"נובלות חכמה שלמעלה".

הערת קה"ת

ב"ר (פמ"ד [יז]). ועי' פמ"ז, ב. ועי"ל בחוקותי (מז, ג). [כ].

186 הנה מלכך יבא לך

"הנה מלכך יבוא לך, צדיק ונושע הוא, עני ורוכב על חמור". הטקסט מפרש זאת כביאת המלך עצמו, שהיא השמחה השלמה.

Zechariah 9:9 זכריה ט"ט

גילי מאד בת-ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על-חמור ועל-ציר בן-אתננות:

Rejoice greatly, O daughter of Zion, Shout, O daughter of Jerusalem; Behold, thy king cometh unto thee, He is triumphant, and victorious, Lowly, and riding upon an ass, Even upon a colt the foal of an ass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' ט, ט.

187 הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים

אלקנה מנחם את חנה העקרה: "הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים". הטקסט מפרש את "אנכי" כעצמות ה', הטובה מכל ה"בנים".

I Samuel 1:8 שמואל א א"ח

ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים:

And Elkanah her husband said unto her: 'Hannah, why weepest thou? and why eatest thou not? and why is thy heart 'grieved? am not I better to thee than ten sons

180 חסידים הראשונים שהיו שוהים בתפלתם תשעה שעות ביום

החסידים הראשונים היו שוהים שעה, מתפללים שעה ושוהים שוב שעה — תשע שעות ביום בתפילה. הטקסט מביא אותם כדוגמה לאהבה בכל מאדך.

Berakhot 32b:24-25 ברכות ל"ב ב:כ"ד-כ"ה

תנו רבנן: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתם היאך נעשית? אלא מתוך שחסידים הם — תורתם משתמרת, ומלאכתם מתברכת.

Our Rabbis have taught: The pious men of old used to wait an hour, pray for an hour, and again wait an hour. Since they spent nine hours in the day in connection with prayer, how was their Torah kept up, and how was their work done? But since they were pious, their Torah was preserved and their work was blessed

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

181 את כל הון ביתו באהבה

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה... אם ייתן איש את כל הון ביתו באהבה, בזה יבוא לו". הטקסט מפרש את "האיש" כה' ואת "הון ביתו" כחכמה, שהאהבה העליונה ביותר מבזה לטובת ה' עצמו.

Song of Songs 8:7 שיר השירים ח"ז

מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא יִשְׁטְפוּהָ אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בֹּזֵז יְבוֹז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 החכמה עצמה כעשי' נחשבת

ההגהה בפרק 2 מסבירה שאור אין סוף מתלבש, באמצעות צמצומים רבים, בכלי חכמה, בינה ודעת דאצילות, ואילו אין סוף עצמו נעלה מהם עד אין קץ.

הערת קה"ת

ראה תניא ח"א פ"ב בהגהה. ח"ב פ"ט. ובליקוט פירושם ומ"מ — חסידיק לתניא שם.

183 ביום חתונתו זה מ"ת

המשנה דורשת: "ביום חתונתו — זה מתן תורה; וביום שמחת לבו — זה בניין בית המקדש". הטקסט משתמש בכך כדי לזהות את החתנים עם בעלי התורה.

Taanit 26b:6-7 תענית כ"ו ב:ו-ז

וכן הוא אומר: "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו". "ביום חתנתו" — זה מתן תורה, "וביום שמחת לבו" — זה בנין בית המקדש, שכינה במהרה בימינו. גמי בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאים את כפיהם כו'. תעניות ומעמדות מי איכא מוסף? חסורי מיחסרה, והכי קתני: בשלשה פרקים כהנים נושאים את כפיהם כל זמן שמתפללין, ויש מהן ארבעה פעמים ביום — שחרית ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כו, ב.

188 אנכי מי שאנכי

ההערה אומרת שמקורות הביטוי "אנכי, מי שאנכי" מובאים שם. הקטע מסביר שהתורה והמצוות, אף שהן עוסקות בדברים גשמיים, הן רצונו הפנימי של הקב"ה, הנעלה אף מחכמה עילאה, שירדה למדרגה הנמוכה ביותר, בדומה לאדם גדול המתכופף כדי להרים ילד קטן אל זרועותיו.

הערת קה"ת

נסמן לעיל פינחס פ, ב.

189 טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם

"טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם". מילים אלה פותחות את המאמר שאליו הטקסט מפנה.

Psalms 118:8 תהילים קי"ח:

טוב לחסות בה' מבטח בָּאָדָם:

It is better to take refuge in the L-RD Than to trust in man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

190 שוש אשיש בה'

"שוש אשיש בהוי', תגל נפשי באלקי, כי הלבישני בגדי ישע, מעיל צדקה יעטני". הטקסט מביא פסוק זה בעניין השמחה בה' עצמו.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:

שוש אָשִׁישׁ בַּה' תִּגְלַנְּךָ נַפְשִׁי בְּאֱלֹקֵי כִּי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כְּחֹתָן יִכְתֹּב פָּאָר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סא, י.

191 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני". הטקסט מציין את הצדקה כדרך שבה המלך עצמו נמשך למטה.

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:

בְּצִדְקָה תִּכְוֶנֶנִּי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ: In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 והנה מנורת זהב

"ראיתי והנה מנורת זהב כולה". מילים אלה פותחות מאמר על כך שהמצוות בשורשן גבוהות מן התורה.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרָת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּל עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה בְּרִתֶּיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof

193 וה' הולך לפניהם יומם

"והוי' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן". מילים אלה פותחות מאמר נוסף באותו נושא.

Exodus 13:21 שמות י"ג:כ"א

וְהָיָה ה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעָמֹד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וְלַיְלָה:

And the L-RD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 שם נשמחה בו

"הוא הפך את הים ליבשה; הם עברו ברגל בתוך הנהר; שם נשמח בו". הטקסט מדגיש את המילים "בו": השמחה היא בה' עצמו.

Psalms 66:6 תהילים ס"ו:

הִפְךָ יָם לַיַּבֵּשָׁה בְּנָהָר יַעֲבֹרוּ בְּרִגְלָם שָׁם נִשְׂמַחְהֵמוֹ:

He turned the sea into dry land; They went through the river on foot; There let us rejoice in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 ברבות משפטים ספ"ל

ההערה מפנה לשם לדיון במדרש על "צדיק ונושע".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת במדבר ע' צד.

196 בדיה בכ"ה בכסלו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א כד, ד.

197 וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו

"הוא לבש צדקה כשריון, וקסדת ישועה על ראשו". הטקסט מפנה למאמרים על פסוק זה, המחבר בין צדקה לישועה.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:י"ז

וַיִּלְבֹּשׂ צְדָקָה כְּשָׂרְיוֹן וְכוֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ וַיִּלְבֹּשׂ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְיָאָה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 אנכי ה' אלקיך

"אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". המדרש קושר את ה"אנכי" שבדברי אלקנה ל"אנכי" של מעמד הר סיני.

Exodus 20:2 שמות כ':ב'

אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַט מִפְּתֵי עַבְדִּים:

I am the L-RD thy G-d, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, ב.

199 וסד"ה וילבש צדקה

איגרת הקודש, סימן ג, פותחת בפסוק "וילבש צדקה כשריון" ובדברי חז"ל: כשם שכל קשקש מצטרף לשריון גדול, כך כל מטבע לצדקה מצטרף לסכום גדול; והיא מסבירה מדוע הצדקה גדולה מכל המצוות.

הערת קה"ת
אגה"ק סי' ג.

200 המדרש מציין שבפסוק נאמר "אנכי" ולא "אני", וקושר זאת ל"אנכי הוי' אלקיך": הבורא שלך יהיה מנת חלקך. הטקסט מביא פירוש זה.

Yalkut Shimoni on Nach 77:11 ילקוט שמעוני על נ"ך ע"ז: י"א

פסוק 15

201 כתפוח בעצי היער

"כתפוח בין עצי היער, כן דודי בין הבנים". הטקסט מפרש את התפוח כהתגלות הכוללת בין המדרגות שמתחתיה.

Song of Songs 2:3 שיר השירים ב:ג

כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:

As an apple-tree among the trees of the wood, So is my beloved among the sons. Under its shadow I delighted to sit, And its fruit was sweet to my taste

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שה"ש ב, ג.

202 אכלתי יערי עם דבשי

"אכלתי יערי עם דבשי". הטקסט מפרש את "יערי" כמלאכי יוצר אור, ואת "דבשי" כקריאת שמע של נשמות ישראל.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה:א

באתי לגני אֶחָתִי כֵּלָה אֶרִיתִי מוֹרִי עִם־בִּשְׁמִי אֶכְלֹתִי יַעֲרִי עִם־דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם־חֶלְבִי אֶכְלוּ רָעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 שמע ישראל

"שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד". הטקסט מכנה את קריאת שמע "דבשי" — האהבה והיראה המתוקות של הנשמות.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִים אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

204 אני ישנה

"אני ישנה ולבי ער... פתחי לי, אחותי, רעייתי". מילים אלה פותחות מאמר שהטקסט מפנה אליו בעניין "דודי".

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אֲנִי יֹשֶׁנָּה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֶחָתִי רָעִיתִי יוֹנֵתִי תַמָּתִי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טָל קִצְוֹתַי רִסְסִי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For

my head is filled with dew, My locks with the drops of the night.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

205 בד"ה כנשר יעיר קנו

שם מוסבר "כנשר יעיר קנו": תחילה ה' רק "מעורר" את הנשמה, נוגע ואינו נוגע, כך שהאלוקות מתגלה לה אך עדיין אינה חודרת לפנימיותה; ולאחר מכן הוא מעלה אותה עמו מדרגה אחר מדרגה. לפי ההערה, מוסבר שם שהנשמות מקבלות תחילה אהבה ויראה מהמלאכים, ואחר כך מתעלות למעלה יותר.

הערת קה"ת

לקמן פ' האזינו עז, א דשם מבאר שמתחלה מקבלים הנשמות מן המלאכים אהוי"ר ואח"כ מתעלים יותר — אוה"ת שה"ש כרך א ע' קצו.

206 כנשר יעיר קנו

"כנשר יעיר קנו, על גוזליו ירחף". מילים אלה פותחות את המאמר שהטקסט מפנה אליו בעניין עליית המלאכים באמצעות הנשמות.

Deuteronomy 32:11 דברים ל"ב:יא

כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ עַל־גּוֹזְלָיו יִרְחַף כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ יִשְׁאַהוּ עַל־אֲכָרָתוֹ:

As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth —them on her pinions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

207 לאשתאבא בגופא דמלכא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (ר"ו, ב). [כ].

208 לאשתאבא בגופא דמלכא

הערת קה"ת מפנה לזוהר בעניין הביטוי "להתכלל בגופו של המלך". הטקסט משתמש בו ביחס למלאכים המתעלים באמצעות נשמות ישראל.

Zohar, Vayechi 19:134-20:147 ספר זוהר, ויחי י"ט:קל"ד-כ:קמ"ז

But if a man is not adjudged worthy, woe to his spirit, which has to be purified and to be prepared before it can be drawn to the Body of the King; and if it is not prepared, woe to it that it must roll about "like a stone in a sling" (cf. I Sam.). Further, we have learnt: "If the soul is worthy, great is the bliss reserved for it in the other world, as it is written, "No ... eye hath seen save thine, O L-rd, what thou wilt

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

209 תפוח יש בו תלת גוונים

נוסף על הזוהר, ההערה מפנה למאמר זה כמקור להסבר על שלושת צבעי התפוח.

הערת קה"ת

זח"ג (רפ, סע"ב), וביאה"ד ע' מג"א (מגן אבות ברדיטשוב תרס"ב) פ' תולדות ד"ה וירח. [כ].

210 תפוח יש בו תלת גוונים

הערת קה"ת מפנה לזוהר בעניין שלושת צבעי התפוח. הטקסט מפרש אותם כאהבה, יראה ורחמים.

Zohar, Ki Teitzei 18:88-20:98 ספר זוהר, כי תצא י"ח:פ"ח-כ"צ"ח

211 תפוח . . שמכחי' ג' אבות

ההערה מצטטת: "וזהו בחינת תפוח שיש בו ג' גוונים, ג' אבות ... כמ"ש בזהר".

הערת קה"ת

פרדס שער כג ערך תפוח שכן משמע בוח"ג דף מ, א "אלא שנראה משם [מזח"ג הנ"ל] כי ג' אבות ג"כ נקראים תפוחים". וראה אוה"ת שה"ש ע' קצו שכי "וזהו בחי' תפוח שיש בו ג' גוונים ג' אבות . . כמ"ש בזהר".

212 תורה עבודה וגמ"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, ב.

213 תורה ועבודה וגמ"ח

שמעון הצדיק: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים". הטקסט מכנה אותם שלושת הקווים, המקבילים לשלושת צבעי של התפוח.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב'

שמעון הצדיק היה משיגי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the great assembly. He used to say: the world stands upon three things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

214 שתפוח גבהה . . גימ' צבאו

ההערה מפנה לשם להרחבה בעניין קומת התפוח בין עצי היער והקשר שלו לצבאות.

הערת קה"ת

ע' זח"ג (עד, א. רפו, ב). וברמ"ז שם. ובמא"א ערך תפוח ס"מ ע"ש. ובזה"א (פה, א). [כ]. ראה אוה"ת שה"ש ע' רי. שם כרך ג ע' תתעג וע' תתפא.

215 תפוח גימ' צבאות

הערת קה"ת מפנה לזוהר זה, עם פירוש הרמ"ז, בעניין הקשר בין תפוח לצבאות. הטקסט מביא זאת כדי להראות שהתפוח מסמל את "אות בתוך צבאו".

Zohar, Achrei Mot 51:315-53:323 ספר זוהר, אחרי מות נ"א:שט"ו-נ"ג:שכ"ג

216 תפוח גימ' צבאות

הערת קה"ת מפנה גם לקטע זה בזהר, בעניין אותו קשר בין התפוח לצבאות.

Zohar, Lech Lecha 20:187-21:199 ספר זוהר, לך לך כ"קפ"ז-כ"א:קצ"ט

217 שהמלאכים אומרים קדוש

"קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות, מלוא כל הארץ כבודו". הטקסט קושר בין

צבאות, "צבאות", לכין התפוח.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

הערת קה"ת

ישע"י ו, ג.

218 אות הוא בצבא שלו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה חגיגה טז. א. ובחי' אגדות מהרש"א שם. לפי גי' העין יעקב שם.

219 אות הוא בצבא שלו

חז"ל דורשים את שמות ה' ביחס למלאכים שלו; במקום שבו התלמוד המודפס שלנו גורס "הוא אדון בצבאו", הערת קה"ת אומרת שהטקסט הולך בעקבות נוסח עין יעקב: "הוא אות בצבאו". הטקסט מפרש זאת כגילוי אצילות בתוך צבאות העולמות התחתונים.

Chagigah 16a חגיגה ט"ז א

220 והיינו המשכת והתגלות הארת האצילות כבי"ע

ההערה מפנה לשם בעניין התגלות הארת אצילות בבריא, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שה"ש כרך ג ע' תתפא. וראה שם ע' תתעד.

221 קול דודי הנה זה בא

"קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". הטקסט מפרש את הדילוג כגילוי שבא מעבר להשתלשלות העולמות.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב':ח'

קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ח.

222 ע"פ קול דודי

המאמר על "קול דודי" נדפס בכרך של לקוטי תורה על שיר השירים; כפי שנאמר כאן, הוא מסביר את "מדלג" ואת "מקפץ" כהארת אין סוף שבאה מעבר לסדר השתלשלות.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש.

223 סד"ה ואתה מרכבות

שם מוסבר עניין "רכבות קודש": החיות הרגילה של העולמות באה מהזיווג החיצוני של חכמה ובינה, אך באמצעות תורה ומצוות נמשכת הארה מהזיווג הפנימי שלהן, ששורשו בעתיק ובאין סוף עצמו; ו"רב ורכבה עניין אחד הם".

הערת קה"ת

לקמן פי' ברכה צג, ג.

224 ואתה מרכבות

"הוי' מסיני בא... ואתה מרכבות קודש". מילים אלו פותחות את המאמר שאליו מפנה הטקסט, העוסק ב"אות הוא ברכבתו".

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב'

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרכבת קדש מימינו אש דת למו:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

225 כתפוח כוי כך כוי אות הוא בכל חילא דלעילא

הזוהר על האזינו, שהמאמר עצמו מצטט: כשם שעץ התפוח בולט בין עצי היער, כך ה' הוא אות בין כל הצבאות שלמעלה. גם הערת קה"ת מצטטת זאת כדי להסביר את הקשר בין "תפוח" ל"צבאות".

Zohar, Ha'Azinu 1:1-3:11 ספר הזוהר, האזינו א':ג-י"א
GIVE EAR, YE HEAVENS, AND I WILL SPEAK, ETC. R. Judah cited here the verse: "I opened to my beloved, but my beloved had withdrawn himself and was gone", etc. (S.S. 5, 6). 'And just before this it is written, "I was asleep but my heart waked" (Ibid. 2). Said the Community of Israel: I was asleep to the precepts of the Law when I went in the wilderness, but my heart was awake to enter the land so as to per-

... form them, since they all are meant for the
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

226 וכל בניך למודי הוי

"וכל בניך לימודי הוי". הראשונה מבין שלוש המדרגות שצריכות לבוא לפני "קול דוד".

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:י"ג

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרֵב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

227 בצדקה תכונני

"בצדקה תכונני". המדרגה השלישית, הצדקה, המביאה את גילוי של הדוד ב"דילוג".

Isaiah 54:14 ישעיהו נ"ד:י"ד

בְּצִדְקָה תִּכְוֶנֶנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ:

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Vocalized Edition (CC0); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם. בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likkutei-torah/reeh/9/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק